

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZİ

TALÂT SAİT HALMAN'IN "YUNUS EMRE SELECTED
POEMS" ADLI ÇALIŞMASI ÇERÇEVESİNDE
TASAVVUFİ ŞİİRİN ÇEVİRİSİ

RABİA AKSOY ARIKAN

MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI

AĞUSTOS 2020

**TALÂT SAİT HALMAN’IN “YUNUS EMRE SELECTED POEMS” ADLI
ÇALIŞMASI ÇERÇEVESİNDE TASAVVUFİ ŞİİRİN ÇEVİRİSİ**

Rabia AKSOY ARIKAN

DOKTORA TEZİ

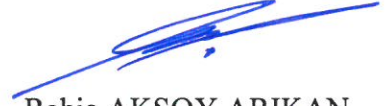
**MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2020

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Rabia AKSOY ARIKAN

12/08/2020

TALÂT SAİT HALMAN'IN “YUNUS EMRE SELECTED POEMS” ADLI ÇALIŞMASI
ÇERÇEVESİNDE TASAVVUFİ ŞİİRİN ÇEVİRİSİ

(Doktora Tezi)

Rabia AKSOY ARIKAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2020

ÖZET

Bu çalışmada Talât Sait Halman tarafından yapılan “Yunus Emre Selected Poems” adlı çeviri eserin hedef dilde Yunus’un anlayışını ne kadar yansıtabildiği irdelenmiş ve eserde uygulanan çeviri stratejilerinin neler olduğu incelenmiştir. Bu çalışma üzerinden çeviride eşdeğerlik kavramı sorgulanmış, Yunus üslûbunu ve tasavvuf kültürünü hedef dile aktarmada yaşanan terminolojik sorunlar, çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma gerekliliği ve bu alandaki eksiklikler fark edilmiştir. Kaynak dildeki soyut, somut veya kültüre ait karşılığı olmayan kavramların belirlenip hedef dile aktarımındaki güçlüklerle yönelik bir yol haritası belirlenmiştir. Bu amaca yönelik çeviri amaçlı tasavvufi terminoloji önerileri ayrı bir bölüm hâlinde sunulmuş, yöntem olarak alana katkı sağlanması hedeflenmiştir. Halman’ın çevirisinde ve farklı çevirmenlerce yapılan Yunus şiir çevirilerinde kullanılan yaklaşım, kuram ve stratejiler belirlenmiştir. Çalışmanın asıl amacı ise Halman çevirisinde Yunus’un fikir ve anlayışı, hedef dilde karşılık bulabildi mi sorusunun cevabını bulmaktır. Ayrıca incelemede, özellikle kültürden kültüre değişen metaforların hedef dile aktarılmasını sağlamaya yönelik çözüm önerileri sunulmuştur. Dolayısıyla her dönem ihtiyaç duyulan insani anlayışları yüzyıllar önce ifade eden Yunus’u, şiirleri ile tekrar ele almak, hedef dile çevrilen tasavvuf anlayışının ne ölçüde dile getirildiğini incelemek ve hedef dile çevirmede eksikliği görülen özgün çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturmak amaçlanmıştır.

Bilim Kodu : 30501
Anahtar Kelimeler : Çeviri eleştirisi, Çeviri ve kültür, Yunus Emre, Tasavvuf, Eşdeğerlik
Sayfa Adedi : 149
Danışman : Prof. Dr. Nezir TEMUR
Öğrenci ORCID ID : 0000-0002-9074-7428

TRANSLATION OF TASAWWUF POETRY WITHIN THE FRAMEWORK OF
TALAT SAIT HALMAN’S “YUNUS EMRE SELECTED POEMS”

(Ph. D. Thesis)

Rabia AKSOY ARIKAN

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August 2020

ABSTRACT

In this study, it was examined how much the translation work named "Yunus Emre Selected Poems" made by Talât Sait Halman reflects Yunus's understanding in the target language and what the translation strategies applied in the work are examined. Through this study, the concept of equivalence in translation was questioned, terminological problems in conveying Yunus style and tasawwuf culture to the target language, the necessity of creating a tasawwuf terminology for translation purposes and the deficiencies in this field were noticed. A detailed plan has been determined for the difficulties in determining the abstract, concrete or cultural concepts in the source language and transferring them to the target language. Tasawwuf terminology term suggestions for translation purposes for this aim are presented in a separate section, contributing to the field as a method. Approaches, theories and strategies used in Halman's translation and Yunus poetry translations made by different translators were determined. The main purpose of the study is to find the answers to the questions of whether Yunus' idea and understanding were met in the target language in the Halman translation. In addition, in the study, solution suggestions were presented to ensure that metaphors varying from culture to culture are transferred to the target language. Therefore, it was aimed to reconsider Yunus, who expressed the human understanding needed in every period centuries ago, with his poems, to examine to what extent the understanding of tasawwuf translated into the target language was expressed, and to create an original translation-oriented tasawwuf terminology that was found to be lacking in translation into the target language.

Science Code : 30501
Key Words : Translation criticism, Translation and culture, Tasawwuf terminology for translation purposes, Yunus Emre, Research.
Page Number : 149
Supervisor : Prof. Dr. Nezir TEMUR
Student ORCID ID 0000-0002-9074-7428

TEŞEKKÜR

Öncelikle her zaman desteğim Prof. Dr. Suna TİMUR AĞILDERE Hocama ve olumlu ve yol gösterici Doç. Dr. Tuğba Işinsu İSEN DURMUŞ Hocama teşekkürlerimi sunarım. Dünya Edebiyatının derin sularında yüzerken bana kendi cansuyumuzu hatırlatan, bir yâran'ın özünü bulduran, hep teşvikkâr, anlayışlı ve sabırlı, olmazsa olmazım, danışmanım İlkoğuz Hocam Prof. Dr. Nezir TEMUR'a edeceğim teşekkürler herhalde bu tezi aşar. Bana hep gönderildiğine inandığım, zorumun içindeki kolaylık, en zor zamanlarda dahi anlayışını ve sevgisini esirgemeyen Canım Hocam Doç. Dr. Aslı Özlem TARAKÇIOĞLU'nun varlığı her iki dünyamı da kapsasın. Burada eğitim görmenin ayrıcalığını ve bana hep bu ailenin bir parçası olduğumu hissettiren, her zaman tavırlarıyla akademik hayatın güzel insani örneklerini sunan, bölümdeki tüm değerli hocalarıma minnettirim. Henüz tezime başladığımda kaybettiğim Bilge Çınarım Babacığım Askerağa Hacı Mehmet AKSOY'a, emanetim anacığım, anne baba kardeşlerime, kardeş kuzenlerime, her daim destekçim akademik yolculuğumun bekleyeni eşime, annelerinin bitmeyen akademik yolculuğunun en kıymetli yoldaşları canım yavrularıma, en kalbi sevgilerimi sunarım. Hayatıma girmelerine hep bir sebep olduğuna inandığım, beni olgunlaştıran, geliştiren ve tesadüf diye bir şey olmadığının göstergesi güzel insanlara sonsuz teşekkürler...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

EDEBÎ ÇEVİRİ

1.1. Edebî Çevirinin Tanımı	5
1.2. Şiir Çevirisi	6
1.3. Edebî Çeviri Kuramcıları	10

2. BÖLÜM

ÇEVİRİ ELEŞTİRİSİ VE STRATEJİLERİ

2.1. Çeviri Eleştirisinin Tanımı	25
2.2. Çeviri Eleştirisi Kuramları	26
2.3. Çeviri Stratejileri	30

3. BÖLÜM

ÇEVİRİ VE KÜLTÜR

3.1. Kültürün Tanımı	33
3.2. Kültürel Kuram	36
3.3. Kültür Kuramcıları	37
3.4. Kültürel Çeviri.....	37
3.5. Çeviri ve Kültür.....	39

4. BÖLÜM

YUNUS EMRE

4.1. Yunus Emre'nin Hayatı, Eserleri ve Yaşadığı Dönem	43
--	----

5. BÖLÜM

TALÂT SAİT HALMAN “YUNUS EMRE SELECTED POEMS” ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ

5.1. Talât Sait Halman'ın Türk ve Dünya Edebiyatına ait Çalışmaları.....	49
5.2. Talât Sait Halman'ın Kültürel Çeviri Eserleri.....	51
5.3. Yöntem	60
5.4. Talât Sait Halman'ın Eserinde Yer Alan Yunus Emre Şiirlerinin Çeviri İncelemeleri.....	63

6. BÖLÜM

YUNUS EMRE'NİN HEDEF DİLDE ÇALIŞILMASI

6.1. Talât Sait HALMAN'ın “Yunus Emre Selected Poems” adlı Eserindeki Şiir Çevirilerinin İncelenmesi.....	93
6.2. Yunus Emre Şiirlerinin Farklı Çevirileri.....	94
6.2.1. Talât Sait Halman'ın Çevirisi	94
6.2.2. Çeviri 1.....	95
6.2.3. Çeviri 2.....	96
6.2.4. Çeviri 3.....	96
6.2.5. Çeviri 4.....	97
6.2.6. Çeviri 5.....	97
6.3. Yunus Emre Şiirinin Farklı Çevirilerinin İncelenmesi	98
SONUÇ	105
KAYNAKLAR	113
EKLER.....	123
EK-1. Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler	124

Sayfa

EK-2. Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi	132
ÖZGEÇMİŞ	149

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
a.g.e.	Adı Geçen Eser
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
MEB	Millî Eğitim <u>Bakanlığı</u>
s.	Sayfa
USA	United States of America

GİRİŞ

Yapılan çalışmada Yunus Emre Divanı'ndan seçilerek İngilizceye çevrilen bazı şiirler farklı bakış açılarıyla incelenerek değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu çalışmada öncelikli olarak Talât Sait Halman'ın metaforik olmayan sade bir dille yazdığı eserinin Yunus'un anlayışını hedef dilde ve kültürde yansıtıp yansıtmadığını görmek amaçlanmıştır. Halman'ın çevirisinin Yunus'un anlayışını yansıtabildi mi sorusunun cevabı bulunmaya çalışılmıştır. Ayrıca tasavvufi terimlerin hedef kültüre aktarımında strateji ve sorunlar, arkaik diyalektleri ait bir yapının hedef dile çevrilirken dikkate alınan ölçütler ve tasavvufi terimlerin anlatımında ortagrafi yönteminin incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, evrensel değerleri yerel söyleyişle dile getiren Yunus Emre şiirlerinin dünya edebiyatında hak ettiği karşılığı bulabilmesi için tasavvufi söyleyişin hedef dilde de en azından kaynak dildeki kadar etkili olması için neler yapılmalıdır, hangi çeviri strateji ve normları kullanılmalıdır gibi sorulara cevap verebilmek amaçlanmıştır.

Yapılan inceleme, Yunus'un tasavvuf kültür ve anlayışını yansıtması, terminolojinin dünya edebiyatında kullanılması ve yaygınlaştırılmasında öncelik teşkil etmesi açısından önemli bir girişimdir. Türk Edebiyatında kullanılan söylenmesi kolay görülen ama benzeri yapılmak istendiğinde güçlüğü ortaya çıkan sözlerin teknik ifadesi olan “sehli mümteni” nin öncü kullanıcısı olan Yunus Emre'nin sade ve derin anlamı olan şiirlerinin farklı bir dile çevrilmesi ve aynı duyguları hedef dilde ifade edilmesi oldukça zordur. Ancak bu çalışmanın amaçlarından birisi de bu durumun mümkün olabildiğini göstermektir.

İncelemede edebî çeviri, çeviri eleştirisi ve stratejileri, çeviri ve kültür, Yunus Emre, Talat Sait Halman'ın “**Yunus Emre Selected Poems**” adlı eserinin incelenmesi, şiirlerin hedef dilde çalışılması şeklinde bölüm başlıkları kullanılmıştır. Ayrıca Yunus Emre şiirlerindeki tasavvufi terimlerle ilgili notlar, Halman'ın eserindeki Yunus Emre şiir çeviri örneklerine, Yunus Emre şiirlerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi bölümleri ek olarak ayrı bölümler hâlinde çalışmanın sonunda yer verilmiştir. Bölüm alt başlıklarında yapılan tanımlamalar, türler, kuramcılar, şiir çeviri, çeviri eleştirisi, çeviri eleştirisi kuramları, çeviri stratejileri, kültürel kuram, kültür kuramcıları, kültürel çeviri, çeviri ve kültür, Yunus Emre'nin hayatı, eserleri ve yaşadığı dönem, Halman'ın Türk ve Dünya Edebiyatına ait düşünce ve çalışmaları, kültürel çeviri metinleri, Yunus Emre şiir çevirilerinin incelemeleri, farklı çevirmenlerce yapılan şiir çeviri incelemeleri ve

değerlendirilmesi ve sonuç bölümleriyle konuyu daha iyi anlamaya yönelik detaylı açıklamalar yapılmıştır. İncelemeler öncesinde verilen yöntem bölümü ile kullanılacak çeviri yöntemleri, stratejileri ve yaklaşımları ile ilgili bilgilere yer verilmiş bu özgün çalışmanın alana katkısı konusunda açıklamalarda bulunulmuştur.

Halman eserinin sonunda çeviri ile ilgili ele aldığı bölümde, yapılan çevirilerin çoğunun geleneksel ve aslına sadık olduğunu belirtmekte; şiirlerin formunda ve içerikle ilgili çevirisinde Yunus'un özgün anlayışından uzaklaşmamaya çalıştığını vurgular. Özgün kafiye yapısını koruduğunu, ancak bu durumun çevirmen için zorlayıcı bir çeviri sorunu oluşturduğunu ifade eder. Diğer eserlerinde de sürekli vurguladığı gibi her zaman özgün anlama daha yakın çevirilerin olabileceğini çalışmasının bir başlangıç olduğunu geliştirilmesi gerektiğini belirtir. Yunus Emre şiirlerini gazel (AA/BA/CA/DA/EA) ve koşma (ABAB/CCCB/DDDB/EEEE) olmak üzere iki kategoride incelemiştir. Yunus'un bu formların kullanımını dikkate almadığı şiirlerinin de olduğunu, şiirlerinin tamamı özgün formda ele alındıkları için başlıksız olarak kullanıldığını ifade eder. Yunus'u en iyi ifade etmeye çalıştığı şiir çevirilerini içeren eserinin sonunda, şiirlerinde geçen bazı terimler ve notlar hakkında bilgi verir.

Bu incelemede de amaç çevirinin yaklaşımını saptamak, kaynak metni oluşturan unsurların ve kaynak metnin hedef dilde nasıl aktarıldığının görülmesini sağlamaktır. Bu incelemenin odak noktası hedef dil veya çeviri dildir. Çeviri bu yönden etkili seçimlerin yapılması gereken bir çalışmadır. Yunus Emre şiirlerinin karşılaştırmalı incelemesinin yapıldığı bu çalışmada çeviri kuramcısı Van den Broeck'in çeviri eleştirisine dair betimleyici yaklaşımı, çeviride eşdeğerlik stratejisi ve kültürel ödünçleme yöntemi model olarak alınmıştır. Ayrıca incelemede, Broeck yaklaşımını içeren dizgesel çözümleme yöntemi ve bu yöntemin kendi dil ve metin uygulamaları yapılmıştır. Ancak kaynak dildeki bir metin hangi çevirmen tarafından çevrilirse çevrilsin dillerdeki değişim ve gelişime paralel olarak hedef dilde ifadelerin algı ve yorumlanmalarında değişkenlik görülmesi son derece doğaldır. Bir dilin kültürel birikimlerini ve içeriklerini yansıtan bir eser, bu tür kültürel ifadeleri ve yaşayışları tanımayan diğer dil ve kültürün insanlarına aktarılırken her iki dilin de özgünlüğünü bozmadan titizlikle incelenmelidir. Bu durumun yöntemi ise çeviri eserin dilinin, okurun ana diliyle uyumlu ve anlaşılır olması yani "çeviride eşdeğerlik" sağlanmasıdır. Nitekim kaynak dilde farklı kültürlerde kullanılan kelimelerin hedef dilde karşılığı olmayabilir. Çeviride kayıplar yaşanmaması için kültürel

çevirilerde yapılması gerektiği gibi bu kelimelerin karşılığı tam olarak bulunamadığında, bu kelimenin benzeri veya özgün hâli eserde kullanılmalıdır. Halman'ın çevirilerinde de bu stratejiye riayet ettiği görülmüştür. Dolayısıyla bu eser incelemesinde çeviri stratejisi olarak “çeviride eşdeğerlik stratejisi” benimsenmiş, yöntem olarak Halman'ın “açıklama yoluyla çeviri yöntemi”ni uyguladığı görülmüş, yapılan şiir çevirilerinde “çeviride kültürel ödünçleme yöntemi” uygulanmıştır.

Çeviride kelime düzeyinde eşdeğerlik stratejisini sağlama konusunda izlenecek yöntem, “Kültürel İkame Yoluyla Çeviri” olarak adlandırılan ve “yabancılaştırma”, “öykünme”, “kültürel ödünçleme”, “iletişimsel çeviri” ve “yerlileştirme” derecelerini içeren çeviri türlerinin orta noktası olarak kabul edilen “kültürel ödünçleme”dir. “Kültürel ödünçleme yoluyla çeviri” yönteminde hedef dilde yabancı olan kavram çeviride de hedef dile doğrudan dâhil edilmektedir. Bu çeviri incelemesinde yaygın olarak kullanılacak kültürel ödünçlemede, kaynak dil terimleri transliterasyon yoluyla italik harflerle veya doğrudan yazılmak suretiyle herhangi bir açıklama yapılmaksızın esere geçirilir. Yapılan çevirilerde, Yunus Emre şiirlerinde görülen tasavvufi terimler doğrudan hedef dile aktarılmış dipnotlar ve bölüm sonunda yapılan açıklamalarla çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma yoluna gidilmiştir. Bu yöntemin en etkili olduğu fikrini oluşturan neden, şiirlerde geçen kelimelerin hedef dilde ifadesinin bulunmaması, tam anlamı yansıtamayacak olması, tasavvuf düşüncesi ve kültürünün hedef kültürde karşılığının bulunmamasıdır. Bu nedenle yapılan incelemede alandaki eksiklikler de gözetilerek “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma” ya yönelik bir yaklaşım sergilenecektir.

Çeviri ve kültürel açıdan yapılan çalışma incelendiğinde ise Yunus Emre ve tasavvuf kültürünün yansıtılmasında etkili bir örnek olduğu, çeviri amaçlı tasavvuf terminolojisinin dünya dillerinde yerini alması ve tasavvufi söylemlerin farklı kültürlerde de tam olarak ifade edilebilmesine yönelik olumlu bir girişim olduğu görülmüştür. Bu anlayışla Yunus'un kullandığı dille anlatmak istediklerini bu kadar basit ve yalın şekilde nasıl yansıtabildiği, tasavvuf anlayışından kaynaklanan gönül dilini kullanmakta başarısı ve şiirlerindeki yansımaları irdelenmiş, aynı duyguların hedef dilde çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturulması yoluyla verilmesi amaçlanmıştır.

Yapılan incelemede daha çok yaygın olarak bilinen ve hedef dile daha kolay çevrilebilecek, çeviride anlam kaybını en alt düzeye indirecek Yunus Emre şiirleri tercih

edilmiştir. Halman'ın da aynı stratejiyi benimsediği ve en bilinen, Yunus'u ve onun dünyasını en iyi ifade eden şiirleri çevirdiği gözlemlenmiştir.

Çeviride eşdeğerliliğin olmayacağı her çevirinin birbirinden farklı olacağı anlayışından hareketle Halman'ın veya farklı çevirmenlerin yaptığı Yunus çevirilerinde kullanılan söylemlerin ne olursa olsun ortak anlayışın bir ürünü olduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Sözün tarihinde hep dile getirildiği gibi her şey daha önce yazılmış veya söylenmiştir. Düşünce açısından bakıldığında ise bu çalışmada sıklıkla ifade edildiği gibi önemli olan bu söylemleri günümüze uyarlamak, gündemde tutmak, unutturmamak ve bu evrensel gönül dilini “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi” aracılığıyla tüm insanlığa yaymaktır. İncelemeye esas teşkil eden Halman'ın çeviri eser yorumlamalarında, yapılan incelemede asıl dikkate alınan ve verilmek istenen anlayış budur. Eser incelemelerinde görülen ve bu çalışmada da yansıtılmaya çalışılan anlayışın geliştirilmesi ve dünya kültürel mirasına Yunus Emre şiirleri aracılığıyla çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi kazandırmak incelemenin hedeflerindendir.

1. BÖLÜM

EDEBÎ ÇEVİRİ

1.1. Edebî Çevirinin Tanımı

Çeviri türleri arasında kendine özgü bir dil birikimi gerektiren bir çeviri türüdür. Edebî çevirilerin şiir, makale ve deneme gibi kısa edebî metinler için kullanımının yanısıra romanlar, hikâyeler gibi uzun edebî metinler için de kullanımı sözkonusudur. Çeviri türleri arasında en çok üzerinde çalışmaya uygun bir alan olan edebî çeviriler bu özellikleriyle son derece önemlidir. Bu konuda çalışma yapacak olan çevirmenlerin hem hedef dil üzerinde hem de kaynak dil üzerinde dil bilgisinin iyi derecede olması gerekmektedir. Aynı zamanda çevrimi yapılacak diller arasında sadece dilbilgisi kavramı edebî metinler için yeterli olmamakta aynı zamanda; kültür bilgisi, örf anane gibi öğeleri çevirmenlerin bilmesi gerekmektedir. Edebî çevirilerin büyük bir bölümü kültürel öğeler içerdiğinden bu tür çevirilerde kültürel bağın kurulamaması başarısız bir çeviriye yol açar. Çevirmenler gelenekleri, atasözlerini ve dinî öğeleri net ifadelerle anlatmalı ve bu gibi öğelerin altına ek açıklamalar yapmalıdırlar.¹

Diğer edebî türlerle karşılaştırıldığında daha büyük bir edebî bilgi birikimi gerektiren bu çevirilerde, çevirmen ilk olarak çevirisi yapılacak eseri detaylı bir şekilde okumalıdır. Yapılacak olan edebî eser için belli bir taslak oluşturması, kendine özgü bir terminoloji belirlemesi ve son olarak ise çeviriye yapması gerekmektedir. Ayrıca çevirmen, eğer metin uzun ise yazarın biyografisini okumalı ve diğer edebî eserlerini ne türde yazdığını öğrenmelidir. Bu şekilde çevirmenin bakış açısı yazarınkiyle benzer olacak ve yapılan çeviri daha başarılı bir sonuca ulaşabilecektir. Edebî çevirideki çevirme süreci okuma-yorumlama, çözümleme, çevirme, gözden geçirme şeklinde dört basamaktan oluşmaktadır.²

Nitekim sadece teknik bilgilerle değil yazarın veya şairin kendi yorumlamalarının, kültürel birikiminin ve bakış açısının da etkili olduğu edebî çeviri türünün eserin kitabı kısmından ayrılarak özüne dönüştürülmesinde katkısı son derece büyüktür.

¹ Gürçağlar Tahir, Ş. (2014) *Çevirinin ABC'si*. Ankara: Say Yayıncılık, s.36.

² Aksoy, B. (2002) *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Yayıncılık, s.108.

Şiir, web siteleri, haber güncellemeleri, gazete, roman, hikâye, masal, deneme, fıkra, sohbet, hatıra, biyografi ve otobiyografi, gezi yazısı, tiyatro çevirileri gibi konular, edebî çeviri türleri olarak kabul edilmektedir. Edebiyatın, uluslararası etkileşim konusunda tarihin başlangıcından bu yana büyük bir etkisi bulunmaktadır. Her ulusun kendine özgü edebî eserleri, metinleri ve daha birçok farklı öğeleri bulunmakla beraber bu öğeler uluslararasıda da önem kazanmaktadır. İnsanlığın ortak miraslarından birisi olan edebî metinlerin çevirisi geçmiş dönemlerde olduğu gibi günümüzde ve ilerleyen dönemlerde de büyük bir öneme sahip olacaktır.

1.2. Şiir Çevirisi

Edebî çeviri türlerinden olan şiir çevirileri ise farklı bir çalışma tarzı gerektirmektedir. Şiirin kendine özgü özellikleri olan uyak, redif gibi ahenk unsurlarının çevirmen tarafından uyarlanması gerekmektedir. Şiir bu şekilde çevrilmediğinde özünden uzaklaşmış olur. Bu durumu destekleyenler olduğu gibi durumla ilgili karşıt görüşler de bulunmaktadır. İncelemenin içeriğinde şiir çevirisinin çevirmen tarafından uyarlanması fikri dikkate alınacaktır.

Şiir çevirisinde şairin kendine özgü uslûbu, seçtiği sözcükler, kelimelere yüklediği çağrışımlar ve duyguların ifadeleri şiirin çevrilmesini daha da zor hâle getirmektedir. Şiir çevirisinde ve şiir dilinde az kelimeyle çok şey ifade edildiği için edebî çevirinin en yoğun kullanıldığı türdür. Ayrıca şiirdeki ses, uyak ve ölçü de şiir çevirilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Diğer yazın türlerinden farklı özelliklerinden dolayı yazın çevirisi bakımından da farklı bir bakış açısıyla incelemek gerekmektedir. Dolayısıyla bu tür, diğer edebî çeviri türlerin çevirisine göre daha dikkatli olunması gereken karmaşık yapılar içermektedir. Bu durumun sebebi ise şiirde anlamın içeriğin olduğu kadar biçimle de oluşturulması ve biçimin en az içerik kadar hatta bazen daha da önemli olmasıdır.

Deyiş kaydırması kavramı şiir çevirisinde daha çok önem arz etmektedir. Çünkü çevirmenin kaynak metnin anlam yapısını ve kurallarını, kaynak metni çeviriden ayıran bölümleri ve iki dil arasındaki konuyu sunum biçimleri arasındaki farklılıkları koruması gerekmektedir. Dolayısıyla çevirmen kaynak metne bağlı olmak ve onu okunan bir eser olarak yazmak bilinciyle hareket etmelidir. Ancak özgün bir eser oluşturmak ve bağımsız

davranmak özgürlüğüne de sahiptir. Böylece çevirmen içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel ortamda uygun çeviriler yapmaya çalışır.³

Öykü roman gibi diğer edebî türler için de geçerli olan yöresel ağızların şiirde de kullanımı olduğundan, bu yapıların hedef dile nasıl aktarılması gerektiği sıkça karşılaşılan bir sorundur. Şiire kültüre özgü öğelerin daha sık yansımaları, bu öğelerin hedef dilin kültüründe bulunmaması, hedef dil okuyucusuna yabancı olması veya bu okurca farklı algılanması nedeniyle önemli bir çeviri sorunu oluşmaktadır. Şiir çevirisinde çeviri sorunlarının asıl kaynağı olan kültürel artalan konusundaki görüşlerini açıklarken Gertrude Durusoy bu yeni kavramın kültür çevresi ile ilgili olduğunu, şairi anlayabilmek için yaşadığı kültürel ortamı tanımak gerektiğini belirtir. Şiirde yapılan atıfların, ortaya çıkan kelime oyunları ve çağrışımların ancak bu çerçevede tam algılanabilir ve aktarılabilir olduğunu sözlerine ekler.⁴

Wills Barnstone, “Şiir Çevirisinde Tercihler” adlı makalesinde, şiir çevirisi için şu ölçütleri belirlemiştir:

1. Özgün metne saygı: Çevirmen ne sözcüğü sözcüğüne çevirmeli ne de gereksiz yorum yapmalı, ilk yazarın yazdıklarına bağlı kalarak şairin niteliklerini ön plâna çıkarmalıdır. Örneğin uyak, ölçü, sözcük ton, dizem gibi şiirin sessel özellikleri dikkate almalı, uyaklı eski şiirler uyaksız hâle getirmemeli, uyağın şiire verdiği ritmi kaybetmemelidir.
2. Sözcük tonlaması açısından amaç, hedef dilde doğallığı ve okunabilirliği sağlamak olmalıdır. Örneğin XIX. yüzyıl şiiri, XIX. yüzyıl diline çevrilmemelidir.
3. Kaynak şiiri okuma-çözümleme-anlama faaliyetleri alanda uzman bir kişi aracılığı ile yapılabilir.
4. Öykünme ve açılımlamalardan olabildiğince kaçınılmalıdır.
5. Şiirin asıl özelliğini veren bölümler doğru yorumlanarak yeniden oluşturulmalıdır.
6. Çevrilemez gibi görünen metinler çevirmeni yeni oluşumlara yönlendirmeli ve yeni bir metin oluşturma süreci bilinçli bir şekilde gerçekleşmelidir.

³ Aksoy, B. (2002) *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Yayıncılık, s.137.

⁴ Toklu, O. (2003). *Şiir Dili ve Çevirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları, s.96.

7. Şiir çevirmeni tüm yeteneklerini bir başka şairin yapıtını başka bir dilde ortaya çıkarmak için kullanması gerektiğini unutmamalıdır.⁵

Şiir çevirisinin nasıl yapılması gerektiğine dair birçok kuramsal veya uygulamaya dayalı çalışma yapılmıştır. Tüm bu çalışmalar arasında en kapsayıcı olanı, şiir çevirisinde benimsenen yedi genel yöntemi özetleyen çeviribilimci **André Lefevere**'nin oluşturduğu yaklaşımdır. Lefevere bu yöntemlerden bazılarını onaylarken bazılarını eleştirmektedir. Ancak şiir çevirmenleri bu yöntemlerin hepsinden farklı şekillerde yararlanmışlardır:

1. Sessel Çeviri: Kaynak şiirdeki sesli özelliklerin hedef metne aktarımına öncelik verilirken anlam yaklaşık olarak ya da açılanarak aktarıldığı yöntemdir.
2. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri: Şiirde bulunan bütün kelime ve yapıların doğrudan hedef dile çevrilmesidir.
3. Ölçülü Çeviri: Başlıca amacı kaynak şiirdeki ölçünün hedef metne aktarılmasıdır.
4. Şiirin Düzyazı Olarak Çevirisi: Biçim özellikleri bir kenara bırakılarak anlamın aktarımına öncelik verildiği çeviri türüdür.
5. Uyaklı Çeviri: Çevirmenin çeviride ölçü ve uyağın aktarımına öncelik verdiği şiir çevirisi yöntemidir.
6. Serbest Koşuk Çevirisi: İçeriğin biçimin önüne, anlamın ölçü ve uyağın önüne geçtiği çeviri türüdür.
7. Yorum: Anlamın korunduğu, ancak biçimin hedef dilde yeni bir şiir biçimine dönüştürüldüğü yeniden yazım ya da kaynak metnin yalnızca bir esin kaynağı olduğu düz yazı şeklindeki şiirler bu türü oluşturmaktadır.

Çevirmen hangi çeviri yöntemini tercih edeceğine çevirmek istediği şiiri yorumlama aşamasında karar vermektedir. Ancak sadece çevirmenin yorumu ve benimsediği yaratıcılık düzeyi değil, çevrilen şiirin durumu ve hedef okur kitlesinin kimler olacağı da yöntemin belirlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.⁶

Lefevere'e göre ideal şiir çevirisi; kaynak metne bir bütün olarak bağlı kalma ilkesini dikkate alarak, ayrıntıları özgür bir biçimde ele alıp birleştiren bir çeviridir. Diğer yandan,

⁵ Aksoy, B. (2002) *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Yayıncılık, s.135.

⁶ Gürçağlar Tahir, Ş. (2014) *Çevirinin ABC'si*. Ankara: Say Yayıncılık, s.46.

Anton Popoviç'e göre şiirde çevrilebilirlik; kaynak şiirdeki dil öğelerinin çeviride anlatım açısından elden geldiğince yapı, işlev ve anlam açılarından yerine koyabilme yeteneğidir.⁷

Saliha Pak ise şiir çeviri eleştirmenin kaynak metnin yazın özelliklerini, estetik varlığının bütünleyici ve belirleyici özelliklerini her zaman göz önünde tutmak zorunda olduğunu, hedef metnin hedef dilde var olan veya olmayan estetik özelliklerini gözden kaçırmaması gerektiğini vurgular.⁸

Bu anlatılanların ışığında bütün şiir çeviri eleştirmenlerinin ortak görüşü şiir çevirisinde kaynak metne bağlı olmanın yanısıra şiirin özgün yapısına uygun hareket etmek, gereksiz anlatım ve yorumlamalardan kaçınmak gerektiği yönündedir. Şiir çevirmenin asıl görevi ise şiir yapısında bulunan sanatsal oyunların şiirin asıl anlamını gölgelemesine izin vermemesidir.

Şiiri diğer edebî türlerden ayıran ve bu nedenle çeviri açısından özgün yöntemler geliştirilmesini gerektiren nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Biçim ve içeriğin birbirinden ayrılamaz oluşu,
- Şiirde az ve öz dil kullanımı, yani az sözcükle çok şey ifade etme isteği,
- Kullanılan dilin düz yananamlara değil, çağrışımsal anlamlara dayalı olması ve bu nedenle çok fazla sayıda yorumunun olması,
- Şiirin kendine özgü ritmi ve bu ritmin klasik şiirde ölçü ve uyak ile oluşturulurken çağdaş şiirde her metne özgün bir yapının bulunmasıdır.

Kısacası kaynak şiirde şiir olarak yazılan bir metni hedef dile de şiir olarak aktarabilmek için şiiri şiir yapan bütün bu özelliklerin dikkate alınması gerekmektedir. Dolayısıyla şiir çevirisinin amacı hedef dilde şiir olarak kabul edilecek bir çeviri oluşturmaktır. Bu nedenle şiir çevirisi diğer çeviri türlerine göre çok daha fazla uzmanlık ve özel şairlik yeteneği gerektiren bir alan olarak görülmüştür. Şiiri sadece şairlerin çevirebileceği ve şiir çevirisini olması gerektiği gibi yapan çevirmenin aslında bir şair olduğuna dair görüş Türkiye'de de edebiyat çevrelerinde kabul edilmektedir.⁹

⁷ Aksoy, B. (2002) *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Yayıncılık, s.137.

⁸ Dağbaşı, G. (2017) *Şiir Çeviri Eleştirisi*. İstanbul: Akdem Yayınları, s.49.

⁹ Gürçağlar Tahir, Ş. (2014) *Çevirinin ABC'si*. Ankara: Say Yayıncılık, s.44,45.

Sonuç olarak edebî çeviri türlerinden olan şiir çevirileri farklı bir özen gerektirmektedir. Şiirin kendine özgü özelliklerinden olan uyak ve redif gibi ölçüler çevirmen tarafından olabildiğince uyarlanmalıdır. Nitekim şiir bu şekilde çevrilmediğinde özgünlüğünden ayrılır ve anlamını kaybeder.

1.3. Edebî Çeviri Kuramcıları

Roman Jacobson'a göre çeviri Antik Çağda doğadaki nesnelerin sese, yazılı simgeye, resme ve dansa dönüşümüyle başlayan bir etkinliktir. Jacobson'un sonradan adlandırdığı şekliyle çeviri kavramı "Göstergelerarası Çeviri" ile şekillenmiş daha sonra gelişmeye başlamıştır. Bu durumda Antik Çağda da hem yazılı hem de sözlü çeviri etkinliğinde bulunduğu, ancak çeviriye bir amaç olarak değil bir araç olarak bakıldığı sonucunu çıkarılabilir. Çeviriyi: Diliçi çeviri (intralingual), Dillerarası çeviri (interlingual), Göstergelerarası (intersemiotic) olmak üzere üç gruba ayırır. Özellikle dillerarası ve gerçek anlamda çeviride eşdeğerlilik kavramları üzerinde durur. Ona göre her kelime veya ifade kesinlikle dil veya gösterge içeren bir olgudur. Dilin bir göstergesinin anlamı başka bir dilin göstergeye çevrilmesidir ve bir dilden başka bir dile çeviri dolaylı aktarımdır.¹⁰

Çeviriyi özetle iki farklı kodda eşdeğerliliğe sahip iki ileti olarak tanımlar. Her dilin çevirisi yapılırken farklı dilbilgisi özelliklerinin seçilmesine ihtiyaç duyulduğu ve diller arasında kopukluklar oluştuğunu belirtir. Farklı dilbilgisi türleri tercih edildiğinde ise, sorun yaratan ifadelerin daha kolay olacağını vurgular. "Çevrilemezlik" durumunun biçimin anlamı ve ses benzerliklerinin anlam ilişkisini ifade eden şiir dilinde ortaya çıktığını ifade ederken bu sorunun giderilmesinin de ancak "yaratıcı değiştirme" ile yapılabileceğini sözlerine ekler. Jacobson'a göre yaratıcı değiştirme üç biçimde yapılabilir:

1. Diliçi Değiştirme: Bir edebî biçimin diğerine çevrilmesi,
 2. Dillerarası Değiştirme: Bir dilden diğerine yapılan çeviri,
 3. Göstergeler arası Değiştirme: Bir gösterge sisteminin diğerine değişmesidir.
- Örneğin bir söz sanatının diğer bir söz sanatına müzik, resim, dans veya tiyatro olarak dönüştürülmesi gibidir.¹¹

¹⁰ Vardar, B. (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual, s.79.

¹¹ A.g.e., s.80, 81.

XX. yüzyılın insan bilimleri alanında özellikle de dil bilimleri dalında çeşitli etkinlik ve akımlara katılmış ve çalışmalarıyla birçok araştırmacının doğrultusunu çizmiş çok yönlü bir bilim adamıdır. Jacobson yazınbilim, halkbilim, sesbilim, budunbilim, anlambilim, filoloji, çeviribilim, bildirişim kuramı gibi alanlardaki çalışmaları birçok dile çevrilmiş, önerdiği kavram ve ilkeler, dil bilimleri ile ilgili hemen her eserin kaynağında ve oluşumunda yer almıştır. Günlük dilde genellikle çeviri dendiğinde bu üç çeviri türünden ikincisi yani dillerarası çeviri anlaşılır. Bu çeviri türü en basit anlamıyla Türkçe bir metnin İngilizce gibi yabancı bir dile çevrilmesidir. Diliçi çeviri ise belki en fazla yaşadığımız ama en az kavramsallaştırdığımız çeviri türüdür. Diliçi çeviri çok farklı ortam ve biçimlerde gerçekleşebilir. Örneğin bir öğretmenin anlattığı dersi anlamayan bir öğrenciye daha yavaş ve basitleştirerek anlatması bir diliçi çeviri uygulamasıdır. Diğer taraftan diliçi çeviri yazılı metinlerde de sık sık karşılaşılan bir durumdur; halk hikâyeleri veya anonim masallar hemen her basımlarında farklılaşır, uzunluk, sözcük çeşitliliği ve olay örgüsü açısından değişebilirler. Bu durum bir diliçi çevirinin örneğini oluşturur.¹²

Martin Heidegger, dili varoluş sorununun çözülmesi için önemli bir araç olarak görmüştür. Heidegger’a göre; “Dil varlığın evidir.” ve “Varlığın anlamına ilişkin soru, aslında dilin özüne ve anlamına yönelik soruyla aynı yolda ilerler.”. Heidegger, “Varlık, anlam ve dil” ilişkisine dikkati çeker. İbrahim Üzer, Heidegger’ın felsefesini şu sözleriyle açıklar:

Varolanların varlıklarına yönelik soru sorma yetisini elinde bulunduran insan hayatı, iki farklı şekilde anlamlandırmaya çalışır. Heidegger’ın ifadesiyle söylersek; insan, hayatı ve içerisindeki nesnelerle meydana gelen hadiseleri, ya var olmayı düşünerek otantik olma tarzında ya da var olmayı unutarak otantik olmama durumunda karşılar. Otantik olma, insanın kendi olanaklarının farkına vararak bilinçlilik düzeyinin sınırlarını keşfe yönelmesi ve varlığı kendi yapıp etmeleriyle yoklayarak anlamlandırmaya gayret etmesidir. Söz konusu farkındalığa yönelik gayret içerisinde en temel çıkış noktası “düşünme” ve “soru sorma” eylemidir. Dolayısıyla dil, var olanların içyapısını ve özünü kavrayışta, en esaslı dayanak olarak belirir.¹³

Heidegger asıl amacın dilin konuşulan hâline değil dilin kendisine odaklanması olduğunu ifade eder. Öncelikle konuşma şeklinin ne anlama geldiğini geleneksel tanımı ile ortaya koyar. Dili, içsel duyguların duyulabilir hâlinin söze dökülmesi ve bir insan

¹² Gürçağlar Tahir, Ş. (2014). *Çevirinin ABC'Sİ*. Ankara: Say Yayıncılık, s.28.

¹³ Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavramları ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual, s. 13.

etkinliği şeklinde tanımlayan Heidegger'a göre dil dildir, konuşmadır ve dil konuşmaktır.¹⁴

Jorge Luis Borges ise çevirmeni, dili ve asıl metni tekrar şekillendiren kişi olarak tanımlar. Şiirden, edebiyat teorisine, tarihten felsefeye kadar hemen hemen tüm yazın alanlarında eserler vermiştir. Geleneksel inanın tersine çeviriyi bir yerine koyma ya da aynı şeyi tekrar yerleştirme olarak görmemiş; çeviriyi yepyeni bir yazın biçimi olarak ele almıştır. Okuyucunun fikrinin yazarın fikri kadar önemli olduğuna inanan Borges'in çevirilerini diğer çevirmenlerin çevirilerinden farklı yapan, çeviriyi yeni bir yazın ve ürün olarak görme anlayışıdır. O da her sıradışı yazar gibi, edebiyata ulaşma amacının ancak dili etkin kullanmakla gerçekleşeceğine inanır. Dilin bir "büyü" olarak başladığını, zamanla bu büyü'nün kaybolduğunu şu anki amacın "dili eski kaynağına geri götürmek" olduğunu öne sürer. Borges, dili sınırsızca ve özgürce kullanabilme konusundaki görüşlerini şu şekilde ifade eder:

...kullandığımız isimlerle gerçeklikler yaratırız...görünüş dünyası çok karmaşıktır ve dilimiz ancak izin verebildiği çok az sayıda birleşimi gerçekleştirmiştir. Neden akşamüzeri sığırların çingiraklarıyla, uzaktaki gün batımını aynı anda algılayışımızı karşılayacak bir sözcük, tek bir sözcük yaratmalıyım? Düşüncelerimin ne kadar hayalî olduğunu ve zihinsel bir olasılığın gerçek olasılıktan ne kadar uzak olduğunu biliyorum, ama geleceğin büyüklüğüne ve umudumdan daha az büyük olmayacağına güveniyorum.

Dolayısıyla modernleşme denilen olgunun yeni bir dil ve duyarlılık oluştururken aynı zamanda da geleneğe bağlı kalmak olduğunu ifade eder.¹⁵

Borges, yazarın eserde bir ayrıcalığının olmadığına, yazarın yazmayı bitirdiği andan itibaren eserdeki gücünü yitirdiğini düşünür. Eserin yayınlanır yayınlanmaz artık kamunun bir malı olduğuna inanır. Her kitabın her okumada yeniden doğduğu fikrini benimser. Yazın tarihinin, biçimlerinin ve okuma nedenlerinin bir tarihî olduğu gibi yazma biçimlerinin veya eserin kendisinin de bir tarihî olduğunu belirtir. Kısacası, bir yazın türünün diğerinden ancak metniyle değil okunma biçimiyle de ayrıldığını ifade eder.¹⁶

¹⁴ Heidegger, M. *Language*.

¹⁵ Bullock, M.&W. Jennings, M. (2002). *Walter Benjamin Selected Writings Volume I (1913-1923), The Task of the Translator*, London; Harvard University Press, s.181.

¹⁶ Venuti, L. (2012). *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, s.9.

Sonuç olarak Borges’a göre bütün yazarlar tek bir yazardır. Çünkü bütün kitaplar tek bir kitaptır. Dolayısıyla tek bir kitap da bütün kitaplardır. Borges, “Babil Kütüphanesi gibi insanın kendisi sonsuz bir kütüphanedir; bazen aradığı kitabı bulamadığında insan bir başkasını yazar ya da aynısını ya da benzerini...” der. Böylece edebiyat tam da onun anlattığı gibi sonsuz sayıda gerçekleşen bir devinim halini alır.

Avrupa’da yazın çevirisi tarihini inceleyen edebî çeviri kuramcılarının olan **Hugo Friedrich** ise Roma edebiyatı ve felsefesinin Yunan örnekleriyle çevirinin nasıl geliştiğini açıklar. Romalılar döneminde çeviri, hedef dilde sadece olasılık olarak kalmış, daha önce hiç açığa çıkarılmamış dil ve sanat ifadelerinin dışa vurumu olarak görülmüştür. Rönesans döneminde ise çeviride bir “zenginleştirme” çabası olduğundan özgün metne doğru bir yöneliş olmamıştır. XVIII. yüzyıldan itibaren kültürel farklılıklara hoşgörü anlayışı, yeni bir çeviri türü ve kuramını ortaya çıkarmıştır. “Çevrilemezlik” ve “uyumsuzluk” kavramları üzerinde durulmuştur. Bu konuda Dante’yi örnek veren Friedrich, Dante’de özgün yapıttaki şiirin çeviride kaybolduğunu söylemiştir. Bu sorun XVIII. yüzyılda daha sistemli ve kapsamlı olarak ele alınmış, tarih, dil ve düşünce bağlamına oturtulmuştur. Fransa’da Diderot ve D’Alembert, Almanya’da Schleiermacher ile Wilhelm von Humboldt bu süreci başlatmıştır. İki farklı dilin biçimlerini uzlaştırma, Schleiermacher ile Wilhelm von Humboldt’un yapıtlarıyla çeviri sanatında bir norm hâline gelmiştir. Friedrich’e göre çevirmen; “Tıpkı özgün kaynak dilin kaçındığı gibi günlük yaygın kullanımından kaçınmakla kalmayıp yabancı dile eğilim gösterdiği etkisini veren bir dilde yazmalıdır”. Kısacası bütün gücün kaynağı özgün metindir. Bu güç, dilin günlük kullanımından özgün metinle aynı ölçüde kaçınan çeviricinin etkisidir. Özgün metnin biçim gücü çeviride kendini göstermelidir; hatta biçimin gücü olarak da hedef dilde yeniden ortaya çıkmalıdır.¹⁷

Friedrich Schleiermacher’ın “Çevirinin Çeşitli Yöntemleri” adlı kitabı çeviri eğitiminde akademik nitelikteki ilk eser olarak bilinmektedir. “Hermeneutik Döngü” (Yorumbilim) olarak bilinen kavramı formüleştirmiş bir bilim adamıdır. Schleiermacher’a göre bir şeyin bölümü, o şeyin diğer bir bölümüne dayalı olarak anlaşılabilir. Dilin

¹⁷ Friedrich, H. *On Art of Translation*.

üretkenliğinden yola çıkmış yorumun mutlak gerçeklik yerine bireysel duygu ve düşüncelerle bağlantısını kurarak modern anlamda yorumbilimin kurucusu olmuştur.¹⁸

Schleirmacher, “Sözlü ve Yazılı Çevirmen” kavramlarını ilk kez ortaya atmıştır. Metin türü ayrımının önemine dikkat çekmiştir. İlk kez bu makalesinde ilerleyen dönemlerde yerelleştirme ve yabancılaştırma kavramlarına temelini oluşturacak olan “çevirmen yazarı okura götürür” ya da “yazarı okura taşır” yaklaşımlarına yer vermiştir. Daha çok çeviride okuru yazara taşıyan yöntemin belirlenmesi gerektiğini savunarak, açıklama ve öykünme gibi yöntemlerin neden çeviride kullanılmasına karşı olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Açıklamalarıyla Vermeer’in de görüşlerine karşı olmuş, iş yaşamıyla ilgili metinlerin çevirisinde sanat metnilerindeki duygu değerlerinden çok bilginin aktarılmasının önem taşıdığını, yani gündelik metinlerde çevirmenin yaratıcılığına gerek olmadığını savunmuştur. Onun ortaya attığı bu düşünceler Vermeer’in deyişiyle, “hedef kitlenin ön bilgisi, durum veya konumunu” gözönünde bulundurmamış, kaynak odaklı çeviriyi desteklediğinin göstergesi olmuştur. Bu durumda, Schleiermacher’in Humboldt’un dilin ölü bir yapıt değil de yaratıcı bir süreç olduğuyla ilgili görüşünden yola çıkarak çeviride metni bağlamı devreye soktuğu, ancak Humboldt’un “çevrilemezlik” görüşüne neden olan temel farklılıklar üzerinde durmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, onun çeviri konusuna daha geniş açıdan bakmakla birlikte, yorumlamayı kaynak şiir çözümlemesine dayandırarak kaynak odaklılık fikrinden çok uzaklaşmadığı görülür.¹⁹

Schleiermacher’ın yaptığı bu çalışmalar, kendisinden sonra gelecek kuramcılarının birçoğunu özellikle de Alman çeviribilim geleneğini yakından etkilediğinden, çeviri kuram tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Çeviride anlama ve yorumlamaya verdiği önemle çeviri bilime kuramsal açıdan büyük katkı sağlamıştır. Ancak günümüz anlayışında her türlü metni çevirmenin yaratıcılık gerektirdiği hem metin içi hem de metin dışı bağlamın bir arada göz önüne alınması gerektiği anlayışı daha hâkimdir. Nitekim, çeviri edimini sanatsal metinlerde okuru yazara götüren en önemli unsur olarak görmesi ve gündelik metinlerde dilin zamansal ve kültürel üretkenliğini dikkate almamış olması, günümüz çeviri bilimcilerine ters düşen bir görüştür.²⁰

¹⁸ Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavramları ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual, s.72.

¹⁹ A.g.e.

²⁰ Üzer, İ. (Ocak 2010). *Varlığımız Dilimiz ya da Sanal Dünyadan Evimize Sızanlar*: Dil ve Edebiyat Dergisi, s.81.

Walter Benjamin’e göre çeviri bir şeyleri nakletmekten çok bir şeylere dönüştüren bir çalışmadır. Diğer bir deyişle, “Basitçe özgün bir fikrin özüne sadık kalınarak yapılan bir aktarım değildir, bir öz anlayışı ancak bir çevirinin sonucunda ortaya çıkabilir.” görüşünü benimser. Kuralları ve yasaları özgün metinde aranacak bir “biçim”dir. Çeviri’yi yöneten yasa, özgün yapıtın çevrilebilirliğinde yatar ve kaynağını özgün yapıtta bulur. Gerçek çeviri saydamdır, yapıtın aslını saklamaz, onun saçtığı ışığı kesmez. Bu açıdan hedef dili özgün metnin katkılarına açık olması gerektiği fikrini benimser. Bir değişimdir; özgün yapıtı değişikliğe uğrattığı gibi, yabancı dil sayesinde anadilde de değişikliklere neden olur. Bütün bunların temelinde de doğal dillerin dışında, “sadece öz” olabilecek bir dil yeteneğine inanış ve bu dil yeteneğini arayışın olduğunu sözlerine ekler. Benjamin’e göre çevirmen iletmez veya iletişim kurmaz, fakat özgün çalışmada saklanan gizemi korumaya çalışır. Bu edebî oluşumla aynı doğrultuda olan bir öbür dünya, saf ve arı bir dil oluşturur. Kötü bir yazarın kendi aklına gelen birçok şeyin peşinde gereksiz yere yoran kişi olduğunu iyi bir yazarın ise düşündüğünü net bir şekilde söylediğine inanır. Yazarın hiçbir zaman düşündüğünden daha fazlasını söylemediğini, yazdıklarının da onun kendisine değil sadece söylemek istediği ifadeyi etkileyeceğini belirtir. Benjamin organik, bütünsel ve kendi içinde anlamı kapanmış bir metnin olmadığı ancak çevrildikçe, tercüme edildikçe hayatta kalacağı ve yaşamayı sürdüreceği fikrini benimser.²¹

Kısacası, Benjamin asıl metni çevirmenin mümkün olmadığını düşünür. Çevirmenin görevlerini ise şu şekilde özetler: İletişimci, Eleştirmen, Dilbilimci, Şifre çözücü, Kodlayıcı, Kurtarıcı, Aktarıcı, Tercüman, Konuşmacı, Yeniden okuyan, Yeniden yazan, Görüşmeci, Arabulucu, Yorumcu’dur.

Antoine Berman ise şiirin yaklaşımından yola çıkarak çevrilebilirlik ve çevrilmezlik bağlamında çeviriyi inceler. Bir deneyim olarak ele alır, bu durumu kendinden olandan yabancıya gidiş ve kendine tekrar dönüş olarak niteler. Berman’a göre çeviri metin iki yönlü bir deneme yaşar: Birincisi metnin çevrileceği dilin “konukseverliği” ile ilgilidir. Nitekim çeviri dili, metni kendine konuk ederken hem bir direniş hem de bir deneme gösterir. İkincisi, çevrilecek metnin dünyasında gerçekleşir. Bu durum metnin nasıl bir

²¹ Benjamin, W. *The Task of Translator*.

direniş göstereceği ve başka bir dilde nasıl var olacağına dair bir denemedir. Bu bilgilere dayanarak çevirinin ciddi bir deneme süreci olduğu söylenebilir.²²

Asıl amacı ise edebî yazın türü çevirilerini incelemektir. Değerlendirmeleri sonucunda aşağıdaki bozulma türlerine ulaşır:

- Mantıklı Hâle getirme: Cümlelerin sentaktik yapısının değiştirilmesi, tekrarların kaldırılması veya karmaşık cümlelerin basitleştirilmesi.
- Açıklama: Asıl metinde anlaşılır olmayan şeyleri anlaşılır hale getirme,
- Genişletme: Eserin sesini bastıran aşırı çeviri,
- Dili Saygın hâle veya Halk Dili Hâline Getirme: Çeviriyi daha güzelleştirme ve orijinali geliştirme,
- Dili Niteliksel Açıdan Yoksun Bırakma: Kelimelerin daha az ses zenginliği ile karşılanması. Kelime sesinin, kelime anlamıyla olan ilişkisi,
- Dili Niceliksel Açıdan Yoksun Bırakma: Kaynak şiirdeki eşanlamlı kelimeleri hedef şiirde tek bir kelime ile karşılamak,
- Kafiye yapısının bozulması: Şiir dışında da ritim ve akış çeviri sebebiyle bozulabilir.
- Dildeki Gösterge Yapılarının Bozulması: Kaynak şiirdeki kelimelerin ilişkisinin farkında olunmaması durumunda çeviri, kaynak metnin birliğini ve anlamını bozabilir.
- Dil Motiflerinin Bozulması: Çevirmen birçok teknik kullandığından çeviri motifini kaybedebilir.
- Dildeki Yerel Ağların Bozulması: Bir romanın kurgusuyla ilgili kültürel unsurların değiştirilmesi veya silinmesi,
- Atasözleri ve Deyimlerin Bozulması: Atasözleri ve deyimlerin hedef şiirdeki eşdeğeri ile değiştirilmesi,
- Metinde Birden Fazla Olan, İç içe Geçmiş Dillerin Silinmesi: Kaynak şiirde var olan diğer dillerin izlerini silme eğilimidir.

Berman'ın bu çalışmaları çeviri tarihi açısından iki büyük önem taşır: Birincisi, çeviri alanında önemlidir ve ortaya attığı kuramlar ilgi görmüştür. İkincisi ise ileri sürdüğü

²² Rıfat, M. (2012). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 142.

kuramların felsefi bir boyutunun olmasıdır. Kısacası bir çevirmen ve felsefeci aynı zamanda bir yazın adamıdır ve çalışmaları da çeviri tartışmalarına son yıllarda en önemli katkıyı sağlamıştır.²³

George Steiner ise çevirmeni anlamı çözen ve anlamlar arasında iletişimi sağlayan, diller ve kültürler arasında çeviri yapan, hayatı anlaşılır hale getirmek için öncesinde prova eden kişi olarak nitelendirir. Steiner’ın “Hermeneutik Döngü Kuramı”, çeviri süreci ve teorisine ilk kez sistematik olarak bakılması açısından felsefi teoriler başlığı altında, en etkili ve en önde gelen yaklaşımdır. Daha çok çevirmenin “zihinsel ve ruhsal anlayışı” ve “çeviri sürecinde anlama ve anlam kazandırma” çabası üzerinde durur.²⁴

Steiner “After Babel” adlı kitabında, Hermeneutik Yaklaşımı ve yorumlamanın ne anlama geldiğini inceler. Bu süreci genel olarak “anlama anlam yükleme çabası” olarak nitelendirir. Yorumbilim ve Anlam Çalışmaları çeviriyi doğru anlama, kavrama ve yorumlama ihtiyacı sonucu ortaya çıkmıştır. Çeviriye yorumbilimsel bir bakış açısıyla bakan Steiner “Hermeneutik Döngü Kuramı” çerçevesinde, çeviriyi güven, nüfuz (iyice anlama), şekillenme (özümseme) ve onarma (dengeleme) adı altında dört aşamalı bir süreç olarak değerlendirir. Bu dört aşama takip edilmeden çevirinin tamamlanamayacağı inancındadır. İlk aşama olan güven; metnin çevirmeden önceki hâlinin çevirmeye ve anlamaya değer olunacağına yönelik bir anlayıştır. Çeviri güven eylemiyle başlar. İkinci aşama olan nüfuz ya da iyice anlama; çevirmenin metne girdiği adımdır. Steiner’in tabiriyle; “giriş yapan ve çıkarımı sağlayan adım”dır. Üçüncü adım olan şekillenme ve özümseme ise; çevirmenin metnin asıl konusuna, hedeflenen gelişmişliğe getirme aşamasıdır. Bu bölümde, “tamamen yerelleştirme” veya “kalıcı bir yabancılaşma” olarak iki yön belirler. Son aşama, onarma ve dengeleme çevirinin en hayatî, olmazsa olmazı olan ve bütünleyici aşamasıdır. Bu terimleri; çeviriyi karşılıklı olarak yasallaştırma olarak niteler ki bu durum çevirinin tüm kurallarının ve sorumluluklarının kabul edildiği en önemli ve en son bölümdür. Son aşama olmadan Hermeneutik Döngü tamamlanmamış ve tehdit altındadır.²⁵

²³ Rıfat, M. (2012). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 142.

²⁴ Steiner, G. *Understanding as Translation, Language and Gnosis from After Babel: Aspects of Language and Translation, The Hermeneutic Motion*.

²⁵ A.g.e.

Kısacası Steiner Hermeneutik Döngüyü dört aşamalı bir süreç sonucu oluşan ve bu aşamalardan daha da derine inen ve ortaya çıkan metinle bir denge kurmaya çalışan bir yaklaşım olarak nitelendirir.

Jacques Derrida “Babil Kuleleri” adlı makalesinde, Babil söylencesinin felsefenin, mimarlığın ve dilin ayrılmaz bir şekilde içiçe geçtiği önemli bir sembolü olarak ifade etmiştir. Derrida için, Babil söylencesi felsefe disiplininde ayrı bir yere sahiptir; çünkü felsefenin en temel ideali olan, saf ve arı bir çeviri görüşüne göndermede bulunur. Bu durumda böylesi bir idealin, zamandan ve bağlamdan kopmuş mutlak bir gerçeklik düşüncesinin, söylemini nesnelleştirmek adına, mimari bir terim ile ifade edilmesi son derece doğal karşılanmalıdır. Derrida’ya göre Babil Kulesinin yapımı tamamlanmış olsaydı felsefeden, dolayısıyla çeviriden söz etmek mümkün olmayacaktı. Burada felsefenin gerekliliği Babil Kulesinin tek anlamlı bir dille yapımının bitmesinde değil aksine kule projesinin asla tamamlanmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Derrida’nın söylediği gibi “Felsefenin inşaatı devam ediyor; fakat tamamlanması sonsuza kadar ertelendi.” Onun ifadeleriyle; “Babil kulesinin temsil ettiği söylem içerisinde, yapının tamamlanıyor olması felsefenin temel yapısını oluşturur.” Babil Kulesi Efsanesi, dil ile birlikte ortaya çıkan karışıklığın hikâyesini, kötülüğün kaynağını bulma girişimini temsil eder. Kulenin çöküşü benzer şekilde “İnsanın tarihsel zaman içerisindeki yalıtılmışlığını”nda anlatımıdır.²⁶

Bu makalesinde ifade ettiği sıradışı bakış açısıyla Derrida, çeviri metnin özgün metne göre getirildiği konumu alt üst ederek, çeviri metin ile özgün metin arasındaki oluşuma yaklaşımı kökten bir değişime uğratmıştır.

Derrida’nın yapı söküm yöntemi ve metin anlayışına göre dünya bir metindir, metnin dışında hiçbir şey yoktur ve bütün metinlerin birden fazla anlamı vardır. Bu yüzden bir metnin tam ve en son yorumunun yapılması imkânsızdır. Metinler sadece dünyayı nasıl yorumlayacağımızı yapılandırabilir. Batı düşünce yapısı zıtlıklar ve karşıtlıklara dayanmaktadır. Birbirine zıt olan terimler de eşit değerde değildir. Bu yöntemin temel amacı yapı söküm yöntemiyle klasik Avrupa düşünce yapısını söküp ondaki malzemeyle yeni daha kullanışlı bir yapı kurmak üzere tarihsel anlam evrelerine geri dönüşler yapmaktır. Böylece kuramsal yapılarını ikili karşıtlıklar üzerine oluşturan Batı

²⁶ Derrida, J. *Des Tours de Babel*.

düşüncesindeki metinlerin yapı sökülümünü yapar. Çalışmasına yapı sökülümünde başı çeken figür olarak yapı ve kaynağı olan merkez fikrini irdelemeyle başlamış bu felsefede bir orta noktası aramıştır. Batı metafiziğinde bu merkez bazen bir Tanrı, madde, akıl bazen de bir nesne olarak ortaya çıkmaktadır. İdea'nın Tanrı, akıl ya da madde gibi merkezlerin başka ideallara dayanak olmaları kabul edilebilen bir görüş değildir. Çünkü “aşmış bir göstergenin yokluğu” söz konusudur. Yapısöküm fikrinin iki anahtar noktası bulunmaktadır. Birincisi: yapısökümcü anlayış kişinin kendi yaptığı çalışmalardan daha çok sistemlere ya da yapılara bakmayı sürdürür. İkincisi: bütün sistemlerin veya yapıların bir merkezi, temel noktası yani sistemin yaratıcı var olduğuna göre bu yapının kaynağını araştırır. Ona göre sistemler, zıt çiftler adı verilen temel birimlerden oluşur. Nitekim zıt çiftlerin bir tarafı daima diğerinden daha önemlidir. Bu en önemli ve ünlü çalışmasında özellikle konuşma ve yazma karşıtlığına bakmış ve konuşmanın daima yazıdan daha önemli görüldüğünü söylemiştir. Batı düşünce sisteminde söz ve konuşma var oluş ile birleşir ve her ikisi de hem yazmadan hem de yokluktan üstündür. Konuşma ve var oluşun bu ayrıcalığını ise “logocentrism” olarak kavramlaştırır. Batı felsefesinde hem söz hem de akıl anlamına gelen bu ayrıcalıklı “logos anlayışı”na karşıt bir görüş benimser. Yapısöküm anlayışı tersine çevirme, yer değiştirme ve yeni bir kavram yaratma adı altında üç aşamayı içerir. Yapısökümü, bir tür yıkma veya tahrip etme işlemi değildir. Bu yöntemin amacı yapılaşmanın temel unsurları arasındaki karşıtlığının kendi öz mantığına ne kadar ters olduğunu göstererek eski sistemi sökmektir. Bu oluşumu anlama çabası da yapıyı unsurlarına ayırma, sökme ve tekrar bağlayıp birleştirmeyi gerektirir.²⁷

Derrida yapısöküm olarak adlandırdığı düşünceye yer vererek Babil söylencesine ve onun mimari temsili olan “Babil Kulesi”ne farklı bir gözle yeniden bakılmasını istemiştir. Burada bir diğer amaç da ünlü efsanenin tekrar okunmasını sağlamaktır. Ona göre hiçbir söylem, metin ya da yapıt tamamlanmamıştır ve her metin bu şekilde kendini yaşatmaktadır. Tanrıyı Babil Kulesinin yapımını yarıda bıraktığı için yapı sökülümçü olarak kabul etmektedir. Nitekim insanlık ve dil tarihinin mihenk taşı olan “Babil Kulesi”nde yaşanan bütün bu olayların sonucunda da dillerin farklılığı ve günümüzde kullanılan çok sayıda dil ortaya çıkmıştır.

“Amacına Uygun Çeviri Nedir?” Adlı makalesinde Derrida kaynak şiir ve hedef şiir arasındaki ayrımı tekrar yapar. Ona göre metinde “saf ve arı bir anlam” yoktur, dilin arka

²⁷ Derrida, J. *Des Tours de Babel*.

planında hiçbir şey sunulmamalıdır. Dolayısıyla “relevant” çeviri (düzgün, uygun, yerinde, yeterli, iyi bir çeviri) yapılabilen en doğal ve ifade açıklığını amaçlayan bir çalışmadır. “Amacına uygun” bir çevirinin ne olabileceğini bilmek için çeviri özünün, görevinin ve asıl hedefinin bilinmesi gereklidir. Nitekim çok anlamlı bir kelimenin başka bir dilde karşılığını tam olarak bulmak olanaksızdır. Aynı şekilde bir metni başka bir dile kelime sayısını eşit tutarak çevirmek de mümkün değildir. Bu iki aşamanın tek başlarına bir işlevleri yoktur; ancak bir araya geldiklerinde bir anlam ifade ederler.²⁸

“Amacına Uygun Çeviri Nedir?” sorusunun özetle cevabı: İyi bir çeviri, beklentileri karşılayan bir çeviri, amaca tam olarak ulaştıran, asıl metne sadık ve hedef dil ile kaynak metne en uygun eşdeğeri bulan bir çeviridir.

Kısacası Derrida’ya göre “Asıl Anlatılmak İstenene En Yakın Çevirinin” ne kadar doğru geçerli, onaylanmış, adil, uygun, istenilen ya da uyumlu görünürse görünsün ilk akla gelen konuyla en ilgili ve gerekli olduğu düşünülen ifadedir. Yapılan çalışma en iyisi ya da en kötüsü olsun “Her şey çevrilebilir.” ile “Hiçbir şey çevrilemez.” arasında belirli bir yerde bulunacaktır.

İlk feminist kuramcı olan **Gayatri Spivak** Benjamin’le aynı anlayışta olup çeviri metninde eşdeğerlilik olamayacağı görüşünü benimsemektedir. Spivak’ı değerlendirirken çok kültürlülük açısından değerlendirmek gerekmektedir. Örneğin Hindistan’da yaşayan Hintli bir kadının, Hintli olup İngilizce konuşan bir kadının, Batılı Beyaz bir kadının farklı duygu ve anlayışla yazacağını ifade eder. Çevirinin ve metnin gereksiz yere ideolojikleştirilmeye çalışılmamasını ve mevcut konu neyse onun anlatılması gerektiğini düşünür. Çevirinin içerden ve dışardan hem taraf hem de karşı taraf olarak açıklanması gerektiğini savunur.²⁹

Kültürün özüne dokunmamak gerektiğini vurgulayan Spivak, sömürgecilik sonrası kuram, feminizm, yapısöküm ve marksizmle ilgili fikirlerini ifade ederken farklı söylemleri kendi görüşleriyle birleştirir. Hem sömürgecilik sonrası hem de feminist söylemi ifade eden zıtlıkları, sömürgecilerin emperyalist söylemlerinde yer alan “milliyet, sabit kimlik ve üçüncü dünya ülkeleri” gibi kavramların doğruluğunu sorgular. Kendisini

²⁸ Derrida, J. *What is a Relevant Translation*.

²⁹ Spivak, G. *The Politics of Translation*.

uygulamalı “marksist-feminist-yapısökümcü” olarak nitelendiren Spivak, çalışmalarında kültürlerin ve dillerin korunması, sömürgecilik sonrası ülkelerdeki eğitimin yerel olması gerektiğini vurgular. Çalışmalarının çoğu, çoğunluktaki grupların demokrasi iddialarına rağmen özellikle kadınların oluşturduğu ikinci sınıf durumuna düşürülmüş kesimler üzerine yoğunlaşmıştır.³⁰

Spivak “Çeviri Politikaları” adlı makalesinde ise çeviriyi, çevirmenin yakın ilişki kurmada başarısız olduğu veya asıl metne söz ve sanatsal açıdan daha da ilgisiz olan Avrupalı olmayan kadın metni üzerinden ele alır. Makalenin giriş bölümünde dili; “kendimize ya da bir şeylere anlam yüklememize olanak tanıyan pek çok unsurdan biri” olarak tanımlar ve “kendimizi anlamlandırmamızın kimliği oluşturan şey” olduğunu açıklar. Bir metin çevirirken kişinin kendi kimliğini bulma yöntemlerinden birisinin, o dilde başkasının kimliği altında çalışması olarak ifade eder. Bu durumun çevirinin en ilgi çeken yanı olduğunu vurgular. Ayrıca çeviriyi; kişinin kendisindeki diğerini takip etmesi ve ona karşı olan sorumluluğunu yerine getirmesi olarak tanımlar. Bu makalesinde feminizm, sömürgecilik ve yapısalcılık sonrası yaklaşımları bir araya getirir. Kadınlar arasındaki dayanışmayı sağlamada çevirinin büyük feminist gündemini takip etmesinin önemli bir strateji olduğunu düşünür. Feminist çevirmenin görevi ise dili, cinsiyetçi birimlerin çalışmalarına bir işaret ve ipucu olarak kabul etmektir. Ona göre çeviri, kendini olduğu kadar diğerini de anlamadır. Bu durum bilinçli olarak kullanılabildiğinden bunun politik bir yanı da vardır. Kadına özgü boyun eğme, teslim olma, mahremiyet, yakınlık ve çeviriyi kuramsallaştırmada kadın anlayışı gibi kavramları kullanan Spivak ile çevirinin kuramsallaşması da feminist bir tutum kazanır. Bir çevirmen olarak çeviride karşılaşılan zorlukların tamamen farkındadır. Bu yüzden kişinin söz sanatları içeren kullanımlardan çok, mantık ifadeleri kullanarak kendini güven altına alma eğilimini anladığını fakat böyle yaparak çevirmenin kaynak şiirde gizlenmiş önemli ipuçlarını kaybettiğini belirtir. Kaynak şiirle çeviri metin arasında kaybolan bu mecazların şifresini çözmede çevirmenlerin metne karşı bir sevgi ve ilgi geliştirmelerinin önemini vurgulamaktadır. Ona göre çevirmenin görevi; asıl olanla gölgesi arasındakini ve çevirmenin gereksinimlerini harekete geçirmektir.³¹

³⁰ Spivak, G. *The Politics of Translation*.

³¹ A.g.e.

Spivak'ın bu çalışması, kültürel çalışmaların ve özellikle de sömürge sonrası geçen son on yılda çevirinin ulusları aşan, sömürgeleşme ve sömürge sonrası kavramları üzerinde nasıl yoğunlaştığının göstergesidir. Dolayısıyla çevirinin, ülkelerin ideolojik ve şekillenmiş yapılarını yaymak için nasıl kullandığının bir belirtisi olması açısından büyük önem taşımaktadır.

Dennis Tedlock, “Şiirsel Çokseslilik ve Çevrilebilirliğe Doğru” başlıklı makalesinde, bir şiirin tamamıyla doğru kelimelerden oluşması beklenmemesi gerektiğini ve şiirlerin asla bitirilemeyen birden çok dünya içerdiğini ifade eder. Tedlock’a göre şiirde “çevrilemezlik” diye bir şey yoktur. Kelimesi kelimesine bir şiir çevirisi yapma anlayışına karşı olduğunu, sadece eş ve zıt anlamlı kelimelerle çeviri yapmanın yeterli olmadığından söz eder. Farklı edebî sanatlarla anlatılmak isteneni daha edebî bir anlayışla aktarmanın mümkün olduğunu okuyuculara Maya dilinde yazılmış dizelerin çevirileri örnekleriyle açıklamaya çalışır. Sadece sentaks ya da kelime eşdeğerliliğini sağlayarak yapmanın çeviri problemlerinden birini ortadan kaldıracığından bahseder. Ancak bu durumun başka sorunlar doğuracağını ve birbiriyle paralellik gösteren yapıları aynen aktarmaya çalışmakla ortaya çıkan eserin, son derece “paralel” ve “grafiksel görünümlü” bir eser olacağını işaret ederken “Şiirin başka bir şekilde ifade edilmediği “paralel bir şiir”, şiir değildir.” sözlerine ekler. Ona göre çeviri, şiirin kendi içinde temsil ettiği sürecin bir devamı niteliğindedir yani “Şiir çeviridir.” Şiir çevirisi yaparken ve ses yansımalarını oluştururken, çeşitlilik yapılmasını ve kültüre ait çok sesliliğin şiirde yansıtılması gerektiğini savunur.³²

Kısacası XXI. yüzyılda çevirmenler “Neden Çeviriyorum?” sorusunun cevabını çeviri metninde bulmaya çalışırlar. Kaynak ve hedef kültürün ne olduğu, nerede yayınlanacağı, kimin tarafından yayınlanacağı, niçin çevrildiği sorularının cevabını ararlar. Bütün kuramcılarının ortak söylemi; bir dilin diğer bir dille moda mod, aynı ve tıpatıp bir çeviri benzerliğinin olamayacağı yönündedir.

Sonuç olarak her çevirmenin farklı çeviri yapacağı fikrinden hareketle çevirinin yapıldığı yerin, zamanın, çevirmenin kültürel birikiminin, hayata ve olaylara bakış açısındaki farklılıkların çeviriye yansıtacağı düşüncesinde ortak bir anlayışa sahiptirler. Dolayısıyla çeviride eşdeğerlik olmayacağı konusunda da hepsi aynı fikirdedir.

³² Tedlock, D. *Toward a Poetics of Polyphony and Translatability*.

Yapılan çalışmada amaç, tüm çeviri kuramlarını ve bütün kuramcılarının ortak görüşlerini bir bütün olarak ortaya koyup, çeviri incelemesinde dillerarası eşdeğerliğin nasıl ve ne ölçüde sağlanabileceğini ele almak, çeviri sorununu çözmek ve konuya kaynak dil Türkiye Türkçesinden bakarak kültüre yabancı olan hedef dilde ideal bir yöntem ve çözüm önerileri sunmaktır. Dolayısıyla bu incelemede bütün kuramcılarının görüşleri ve yöntemlerinden yararlanılmakla birlikte çeviride eşdeğerliliği sağlamak stratejisi esas alınmıştır.

2. BÖLÜM

ÇEVİRİ ELEŞTİRİSİ VE STRATEJİLERİ

2.1. Çeviri Eleştirisinin Tanımı

Çeviri Eleştirisi, bir çeviri ürünün tüm yönleriyle ele alarak incelemek ve değerlendirmektir. En genel tanımıyla bir eseri veya konuyu doğru ve yanlışlarını ortaya koymak amacıyla incelemektir. Diğer bir ifadeyle bir sanat eserini her yönüyle inceleyip açıklamak, doğru anlaşılmasını sağlamak ve değerlendirmek üzere belirlenen bir yazın türüdür.³³

Çeviri eleştirisinde amaç, eserlerin olumlu ve olumsuz yanlarını, yazarın dil, sanat, zihin özelliklerini ve bunların dış dünya ile ilişkilerini betimleyici bir yöntemle değerlendirmektir. Günümüzde ise ulaşılmak istenen hedef hem çeviri eserinin hem de sürecin, dizgisel ve betimleyici bir incelemesini yapmak ve bunu yaparken nesnel yargılardan yararlanmaktır.³⁴ Nitekim çeviride, bitmiş bir eser olarak çevirmenlerin yaptığı işleri değerlendirmek ve aynı şekilde çeviri çalışmalarını geliştirmek için neler yapılabileceği sorusunun cevabı bulunmaya çalışılır.

Edebî eserlerin çevirisinde, çeviri metinle özgün metnin karşılaştırılması yapılırken çevirmenin kişiliği, alımlama koşulları, dilbilimsel etkenler dikkate alınmalıdır. Edebî çeviri, içeriğin doğrudan doğruya aktarımıyla mümkün olamayacağından yorumbilimsel bir süreç sonunda gerçekleşmelidir. Eserin iki dildeki alımlanma ve çeviri koşulları, çeviri okurunun beklentileri kaynak dil ile çeviri dil arasındaki eşdeğerlilik ilişkileri kadar önemlidir. Özgün metin ile çeviri metnin alımlama çalışmalarında ve yapılacak çözümlemelerde kaynak dilin yazın tarihini, geleneklerini, eserin ilk basımlanışında tanıtma yazılarında dile gelen okur tepkisini, çevirmenin içinde bulunduğu koşulları ve kavrayış şeklini dikkatle incelemek gerekmektedir.³⁵

Tüm bu çalışmaların sonucunda ve yaptığı kapsamlı incelemelerden sonra eleştirmen çevirinin değeri konusunda bir görüşe varabilir. Ancak bunu yaparken çevirmen ölçütlerini

³³ Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları, s.81.

³⁴ Aksoy, B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Yayıncılık, s.165.

³⁵ Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık, s.91.

iyi belirlemelidir. Bir dilin içinde çeviri durumu ile yapılan çeviriler sürekli değişiklik gösterirler. Toplumda bazı dönemlerde bir başkasından ya da başka bir dil ve kültürden etkilenilmesi, seçilecek metinler konular açısından çeviri etkinliğini de yönlendirir. Bazı dönemlerde yabancılaştırıcı bazı dönemlerde amaç dile yaklaşıtııcı bir tutum çeviri alanında yaygın bir anlayış olabilir. Çeviri eleştirmeni de kullanacağı ölçütlerin, bu değişkenle ilişkisini her zaman dikkate almak zorundadır. Çevirmen, ilkelerini iyi bir şekilde ortaya koyarsa yabancı bir dilin kendi dilini güçlü bir şekilde özümsemesine olanak sağlayabilir. Böylece büyük çeviriler yapıldığı gibi yazın tarihinde büyük edebî dönemler de başlatılabilir.³⁶

Sonuç olarak çalışmalarda hedeflenen kesinlikle yanlış çözümlemesi ve hata arayışı değildir. Asıl amaç, kaynak eserin korunumu ve yarattığı etkiye göre çevirmenin kendi kültürü, edebî geleneği ve beğenisi çerçevesinde yönlendiren unsurların karşılaştırmalı ve düzenli bir çevirisiyle en etkin şekilde ortaya çıkarılmasıdır. Gideon Toury'nin de belirttiği gibi “gerçek eşdeğerliğin” yani “yeterli çevirinin” sağlanıp sağlanmadığını incelemek için kaynak şiir ile çeviri metnin karşılaştırmasının en uygun şekilde yapılmasıdır.

2.2. Çeviri Eleştirisi Kuramları

Çevirinin farklı açılardan incelenmesi, eleştirisinin nasıl olması ve hangi ölçütlerle değerlendirilmesi gerektiği çeviri araştırmacılarının son yıllarda üzerinde durdukları konulardan biridir. **Gideon Toury, Peter Newmark, Anton Popoviç, Wolfram Wills, Koller ve Van den Broeck** gibi kuramcıların bu konuda önemli araştırmaları vardır.

Gideon Toury, çeviri sürecinde çevirmenin hem genel yaklaşımını hem de ortaya çıkabilecek sorunları gidermek için kullanacağı yöntemlerin dikkatle belirlenmesi gerektiğini savunur. Kaynak ve hedef odaklı çeviri yöntemlerine başvurmak gerektiğini, kaynak odaklı yöntemlerde kaynak ya da özgün metnin belirli özelliklerinin hedef şiirde yansıtılması gerektiğini öne sürer. Bu yaklaşımında kaynak ve hedef şiirlerin karşılaştırılması gerektiği ve metne bağlı çeviri gibi çeviri yöntemlerinin benimsenebileceğini ifade eder. Bu süreci

³⁶ Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık, s.102.

etkileyen hedef dil, kültür ve yazınsal ortam gibi unsurların ön planda tutulması gerektiğini vurgular.³⁷

Peter Newmark çeviri eleştirisi konusundaki çalışmaların bir düzenleme kapsamında oluşturulması gerektiğini öne sürer. Newmark’a göre ana hatları içeren kapsamlı bir çeviri eleştirisi şu konuları içermelidir:

- Kaynak metnin amaç ve işlevsel yönlerini vurgulayan kısa bir çözümleme,
- Çevirmenin kaynak metnin amacı, yöntemi ve hedeflenen okuru konusundaki yorumu,
- Çevirinin özgün metinle seçmeli ancak ayrıntılı bir karşılaştırması,
- Çevirmen ve eleştirmen açısından değerlendirilmesi,
- Hedef dil kültürdeki yerinin belirlenmesidir.³⁸

Anton Popoviç çeviri eleştirisinde metnin öncelikle hem kaynak dil hemde yazın geleneğinin yerleşik kurallarından ayrılması açısından incelenmesi gerektiğini belirtir. Popoviç’e göre, eleştirinin üzerinde durması gereken en önemli unsur çevirinin alıntı yapma koşullarıdır. Eleştirinin yapıta temel yaklaşım yollarını şu şekilde ifade eder:

- Okurun bakış açısından değerlendirilmesi,
- Çevirinin aslıyla ve asıl metindeki düşünsel estetik değerlerin çeviride gerçekleşip gerçekleşmediği açısından karşılaştırılması,
- Çevirinin hedef dil bağlamındaki estetik düşüncesinin belirlenmesi.

Bu görüşleri destekleyen **Werner Koller** genel çeviri eleştirisine katkı sağlayacak önemli unsurları şöyle belirtir:

- Eleştirinin, çeviri metni hem kaynak dil yazını hem de dil yazını içindeki konumuna yerleştirerek, okur açısından da ele alması,
- Kaynak şiir ile çeviri metnin biçim açıdan çözümlenerek, dil ve biçim açılarından karşılaştırılması,
- Yanlısları saptamanın, eleştirinin ancak tek bir yönünü oluşturmasıdır.

³⁷ Toury, G. (1980). *In Search of Theory of Translation*. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics, p.39,40.

³⁸ Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall, p.186-189.

Çeviri eleştirisini metin işlevi, kuruluşu ve alıntı yapma gibi etkenlerin bir incelenişi olarak kabul eden **Wolfram Wills** ise daha çok eleştiride nesnellik sorunuyla ilgilenir. Wills, metnin dil ve biçim yapılarında nesnel bir çeviri eleştirisinin temeli olabilecek dört türlü ilişki belirler. Bunlar:

- Genel dil düzeyinde yerleşik kurallar ile,
- Bağımsız dil kullanımı düzeyinde yerleşik kurallar ile,
- Toplumsal olarak kabul edilmiş belli durumlara özgü dil kullanım örnekleri ile bu örnekler ile,
- Çevirinin “karmaşık değişkenler arasından bir seçme süreci” olarak işlendiği bireysel söz kullanımı düzeyinde kural ile ayrılma arasındaki ilişkilerdir.³⁹

Çeviri eleştirisinin bir yöntem doğrultusunda incelenmesini savunan **Raymond Van den Broeck**, öncelikle kaynak şiirle hedef metnin karşılaştırılmalı bir çözümlemesinin yapılması gerektiğini belirtir. Broeck’e göre karşılaştırmalı çözümlemelerde amaç, kaynak şiirdeki anlamların çevirmenin hangi seçimleriyle hedef şiirde oluştuğunu ortaya çıkarmaktır. Bu süreçte önem kazanan noktaları şöyle belirtir:

- Eleştirmen, değerlendirme sürecinde çevirmenin dil ile ilgili seçimlerini bir bütünlük içinde ele almalı,
- Çevirmenin hedeflediği okuyucu kitlesinin beklentisi ve beğenisi yönünde çeviri yöntemi ortaya koyabilmeli,
- Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik seçimlerini ve tutumlarını belirleyebilmelidir.

Broeck öncelikle kaynak ve çeviri metnelerin karşılaştırılmasını uygun görür. Bu inceleme ses, sözcük, söz dizim düzeylerini ve dil değişkenlerini, söz sanatlarını, noktalama işaretleri, paragraf düzenlemesi gibi kurgusal özellikleri kapsar. Daha sonra kaynak şiirde bulunan özellikler çeviri metinde aranır. Bu aşamada karşılaştırmalı dilbilim yöntemleri ve bilgileri kullanılır. Sonrasında yeterli çeviriyi oluşturacak koşullar iki dilin ve kültürün olanakları çerçevesinde değerlendirilir. En sonunda ise olası sapmalar ve kaymalar belirlenir. Broeck’e göre bu üç aşamadan sonra eleştirmen artık çevirinin nasıl, neden, hangi amaçla ve ne gibi sonuçla yapıldığını, neden bu seçimlerin yapıldığı gibi soruları yanıtlamaya çalışmalıdır. Bu açıdan çeviri metin, dil ve kültür, yazınsal ölçütler ve çeviriyi kapsayan tüm

³⁹ Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 93.

unsurlarla ele alınır. En son aşamada, betimleyici bir süreç olarak eleştiriye başlamış olan eleştirmenin, çeviriye ve eleştiriye bakış açısı önemlidir. Bu süreçte akademik bilgi, yazınsal birikim, dillerarası ve kültürlerarası aktarım ve anlama yetisi gerekmektedir. Bu aşamada verileri sunmuş eleştirmen seçimlerini, yargılarını ve bunların somut nedenlerini çeviri metni oluşturan tüm unsurla kapsamında sunabilmelidir. Böylece eleştirmen hem nesnel hem de öznel olan bir değerlendirmeyi tamamlamış olacaktır.⁴⁰

Kısacası sistematik ve düzgün bir çeviri eleştirisi yapabilmek için ön araştırma ve çalışma aşamaları olarak belirlenen adımlardan sonra özgün ve çeviri metinlerin içeriğini karşılaştıracak bir model ortaya koyulmalıdır. Bu model üzerinde öncelikle kaynak şiir incelenmeli sonrasında incelenen kaynak metni yansıtmak için uygulanan eşdeğerlik ve yeterlik kavramları oturtulmalıdır. Eserin yeterli bir çevirisini ortaya koymak için neler gerektiğini vurgulamak ve amacını açıklamak yararlı olacaktır. Daha sonra aynı modelle metin incelenecek, son olarak da karşılaştırmalı inceleme yapılacaktır. Böylece hem çeviri sürecinin hem de eserde ortaya çıkarılanların tüm ihtimaller bu durumun bir sonucu olarak değerlendirilebilecektir. Bu değerlendirme birinci aşamada kuramlar çerçevesinde nesnel ölçütlerin bir karşılaştırması olacaktır. İkinci aşamada ise çeviri eleştirmeni bu veriler ve sonuçlarla kendi öznel sonuçlarını ve tespitlerini yansıtacaktır. Üçüncü ve son aşamada ise kaynak şiirden uzaklaşarak ancak tamamı dikkate alınarak çeviri metnin metin eleştirisi ve bir taraması yapılacaktır.⁴¹

Çevirmen çeviri sürecinde böylesi bir çalışmayı en uygun şekilde yapabilmek için hem genel çeviri yaklaşımını hem de çeviri sürecinde ortaya çıkacak çeviri sorunlarını gidermek için kullanacağı çeviri yöntemlerini çok dikkatle belirlemelidir. Bu açıdan en önemli yöntem kaynak ve özgün metnin belirli özelliklerinin metne yansıtılmasıdır. Böylesi bir yaklaşımda kaynak ve hedef şiirler karşılaştırılır, metne en yakın olan yaklaşımlar benimsenir. Hedef odaklı yöntemlerde çevirinin bir yeniden oluşturma süreci olduğu, bu süreci etkileyen hedef dil, kültür ve yazınsal ortam gibi unsurlar açıklanır. Bu incelemenin de odak noktası hedef dil veya çeviri dildir. Çeviri bu yönden etkili seçimlerin yapılması gereken bir çalışmadır. Bu incelemede de amaç, çevirinin düzey ve değerini saptamak, kaynak metni oluşturan unsurların ve kaynak metnin hedef dilde nasıl aktarıldığının görülmesini sağlamaktır.

⁴⁰ Broeck, R. (1985) *Second Thoughts on Translation Criticism*. NewYork: St. Martin Press, 54-61.

⁴¹ A.g.e., 56.

Yunus Emre şiirlerinin karşılaştırmalı incelemesinin yapıldığı bu çalışmada, Van den Broeck'in dizge çözümleme yöntemi ve bu yöntemin dil ve yazın uygulamaları benimsenecektir.

2.3. Çeviri Stratejileri

Çeviri ve çevirmenin sunduğu dünyanın dil boyutunda dünyaya aktarılması sürecinde en çok sözü edilen iki kavram “eşdeğerlik” ve “yeterlilik”tir. Bu iki kavramla son yıllarda yapılan çeviri incelemelerinde sık sık karşılaşılmaktadır. Eşdeğerliğin en açıklayıcı tanımlarından birisi “özgün metnin, kendi dilinin okurunda uyandırdığı etkinin, çeviri metnin de çeviri dili okurunda uyandırabilmesi”dir. Bu anlamda eşdeğerlik, özellikle kültüre özgü kavramların, atasözlerinin ve deyimlerin bir dilden dile çevirilmesinde dikkate alınması gereken önemli bir olgudur. Özgün bir eserin, kendi okuru üzerindeki etkisinin çeviri okuru üzerinde de gerçekleştirilmesi amacına yönelik bir eşdeğerlik anlayışı bazı sorunları oluşturur. Birincisi; bir yazın eserinin, kendi özgün dilindeki ses, sözcük, sözdizimi, yapı gibi öğelerin birbiriyle bağlantılı işlevlerinin çok karmaşık olabilmesi. İkincisi; karmaşık çoğul anlamlı nitelikteki özgün eserlerin kendi dillerinin değişik okurları üzerinde bile aynı etkiyi uyandıramayacağıdır. Bu nedenlerden dolayı aynı etkiyi uyandırmak ya da “benzer etkiyi sağlamak” gibi amaçlar, eser çevirilerinde her zaman etkili olacak eşdeğerlik ilkeleri olamazlar.⁴²

Bu noktada Newmark kültür, işlev ve betim eşdeğerliğinden söz ederken Bassnet dört tür eşdeğerlikten bahseder: “Dilbilimsel eşdeğerlik” kaynak ve hedef dil arasında sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılması, “Dizisel eşdeğerlik” dilbilgisi öğelerinde olduğu gibi söz dizimi ve ifade çerçevesindeki eşdeğerlik, “Biçimsel eşdeğerlik” kaynak ve hedef dildeki öğelerin işlev eşdeğerliği, “Metinsel eşdeğerlik” metinde dizim yapı eşdeğerliği şeklindedir.⁴³

Kelime düzeyinde eşdeğerlik konusunda izlenebilecek stratejilerden en önemlisi olan “Kültürel ikame” (cultural substitution) de sözcük dizilişinde meydana gelen değişiklikler ele alınır. Kültürel ikamede hedef dil ve hedef kültürdeki unsurlara tercih edilmektedir. Amaç, kaynak metnin “yabancı” özelliklerini azaltmak ve hedef dil okuyucuna daha alışkın

⁴²Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s.60-62.

⁴³Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*, Prentice Hall, p.25.

olduğu bir kullanımla yansıtmaktır. Örneğin “football” kelimesi Türk okuruna “futbol” olarak aktarılmıştır.⁴⁴

Kültürel ikame yoluyla çeviri; yabancılaştırma, öykünme, kültürel ödünçleme, iletişimsel çeviri, yerlileştirme çeviri stratejilerini içinde barındıran bir kademeler dizgesi olarak düşünülebilir. Yabancılaştırma ve yerlileştirme kültür odaklı öğelerin aktarılmasında bir düzlemin iki ayrı kutbunda yer alan iki çeviri işlemidir. Çeviride tam anlamı yansıtabilmek için çevirmenin bu iki uçtan uzak durması, ortada yer alan çeviri stratejisi seçeneklerini değerlendirmesi yerinde olacaktır. Kültürel ödünçleme, özellikle bu incelemede sıklıkla başvurulmuş çeviri işlemlerindendir. Kültürel ödünçlemede, kaynak dilin özgün sözcüğü veya ifadesi transliterasyon yoluyla ve italik harflerle yazılmak suretiyle herhangi bir açıklama yapılmaksızın hedef metne dâhil edilir. Metinde teknik veya kültür odaklı terimlerin büyük bir önem taşıdığı durumlarda dipnotlarla açıklama yapmak veya metnin sonuna bu terimlerin tanımlandığı bir sözlükçe eklemek yararlı olabilir. Diğer bir çözüm ise söz konusu terimlerin açıklamalarını veya kısmen tanımlarını hedef şiir içinde vermek şeklindedir. Özellikle söz konusu sözcük, metinde birkaç kez geçiyorsa yararlı olur. Ödünç sözcük, ilk geçtiği yerde açıklayıcı bilgiyle verildikten sonra diğer yerlerde aynen bırakılabilir. Böylece okuyucu ödünç sözcüğe alıştırılmış olur.⁴⁵

Kısacası bu incelemede genel olarak dillerarası çeviride, özelde ise Türkçe-İngilizce çeviride sözcük ve ifade düzeyinde karşılaşılan sorunlar çerçevesi oluşturulmuş, Yunus Emre şiirlerini çevirme sürecinde izlenebilecek stratejiler değerlendirilmiştir. Yapılan eser incelemesinde çeviride eşdeğerlik stratejisinin en uygun model olduğu ve özgün Yunus şiirlerini hedef kültüre en etkin şekilde aktarmanın “kültürel ödünçleme” yoluyla olabileceği kanaatine varılmıştır. Ancak, kaynak dil ve hedef dil arasındaki çeviri düzeylerinin sadece sözcük ve ifade ile sınırlı olmadığı açıktır. Yunus şiirlerinin çevirisinde bütün yönlerin yansıtılabilmesi için şiirin tüm yönlerinin derinlemesi betimlenmesi, derleme temelli nicel ve nitel araştırmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Bu nedenle şiirlerin İngilizce ve Türkçenin dilbilgisi yapılarının karşıt çözümlemelerle açıklanması, terim olarak kullanımlarının hatta ayrı bir “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi” oluşturulması gerekmektedir. Bu anlamda inceleme, bu konuda eksiklikleri göstermek ve çözüm önerisi sunmak, alt yapıyı oluşturmak açılarından olumlu bir girişimdir.

⁴⁴ Baker, M. (1992). *In Other Words. A coursebook on Translation*. Routledge, p. 12.

⁴⁵ Suçin, M. H. (2013). *Öteki Dilde Varolmak*. İstanbul: Say Yayınları, s.201-215.

3. BÖLÜM

ÇEVİRİ VE KÜLTÜR

3.1. Kültürün Tanımı

Raymond Williams'a göre kültür, İngiliz dilinin en karmaşık iki veya üç kelimesinden biridir. Çünkü özellikle günümüzde farklı entelektüel disiplinlerdeki ve düşünce sistemlerindeki önemli terimler için kullanılmaktadır. Kültür, önceleri İngilizcede hayvanların ve ekinlerin yetiştirilmesi “cultivation” ve din ile ilgili kavramlarda kullanılmaktaydı. XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar terim daha çok öğrenmeyle ya da insan ve medeniyetin geliştirilmesi uygulamalarında ifade edildi. Sonraları, kültürün “uygarlık” sözcüğünün eşanlamlısı olarak kullanılmasıyla birlikte, kavram bir bütün olarak toplumun gelişmesi olarak da tanımlanmaya başladı. Örneğin, o dönemin tipik kullanımı olan “kültürlü” kavramı, Avrupa uluslarını Afrika “barbarlığı” ile karşılaştırılması olarak kullanıldı. Nitekim böyle bir ifade sosyal ve ahlâki yapıya dair farklılıkların yanı sıra teknolojik farklılıkları da içermektedir. Bununla birlikte Sanayi Devrimi'nde Romantizmin yükselişiyle birlikte kültür, sadece bireyin ruh dünyasındaki gelişimi adlandırmak ve bunu maddi ve altyapısal değişimlerle karşılaştırmak amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. XIX. yüzyılın sonlarında Romantik milliyetçiliğin ortaya çıkmasıyla birlikte kültürün, günlük yaşamı ve geleneği ifade eden anlamları ortaya çıkmıştır. Bunlar bu dönemde ortaya çıkan “halk kültürü” ve “ulusal kültür” fikirlerini ifade etmek için kullanılmıştır. Williams'a göre, bu tür tarihsel kaymalar “kültür” teriminin bugünkü üç kullanımında da görülmektedir:

- Bir birey, grup ya da toplumun dilindeki kaymalar “kültür” teriminin yansıtılmasıdır.
- Bir dizi entelektüel ve sanatsal faaliyeti ve bunların ürünlerini (film, resim, tiyatro) saptamak için kullanılır. Bu kullanımında kültür, az çok “Güzel Sanatlar” ile eş anlamlıdır; bu nedenle, “Kültür Bakanlığından” söz edilebilir.
- Bir insanın, grubun veya toplumun yaşam biçimini, faaliyetlerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini göstermek suretiyle kültürün yansıtılması söz konusudur.⁴⁶

Günümüze kadar bu kullanımlardan birinci ve ikincisi daha yaygındı. Bunlar daha çok fikrî çalışmalarda bir arada kullanılmıştı. Ancak **Matthew Arnold**, **John Ruskin** ve **F.R. Leavis**

⁴⁶ Smith, P. (2001). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları, s. 13,14.

gibi estetikçiler ve edebiyat eleştirmenleri kültür kavramını; kendileriyle iletişime geçenleri eğitebilecek, ahlâki açıdan yükseltecek ve geliştirebilecek üst düzey sanat çalışmaları olarak tanımlamışlardır. Örneğin, Arnold'a göre kültür; dünyada düşünülen ve söylenilenin en iyisini bilme ve tam bir mükemmelliğin peşinde olma hâliydi. Kültür, mükemmelliği araştırma veya mükemmeliğin izinde olan akıl ve ruhun manevi bir durumudur. Kültürün üçüncü kullanımı, yüzyılın ilk yarısında birçok antropolog tarafından savunulmuştur. Bugün de söz konusu disiplin içinde hâlen daha önemini korumaktadır. Dolayısıyla kültürün sadece yüksek sanatlarda veya Batı Uygarlığı'nda değil, her yer bulunduğunu ifade etmektedir. Antropolog **Alfred Kroeber** ve **Clyde Kluckhohn** "kültür" anlamlarına dair çalışmalarda yoğunlaşmış ve diğer birçok kuramsal kültür tanımını bir arada toplamışlardır. Yapılan çalışmalar arasında birçok benzerlik olsa da altı temel tanımlamayı oluşturmayı başarmışlardır. Bunlar:

1. **Betimleyici Tanımlar:** Kültürü sosyal hayatın toplamını oluşturan kapsamlı bir bütün olarak görme ve kültürü oluşturan çeşitli alanları listeleyen tanımlardır. Bu tanımların en ilk ve etkili olanı **Edward B. Tylor**'ın 1871 yılında yaptığıdır. Tylor'a göre, kültür ya da uygarlık bir toplumun üyesi olarak insanın edindiği inanç ve ahlâk, bilgiler, sanatlar, yasalar, ahlâk, gelenekler, yetenekler ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür.
2. **Tarihsel Tanımlar:** Kültürü nesiller yoluyla zaman içinde aktarılan bir miras olarak kabul eden tanımlardır. 1921 yılında **Robert Park** ve **Ernest W. Burgess** bir grubun kültürünü, ırksal yaradılışı ve tarihsel yaşamından dolayı toplumsal bir anlam kazanan, toplumsal mirasların örgütlenmesi ve toplam bütünlüğü olarak açıklamışlardır.
3. **Normatif Tanımlar:** Bu tanımlar iki şekilde ele alınabilir. Birincisi, kültürün somut davranış ve eylem yapılarını biçimlendiren bir kural ya da yaşam biçimi olarak tanımlar. Örneğin bir topluluk ya da kabilenin sürdürdüğü yaşam biçimi bir kültür olarak görülür. Dolayısıyla kabilenin izlediği inançlar ve usuller toplamıdır. İkincisi, davranışı dikkate almadan değerlerin önemini vurgulayan tanımlardır. Örneğin, **William I. Thomas** 1937'de yaptığı açıklamada kültürü; ilkel veya medeni her insan grubunun maddi ve toplumsal değerleri olarak ifade eder.
4. **Psikolojik Tanımlar:** Bu tür tanımlarda, kültürün insanların iletişim kurması, öğrenmesi, maddi ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamasına imkân sağlayan yapıcı rolü vurgulanır.

5. Yapısal Tanımlar: Kültürün ayrışabilen yönlerinin karşılıklı ilişkilerine işaret eden yapısal tanımlarda, kültürün somut davranıştan daha çok bir soyutlama olduğu gerçeği üzerinde durulur. Dolayısıyla bu tür tanımlarda kültür, basitçe sıralayanlar ve ideal olan ile davranışsal olan arasındaki farkı görmeyenler olarak karşılaştırılabilir.
6. Genetik Tanımlar: Genetik tanımlar kültür oluşumu ya da oluşumunu nasıl devam ettirdiği açılarından tanımlar. Kültürü insani etkileşimden meydana gelen ya da nesilden nesile aktarımın bir ürünü olarak açıklar.⁴⁷

Genel bir yaklaşımla bakıldığında “kültür” insanın ortaya koyduğu, insanın ortaya koyduğu, içinde insanın varolduğu tüm gerçeklikler demektir. Bu anlayışla “kültür” kavramıyla insan dünyasını taşıyan, insan olarak görülen herşey olarak anlaşılabilir. Kültür, doğanın insanlaştırılmış biçimi, bu insanlaştırmaya özgü süreç ve verimdir. Kültür, insanın kendini kendi evinde duymasını sağlayacak bir dünya ortaya koymasıdır. Bu algıya göre, böylesi bir dünyanın anlam varlığına ilişkin tüm d ş n lebilirliklerini içerir: insan varoluşunun nasıl ve ne olduğudur. İnsanın nasıl düşündüğü, duyduğu, yaptığı, istediği: insanın kendi kendisine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü; değerlerini, amaçlarını, isteklerini nasıl düzenlediği gibi durumlar kültürün ögeleridir. İnsanın ne tür bir yaşama biçimi ne tür bir varolma programı ne tür bir tavır sergilediği kültürdür. Teknik, ekonomi, hukuk, estetik, bilim, devlet, yöntem insanın meydana getirdiği herşey kültüre girer. Örgütler, dernekler, vakıflar, kurumlar, okullar kendilerine ilişkin varlıklarla birlikte kültür olarak kabul edilirler. İnsanlar arasındaki her tür karşılıklı etkileşime, her türlü yapma üretme alışkanlıklarına, bütün “manevi” ve “maddesel” yapıt ve ürünlere kültür denir.⁴⁸

Kısacası kültür, farklı tanımlamalar ve açıklamalarından yola çıkarak bir yaşam biçimi, ifade şekli, bireyin toplumsal ve sosyal hayata katkıları olarak nitelendirilebilir. Kültürle ilgili tanımlamaya yönelik yapılan araştırma ve çalışmaların sonucunda; kültürün bireyden bağımsız olarak d ş n lemeyeceği, toplumun her tabakasını ilgilendiren ve etkileyen bir süreç olduğu görülmektedir. Nitekim kültür ne bireyden ne de toplumdan bağımsız olarak düşünülemeyecek kadar önem arz eden bir olgudur. Öncelikle bireylerin, sonrasında toplumların nesilden nesile aktarılan kültürel birikim ve katkıları insanlığın ve uygarlıkların gelişme sürecini destekleyecek oluşumlara yol açacaktır.

⁴⁷ Smith, P. (2001). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları, s.15.

⁴⁸ Uygur, N. (2018). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s. 18.

3.2. Kültürel Kuram

Kuram, bir şeyi açıklayan, gerçeklerden bağımsız ilkelere dayanan bir varsayım ya da fikirler sistemi olarak tanımlanabilir. Dünyada gerçekten nelerin olup bittiğinin açıklanmasında kullanılabilen soyut ve sistematik olarak düzenlenmiş kavrayış ve modellerden oluşur. Kültürel kuram, kültürün doğasını ve toplumsal yaşam üzerindeki anlamlarını açıklayan bir edebiyat olarak düşünülebilir. Bununla birlikte, kültürel kuram alanında tartışmalara neden olan önemli ve üç temel sorun şu şekilde tanımlanabilir:

- İçerik: Kuramlar kültürün oluşumunu anlamak için araçlar sunar. Çeşitli gelenekler kültürü çok daha başka biçimlerde olduğu kadar değerler, kodlar, anlatılar, ideolojiler ve söylemler olarak da kavrarlar. Bu kavrayışların her biri, kültürün nasıl işleyeceği ve onun nasıl incelenmesi gerektiği konusunda yorumlamada kendi yansımalarına sahiptir.
- Toplumsal Anlamlar: Burada kuram, kültürün toplumsal yapı ve toplumsal yaşam üzerinde uyguladığı etkiye ilişkin modellerin sunumu ile ilgilidir. Kuramcılar kültürün denge, dayanışma veya çatışma, güç ve adaletin sağlanmasındaki rolünü açıklamaya çalışırlar. Kültürel kuram, bireysel düzeydeki toplumsallaşmadan toplumsal düzeydeki kurumlara sistemlere kadar giden ve bu etkiyi aktaran çeşitli yapılar sunar.
- Eylem, fail ve benlik: Burada söz konusu olan, kültür ve birey arasındaki ilişkidir. En önemli sorun, kültürün insan davranışını biçimlendirme yolları ile ilgilidir. Bazı düşünürler kültürün sınırlandırıcı doğasını vurgularken, bazıları da kültürün insan davranışının oluşmasını sağlayan etkisine işaret eder. Benliğin, güdünün ve kimliğin kültürel kuruluşu ile ilgili konular her iki durum için de önemlidir.⁴⁹

Sonuç olarak kültürel kuram tanımlanır ve değerlendirilirken birbiriyle örtüşen veya çakışan tanımlamalar görülebilir. Burada asıl dikkate alınması gereken durum, sanatın diğer tüm alanlarında olduğu gibi kültürde de kuramın belirleyici ve destekleyici rolüdür. Nitekim hiçbir bilgi kuramsallaşmadan ifade bulamaz ve bilimsel anlamda katkı sağlayamaz.

⁴⁹ Smith, P. (2001). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları, s.18.

3.3. Kültür Kuramcıları

Max Weber, “Kültür”ü bir değer kavramı olarak niteler ve “deneye dayalı gerçeklik” ifadesi ile ilişki içine girdiği sürece kültür olduğunu ifade eder. Bu durumun nedeni, insan olarak dünyaya gelindiğinde bir tavrın olduğu ve dünyaya bir anlam yüklendiği gerçeğidir. **Edward Tylor**’un tanımına göre, “Kültür, yaşam ifadelerinin toplamıdır.” **Johann G. Herder**’den başlayarak, **Ruth Benedict** ve **Margaret Mead**, **Evans-Pritchard** ve **Bronisław Malinowski**’den **Clifford Geertz**’e tüm etnologlar kültür kavramını birçok şekilde açıklamışlar ve bir bütün olarak anlamlandırmışlardır. Kültürü, sosyal düzen yapıları, sembol sistemi ve anlamlandırma olarak tanımlamışlar ve antropolojik ve fenomenolojik olmanın dışında araştırılamayacak bir nesne olarak görmüşlerdir.⁵⁰

Kültür kuramcılarının ortak tezleri; kültürün temelini insan doğasında bulduğu, yapısal olarak bir yanda sabitlik ve aktarım, diğer yanda açıklık ve genişleyebilirlik olmak üzere ikili bir oluşuma sahip olduğu, insanın kendisini ancak kültürel davranışları üzerinden anlayabileceği ve kültürün bireyler üzerinden algılanabilen, sosyal davranışların ifade şekillerinin yorumları olduğu yönündedir.⁵¹

XXI. yüzyıl kültür kuramcıları kültürün toplumsal yaşamı biçimlendirmedeki önemli rolünün bilinciyle çağdaş kültürel kurama yönelik birçok çalışma yapmışlardır. Dolayısıyla post modern ve postyapısal kültürel kuramcılar da benzer çalışmaları ve yaklaşımları irdeleyerek gelecekte yapılacak kültürel araştırmalar için yeni bakış açıları kazandırmaktadırlar. Nitekim bu farkındalık ve duyarlılık günümüzün küresel, çokkültürlü ve postmodern dünyasında önemli bir kaynak olarak katkı sağlayacaktır.

3.4. Kültürel Çeviri

Umberto Eco’nun da ifade ettiği gibi; “Çeviri iki dil arasında değil, her zaman iki kültür arasında bir değişimdir.” “Kültürel Çeviri” terimi ilk kez **Edward Evans-Pritchard**’ın çevresindeki antropologlar tarafından, iki tarafında diğerinin davranışlarını anlamlandırmaya çalıştığı kültürel karşılaşmalarda yaşananları anlatmak için kullanmıştır. Yakın dönemde, kültürel çeviri kavramını metinlerin çevrilebilirliğiyle ilgilenen ve edebiyat alanında çalışan bir grup akademisyen kullanmaya başlamıştır. Bu kavram görsel imgelere

⁵⁰ Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları, s.39.

⁵¹ A.g.e.

ve günlük yaşama dair ifadeler için de kullanılabilir. Kişisel olarak anlamının da bir tür çeviri olduğu, başka halkların kavramlarını ve uygulamalarını kendi “sözdağarcığımızdaki” eşanlamlılarına dönüştürmek olduğu **August Schlegel**’den **Franz Rosenzweig**’a, **Benvenuto Terracini**’den **Octavio Paz** ve **George Steiner**’a kadar birçok kuramcı tarafından sık sık dile getirilmiştir.⁵²

Paz’ın ifade ettiği şekliyle, “Konuşmayı öğrenmek çevirmeyi öğrenmektir.” Çeviri demek bir bakıma “müzakere” demektir. Günümüzde bu kavramın uygulama alanı genişletilmiş, ticaret ile diplomasi dünyasındaki kullanımlarının yanı sıra, fikir alışverişi sırasında gelişen anlam değişikliklerini anlatmak için de kullanılır olmuştur. Dolayısıyla belirli bir alan için yapılan çeviri tam olarak bir aktarım değil kayıpları içeren ve yeniden değerlendirmeye açık bir alan olarak görülmelidir.⁵³

Kültürel çeviri, bağlamından uzaklaştırma ve yeniden bağlamsallaştırma olarak da ele alınabilir. Örneğin önce yabancı bir şeyi uyarlamak için iletişime geçmek, ardından yerleştirmek gibi düşünülebilir. Bu anlamda dillerarası çeviri yalnızca bu sürecin bir örneği olarak değil, aynı zamanda alıcının bakış açısında bir kazanım biçimidir, nitekim ev sahibi kültürü ustalıkla bir uyarlama sonucu zenginleştirir. Diğer yandan, vericinin bakış açısından ise çeviri bir kayıp biçimidir, nitekim aslının yanlış anlaşılmasına ve zarar görmesine yol açar. Tarih boyunca kültürlerin birbiriyle alışverişinde dillerarası çeviri son derece etkili olmuştur. Dil çevirisi ile kültürel çeviri arasındaki ilişki ise günümüzde özgürlük, bireycilik ve demokrasi gibi fikirlerin Batı’dan Çin’e, Japonya’ya, Batı Afrika’ya ve diğer yerlere doğru aktarım hareketine odaklanan incelemelerde temelini teşkil etmiştir. Kıtalar arası çeviri üzerine yapılan bu incelemelerin odak noktası bir tesadüf değildir. Diller ve kültürler arasındaki mesafe ne kadar fazlaysa, çeviri sorunları o kadar açık ve net bir şekilde ortaya çıkar. Nitekim kültürel katkı sağlamak amacıyla Avrupa dışındaki elitler Batı Avrupa’ya yetişmeleri gerektiğini düşünüyorlardı ve bunun en önemli aracı da çeviriydi. Bu yüzden çeviri olayı büyük bir ciddiyetle örgütlendi ve daha yüksek bir statüye sahip oldu. Çünkü ekonomik anlamda Avrupa’da bulunan devletler başka ülkelerle karşılaştırıldığında daha fazla destek sahibiydi.⁵⁴

⁵² Burke, Peter&HŞİA, R. Po-Chia. (2012). *Erken Modern Avrupa’da Kültürel Çeviri*. Çeviren: Ferit Burak Aydar: İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.4.

⁵³ Smith, P. (2001). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları, s.5.

⁵⁴ A.g.e., s.7.

Çevirmenler tarafsız olmaya çalıştıklarında dahi kullanılan dil tarafsız değildir. Çevirmenler ister yerelleştirme ister yabancılaştırma stratejisini kullansınlar, başka bir dile aktardıkları metni ister doğru ister yanlış anlasınlar, çeviri faaliyeti zorunlu olarak hem bağlamdan koparma hem de yeniden bağlamsallaştırma gerektirir. Çeviride her zaman bir şeyler kaybolabilir. Ancak kaybolan şeyin yakından incelenmesi kültürler arasındaki farkları tespit etmenin en etkili yollarından biridir.⁵⁵

Kısacası kültürel çeviri, çeviri ediminin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Çeviri incelemeleri kültürden bağımsız düşünülemez. Bu nedenle kültür, çeviri uygulamalarının merkezinde olmak durumundadır.

3.5. Çeviri ve Kültür

Yazılı veya sözlü bütün çeviri türleri; bir dilde oluşturulmuş yazılı veya sözlü iletinin belirli bir amaçla başka bir dile aktarılması gereksinimine dayanır. Diller kültürlerin taşıyıcılarıdır ve hiçbir dil kültürel bağlamından soyutlanarak ele alınamaz. Bu nedenle yazılı ve sözlü her türlü dil kullanımı kültürel ve dil üzerinde yapılan her çözümleme işlemi kültürel çözümlemeyi gerektirir. Dolayısıyla çeviri sürecinde her zaman karşılaşılan bir güçlük, aşılması gereken bir engel, çözülmesi gereken bir sorun ve verilmesi gereken bir karar var demektir.⁵⁶

Metinler kültürel çeviri sürecinde tek bir işlevde yani kaynak metnin kendi dili ve kültürü içindeki işlevinin aynısı ile aktarılacak durumda değildir. Örneğin, Shakespeare'nin soneleri XX. yüzyılda Türkçeye çevrilirken XVII. yüzyıl Elizabeth dönemi İngiltere'sinde şairin hedeflediği İngiliz okur kitlesi için taşıdığı işlevi (ki bu işlev zaten tarihsel bir yorumdur, günümüz açısından kesinlik içermediği gibi dönemden döneme değişebilir) taşımayacaktır. Bir metnin kaynak şiir olarak kaynak kültürde taşıdığı işlevi hedef dil ve kültürde kesin olarak sürdürmesi beklenemez. Dil kullanımı, sözcük ve sözdizimi seçimleri insanlığa farklı bir kültürlerin kapılarını açar. Nitekim nasıl görünmek isteniyorsa ya da görünmek gerekiyorsa dil de o kültüre uygun olarak kullanılır.⁵⁷

⁵⁵ Smith, P. (2001). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları, s.39.

⁵⁶ Bulut, A. (2018). *Çeviride İdeoloji&İdeolojik Çeviri*. Ankara: Siyasal Kitabevi, s.11.

⁵⁷ Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları, s.55,56.

Çeviri kuramcılarından **Hans Vermeer**, çevirinin hem bir kültürün yabancı sembolleriyile tanışmayı hem de yabancı kültürü anlamayı sağladığını belirtir. Yabancı ve yerli kültürün kendi aracılığıyla dönüşümüne katkıda bulunan en önemli sosyal sistem alanı olduğunu ifade eder. Çevirinin hem bir kültür sistemi ve hem de kültür sistemleri arasındaki etkileşiminde oynadığı rol, **Niklas Luhmann**'ın sistem kuramının merkezi olarak gördüğü “iletişim” rolüdür. Bir sosyal sistemin kendi kendini düzenlemesini ve bir kültür sisteminin hareketini sağlayan “iletişim” ise kültürlerarası alanda çeviriler aracılığıyla gerçekleşir. Nitekim bir sosyal sistemin kendi alt sistemlerinin işleyişi, çevirinin iletişim yoluyla ortaya çıkar. Çeviri bu şekilde bir kültürel sistemin tüm sembol alanlarına etki ederek, kültürleşmenin anahtar rolünü oynar.⁵⁸

Edward Said'in “Oryantalizm” (Şarkiyatçılık) adlı eseri, kültüre yeni bakışın gelişmesinde önemli bir rol oynar. Said'in oryantalizmi, sömürgeciliğin metinsel ve söylemsel üretimi alanında yüzyıllardır Doğu ve Batı üzerine sürdürülen zıtlıkları, metinlerin işlevleriyle ortaya çıkarır. Bu yaklaşım Batı'yı başkasının gözünden yapılanmaya doğru götüren bir bakış açısıdır. Yapılanma süreçleri çerçevesinde, kendisi ve yabancının iç içe geçmesi ve ayrışmasıyla tanımlanır ve sonuçları oldukça önemlidir. Çünkü gelenekler ve kültürler bir tür yapılar olarak sömürgeci kültür hareketinin bulunduğu yerlerde ve bu sömürgeci etkileşimin ekonomik ve politik bağlamında ele alınmaktadır. Böylece kültür kökeniyle ilgili iddianın varlığını sürdüremeyeceği açıktır. Kültür, jeopolitik ve etnik kodların sınırlarını aşarak gelişir. Bir toplumun üyeleri tarafından yaratılır ve zaman içerisinde coğrafi, siyasi, dinî, millî ve devlete ait sınırları aşar. Her zaman jeopolitik ve ulusal sınırların ardında devamlı şekilde yeniden oluşturulan bir sistemde ve nesilden nesile devamlı bir aktarım olayıdır.⁵⁹

Homi Bhabha'nın yaklaşımında ise kültür; göç aracılığıyla karşılaşma durağı olan, sürekli olarak uyumsuzluğun, kırılmaların ve farklılıkların ortaya çıktığı bir ana düşünce formudur. Bu düşünceler sonucunda, göç kültürleri için tanım olarak kullanılan “hibrit” (kültürlerin karışımı) özelliklerini ifade eder. Tüm kültürlerin esasında hibrit olduğunu şu açıklamasıyla dile getirir: “Eğer kültürel çeviri eylemi orijinal kültürün esasını reddediyorsa, o zaman tüm kültürlerin formlarının hibritleşme sürecine girdiğini görebiliriz.” Bhabha, etnik ya da diğer pozisyonları saptamak yerine, kültürlerin kesişme

⁵⁸ Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları, s.82.

⁵⁹ Said, E. (2010). *Şarkiyatçılık*. Çeviren: Berna Yıldırım. İstanbul: Metis Yayıncılık, giriş.

noktasında bireysel farklılıkları oluşturan, farklı etnik, sınıf ve cinsiyete özgü kimliklerin ya da belirlenimlerin farklılığını ve sınırlarının aşılması düşüncesini açığa çıkarır. Kültür artık geleneklerin ve kimliklerin kendi devamına devam eden onu sağlayan bir etki değil, anlamlandırma süreçlerinin birlikte akışı aracılığıyla tanımlanan, daha çok sembollerin ve anlamların derinliği arasında bir etkidir. Metinlerle ilgili yüzeysel, genel bir yorum veya karşılaştırma yaparak onların kültürel özelliklerini, sembolik değerlerini anlamak oldukça zordur. Bir metnin derin bir anlam çözümlemesi için, metnin derinlerinde yatan kültürel semboller araştırılarak ortaya çıkarılması ve eleştirilmesi gerekmektedir.⁶⁰

Son yıllardaki kültür ve çeviri arasındaki ilişkiye değinen **Doris Bachmann-Medick**, “kültürlerin birbirleriyle örtüştükleri” alanı tanımlayarak, kültürün özellikle çeviri olduğunu ifade eder. Kültürler içinde kesişme ve örtüşmenin gerçekleştiği, çevirinin de içine nüfuz ettiği ayrıca kendisi aracılığıyla kendine yer bulduğu ve farklı bir söylemle çevirinin gerçekleştiği yerdir. Kültürlerin kesişme noktaları, çeviri alanıdır. Kültürün bütün sahası bir anlamda çevirinin de sahasıdır, çünkü kültürler birbirleriyle tüm alanlarda etkileşirler.⁶¹

Bachmann-Medick’in kültür kuramı, Luhmann’ın sistem kuramına uygun bir kuramsal bakıştır. Luhmann’ın sosyal sistem kuramında bir kültürün alt sistemleri, kültürel etkileşim olarak diğer kültürlerin alt sistemleriyle devamlı etkileşim halindedirler.⁶² Kültürlerarası her bir etkileşim çeviri aracılığıyla gerçekleştiği için çevirinin tüm alt alanlarla kaçınılmaz bir ilişkisi söz konusudur. Bu şekilde çeviri üzerinden kültürler, devamlı olarak etkileşim ve değişim hareketi içinde yaşarlar. Çevirinin alanı tüm kültürün alanıdır. Dolayısıyla Bhabha’nın görüşüne de uygun olarak kültürün her alanıdır ve özellikle kültürün kendisi de çeviridir.

Bütün bu söylenenler ışığında yinelenen nokta çeviri ve kültürün birbirinden bağımsız olarak algılanamayacak olgular olduğudur. İçerisinde kültürü barındırmayan bir çeviri eksik bir çeviridir. Çeviri yaşadığı kültürden bağımsız düşünülemez. Gerek Said’in gerekse Bhabha yaklaşımları çeviri sürecinin ortaya çıkışında kültürün yadsınamayacak varlığını destekler niteliktedir. Kültürel akışın yoğun bir şekilde yaşandığı günümüzde kültürel çakışmaların yaşanılması kaçınılmazdır. Bireylerin, küreselleşme sürecinin doğal

⁶⁰ Bhabha, H. (2016). *Kültürel Konumlanış*. Çeviren: Tahir Uluç. İstanbul: İnsan Yayınları, s. 298.

⁶¹ Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları, s.23.

⁶² A.g.e., s.29.

bir sonucu olan kültürel kimlik oluşumları ve engellenemeyen göç dalgaları sosyal ve toplumsal yapıyı da etkilemektedir. Bu hareketliliğin sonucunda oluşan dillerarası etkileşim ve çeviri sorunları, çeviri ve kültür ilişkisinin öneminin artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla çeviri ve kültür toplumların her aşamasında karşımıza çıkmaktadır. Nasılki geçmişte kadim kültürler çeviri aracılığıyla ifade bulup günümüze uyarlandıysa şu anki kültürel oluşumlar da gelecekte yapılacak çevirilerle hayat bulacaktır. Nitekim her şeyde olduğu gibi çeviri ve kültürde de her şey birbirinin tamamlayıcısı ve devamı niteliğindedir.

Kısacası çeviri eserin yapıldığı kültürden bağımsız olduğu bir anlayış düşünülemez; dil yaşayan bir dünyanın dışı vuru mudur. Ruhsuz, bağımsız bir çeviri ise sadece bir veriden başka bir şey değildir. Çeviri içinde yaşadığı kültürle beslenir ve can bulur. Bu şekilde sürekli gelişir, yenilenir, ilerler ve olgunluğa erişir. İnsanların farklılıkları, kültürlerin etkileşimi ve kaynaşmasıyla harmanlanır ve doruk noktasına ulaşır. Kültür, toplumların maddi dünyasının manevi dünyalarıyla bir araya gelmesidir. Dolayısıyla ne kültürsüz bir çeviri ne de çevirisiz bir kültür düşünülebilir.

4. BÖLÜM

YUNUS EMRE

4.1. Yunus Emre'nin Hayatı, Eserleri ve Yaşadığı Dönem

Yunus Emre'nin doğum yılını ve yerini gösteren hiçbir belge bulunmamaktadır. Ölümünden sonra yazılmış olan “Vilâyetname-Manakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli”deki kayda göre, Eskişehir'deki Sivrihisar'ın güneyinde Sarıköy'de doğmuş olabileceği düşünülmektedir. Bolu sancağının Sakarya Suyu sahilinde doğduğu da söylenmektedir. Nerde doğmuş olduğu tam olarak belirlenememekte olup Yunus'un hayatına dair tek güvenilir yazılı kaynak, Yunus'un “Risâletü'n Nushiyye” başlıklı mesnevisidir. Eserin sonunda verilen tarih 1307 olduğundan, o yıllarda hayatta olduğu düşünülmektedir. Daha sonraki bazı rivayet ve kaynaklara göre; Yunus vefat ettiğinde 82 yaşındaydı, bu nedenle vefatı 1321, doğumu ise 1239 olarak kabul edilebilir.⁷⁹

Yunus Emre, tüm Anadolu halkının değer verdiği bir şahsiyet olduğu için her şehir ve kasaba mezarının kendilerinde olmasını istenmiştir. Yine de kesin olmamakla birlikte; bugün için en kuvvetli tahminler ve bazı belgeler, Yunus Emre'nin asıl mezarının Karaman ve Sarıköy'de olduğu yönündedir. Bu çerçevede Mevlâna'nın kendisi için söylediği gibi Yunus'un da: “Mezarını toprak üzerinde aramayın, O, onu sevenlerin ve inananların gönlünde yatıyor” diyebilmek Yunus Emre için daha yerinde olacaktır.⁸⁰

Yunus Emre'nin Eserleri *Risâletü'n-nushiyye* ve *Divan*'ı şeklindedir. *Risâletü'n-nushiyye* 707 (1307) yılında mesnevi şeklinde yazılmış 600 beyitlik bir risâle olup Yunus'un seyrüsülûk mensuplarına öğütlerini içerir. Risâle “fâilâtün fâilâtün fâilün” vezniyle yazılmış on üç beyitlik bir şiirle başlar ve kısa bir düz yazı bölümüyle devam eder. Asıl mesnevi “mefâilün mefâilün feûlün” veznindedir. *Risâletü'n-nushiyye*, Yunus'un ilâhilerine nisbetle daha az şiir özelliğine sahip bir eserdir ve Anadolu sahasında yazılmış tasavvufî içeriğe sahip ilk özgün nasihatnâmelerden biridir. Eserin Latin harfleriyle çeşitli basımları yapılmıştır: *Yunus Emre Risâlat al-Nushiyya ve Dîvân* (haz. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul 1965; *Yunus Emre Divan ve Risâletü'n-nushiyye* adıyla, 2.

⁷⁹ Halman, T. (2003). *A'dan Z'ye Yunus Emre*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Yayınları, s. 10.

⁸⁰ Kabaklı, A. (2012). *Yunus Emre*. İstanbul: Türk Dili ve Edebiyatı Yayınları, s. 17,18.

bs., İstanbul 1991); *Yunus Emre Divanı ve Risaletü'n-Nushiyye* (haz. Yusuf Subaşı, İstanbul 1983); *Yunus Emre Dîvânı III: Risâletü'n-nushiyye: Tenkitli Metin* (haz. Mustafa Tatcı, Ankara 2008); *Yunus Emre: Dîvân ve Risâletü'n-nushiyye: Âşık Yunus'tan Seçmeler* (haz. Mustafa Tatcı, İstanbul 2008); *Risaletü'n-nushiyye* (haz. Osman Horata – Umay Günay, Ankara 1994).⁸¹

Yunus Emre'nin bir diğer eseri olan *Divan*'a yönelik bilgiler şu şekildedir: Düzenlenmesi hakkındaki en eski tarih Şinasi Tekin'in bir dergiye dayanarak verdiği 707 (1307) yılıdır. Birçok nüshası içinde en eskilerinin XIV. yüzyıla kadar geriye gittiği tahmin edilmektedir (örneğin; Ritter nüshası [XIV. yüzyıl], Raif Yelkenci nüshası [XIV veya XV. yüzyıl], Fâtih nüshası [tahminen XV. yüzyıl], Yahyâ Efendi nüshası [XVI. yüzyıl], Nuruosmaniye nüshası [1540]). Daha sonraki dönemlerde kopya edilen divanlara “Yunus” mahlaslı başka şairlerin şiirlerinin de karıştığı görülür. Divan yazmalarında birçok kopya hatası mevcuttur. Beyit ve mısraların yer değiştirmesi, birbirine karışıp iç içe giren veya ikiye, üçe bölünen şiirler, aynı şiirin farklı yazmalarda değişik beyit sayılarıyla kaydedilmesi divanın tertibinde dikkatle ele alınması gereken hususlardır. Diğer bir sorunda hangi şiirlerin Yunus Emre'ye, hangilerinin Âşık Yunus'a veya başka bir Yunus'a ait olduğunun tesbit edilmesidir. Bundan dolayı bugüne kadar tam bir Yunus Emre Divanı ortaya konulamamıştır. Yunus'un şiirleriyle ilgili araştırmalarda divan nüshalarından başka dergi ve yazmaların da incelenmesi gerekir. Nitekim dergilerde Yunus'a ait şiirlere rastlanmaktadır. Bu eserler henüz sistemli biçimde taranmadığından bunlardan bir bütün halinde faydalanılamamıştır. Söz konusu dergiler arasında Yunan alfabesiyle yazılan 1480 tarihli bir yazma da bulunmaktadır. II. Murad devrinde Türklere esir düşen György (Georg) adlı bir Macar tarafından yazılan *Tractatus* adlı eserde “Yunus” mahlasıyla iki ilâhi kaydedilmiştir. Yunus'un ilâhileri daha söylenip yazıldığı tarihten itibaren dilden dile dolaşmaya, ezberlenip okunmaya başlanmış, XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu dervişleri aracılığıyla Osmanlı fetihlerine paralel şekilde bütün Türk-İslâm coğrafyasına yayılmıştır. Akıncı ocaklarında ve tekkelerde besteli Yunus ilâhilerinin okunduğu tahmin edilmektedir. Günümüzde Anadolu'dan Balkanlar'a kadar geniş bir coğrafyada müslüman Türk kültürünün izlerinin sürmesinde Yunus'un ilâhilerinin büyük etkisi vardır. Bunlar aynı zamanda yüzyıllardan beri Anadolu'da ve Rumeli'de faaliyet gösteren tarikatların ortak düşüncesi ve sesi haline gelmiştir. Yunus'un 417 şiirinden 138'i aruz, diğerleri hece vezniyle yazılmıştır. Aruzla kaleme alınan şiirlerdeki kusurlar biraz da o devirde veznin

⁸¹ İslâm Ansiklopedisi. (2013, Cilt: 43, Sayfa: 602). Yunus Emre. İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*.

henüz yeterince işlenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Şiirlerin çoğunluğu beyit esasına göre bir kısmı da musammat tarzında düzenlenmiştir. Bu nedenle aruzla veya heceyle yazılan bazı gazeller ikiye bölündüğünde her beyit kıta şekline de girebilmektedir. Musammatlar genelde “müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün” vezniyle kaleme alınmıştır. Heceyle söylenen şiirler şeklen gazele benzediğinden bunlara “heceli gazel” demek mümkündür. Böylece Yunus Emre ilk defa gazeli hece veznine uyarlayıp yeni bir şekil ortaya koymuş, daha sonraki mutasavvıf şairleri de bu gazelleriyle etkilemiştir. Yunus Emre’yi kullandığı dile bakarak bir halk şairi yahut divan şairi olarak adlandırmak doğru değildir. Kafiye bir ses estetiği olarak değerlendirip benzeşen her türlü sesle kafiye yapan Yunus’ta kulak kafiyesinin esas olduğu görülmektedir. Divanda bir küçük mesnevi dışında bütün ilâhilerin kafiye şeması aa-ba-ca-da ... yani gazel şeklindedir. Yunus’un kafiye titizlikle riayet ettiği söylenemez. Divanda şathiyye/münâcât türünde yirmi sekiz beyitlik bir manzumenin dışındaki şiirlerin şekliyle ilgili çeşitli görüşler ileri sürülse de Yunus’un şiirleri semâi ve gazel tarzında kaleme alınmıştır. Dergi ve yazmalarda “ilâhi, nefes, nutuk” başlıkları altında kaydedilen şiirleri farklı birer edebî tür değildir. İlâhi, nefes ve nutuk, seyrüsülûk ile fenâ ve tevhid makamlarına yükselerek bekâda karar kılan mutasavvıf şairlerin “Hak ve hakikat” söylemleridir. Divanda münâcât, na‘t, istişfâ, mi‘râciyye, nasihatnâme, vücudnâme, yaşnâme, baharnâme ve lugaz” denebilecek türden şiirlere rastlanmaktaysa da bütün bu konular ilâhi başlığı altında değerlendirilebilecek niteliktedir. İbrâhim Hâs da *Tezkire*’sinde Yunus’un şiirleri için ilâhi demektedir.⁸²

Yunus Emre’nin Divanının başlıca basımları şunlardır:

1. Burhan Ü. Toprak, *Yunus Emre Divanı* (I-III, İstanbul 1933-1934). Eserde Yunus’a ait olduğu belirtilen 355 şiire yer verilmiştir. Burhan Toprak, daha sonra tesbit ettiği 350 şiirden ancak 115’inin Yunus Emre’ye ait olabileceği kanaatine varıp divanı yeni bir değerlendirmeye tekrar basımlamıştır (*Yunus Emre Divanı*, İstanbul 1950).
2. Naci Kasım, *Tam ve Tekmil Yunus Emre Dîvânı* (İstanbul 1969). Arap harfleriyle neşredilen *Dîvân-ı Âşık Yunus*’un yeni harflerle basımıdır. Birçok okuma hatasının bulunduğu bu basımdaki şiirlerden bazıları Yunus’a ait değildir.⁸³

⁸² İslâm Ansiklopedisi. (2013, Cilt: 43, Sayfa: 602, 603). Yunus Emre. İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*.

⁸³ A.g.e.

3. Cahit Öztelli, Yunus Emre: *Bütün Şiirleri* (İstanbul 1971; Yunus Emre, Yaşamı ve Bütün Şiirleri, İstanbul 1986, 3. bs.). 273 şiirin yer aldığı yayında dilbilim kurallarına hiç dikkat edilmediği gibi kullanılan yazmalar ve nüsha farkları belirtilmemiştir.
4. Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre Divanı* (I, İstanbul 1943; II-III, İstanbul 1948). Divanın ilk ciddi basımı sayılmaktadır. Gölpınarlı daha sonra, Fâtih nüshasını esas alıp diğer bazı nüshalarla birkaç dergiden şiirler ekleyerek *Yunus Emre Risâlat al-Nushiyye ve Dîvân* adıyla (İstanbul 1965) bir basım daha gerçekleştirmiştir. Gölpınarlı'nın, "Yunus davasını kökünden halletmiştir" dediği bu basımda metin farklılıklarının gösterilmediği, tek yazmaya dayandığı için mısra değişimleri, beyit fazlalıkları ve kopya hataları gibi sorunların giderilemediği görülmektedir.
5. Faruk Kadri Timurtaş, *Yunus Emre Divanı* (İstanbul 1972). Yunus'a ait 192, Âşık Yunus'a ait on beş şiirin yer aldığı eser biraz daha genişletilerek tekrar yayınlanmıştır (Ankara 1980, 1986, 1989). Son basımda Yunus'a ait 326, Âşık Yunus'a ait otuz yedi şiir bulunmaktadır.
6. Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Divanı I: İnceleme* (Ankara 1990); *Yunus Emre Divanı II: Tenkitli Metin* (Ankara 1990); *Yunus Emre Külliyyatı, Yunus Emre Divanı-Tenkitli Metin* (İstanbul 2008). Tatcı'nın doktora çalışmasına dayanan bu basımda divanın tenkitli metni ortaya konmuş, dil ve üslup özellikleri incelenmiştir. Ayrıca Yunus'a ve Âşık Yunus'a ait şiirler birbirinden ayrılmış, kurulan bu metinden hareketle tahlil çalışmaları yapılmıştır.⁸⁴

Yaşadığı dönem olan XIII. yüzyıl, Anadolu Türk toplumunda tasavvufi ideallerin en üst düzeyde benimsendiği ve tarikat faaliyetlerinin büyük bir canlılık kazanmaya başladığı bir dönemdir. O dönemde, Moğol istilâsı ve saldırıları sonucu ortaya çıkan siyasi otorite boşluğu ve çeşitli sosyal sorunlar karşısında, insanlar huzuru tarikatların manevi ortamında aramışlardır. Bu manevi ortamın alt yapısını sağlayan şahsiyetler: Felsefe ve ilim alanında Muhyiddin İbn Arabî; aşk, sanat, estetik ve terbiye alanında Mevlânâ, hareket ve teşkilatçılık açısından Hacı Bektâş-i Velî; sosyal dayanışma ve iktisadi hayatı organize edip canlı tutma noktasında Ahî Evran; tasavvufi ideallerin Anadolu dilinde şiirle dile getirilmesi açısından Yunus Emre; yine tasavvufi ve ahlâki hikmetlerin güldürücü ve düşündürücü nokteler hâlinde sunulması konusunda da Nasreddin Hoca'dır. Bu zirve şahsiyetlerin ve onlar etrafında oluşan tasavvuf çevrelerinin etkisiyle, tasavvufi düşünce ve

⁸⁴ İslâm Ansiklopedisi. (2013, Cilt: 43, Sayfa: 603). Yunus Emre. İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*.

idealler Anadolu Türk kültürüne ve toplumuna tam olarak nüfuz etmiştir. Bu yüzyılın sonunda yeni kurulan ve kısa sürede hızlı bir gelişme göstererek yüzyıllarca devam edecek olan Osmanlı devletinin fikri, sosyal, ahlâki ve manevi temelleri de böyle bir dönemde ve bu şahsiyetler tarafından atılmıştır.⁸⁵

⁸⁵ Türer, O. (2010) *I. Ulusal Yunus Emre Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Yunus Emre'yi Anlamaya Doğru*. Karaman: Karaman Valiliği Kültür Yayınları, s.58,59.

5. BÖLÜM

TALÂT SAİT HALMAN “YUNUS EMRE SELECTED POEMS” ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ

5.1. Talât Sait Halman’ın Türk ve Dünya Edebiyatına ait Çalışmaları

Talât Sait Halman, Princeton ve New York Üniversitelerinde Türk Dili ve edebiyatı Profesörlüğü yapmış, Amerikan sanat ve edebiyat dergilerinde Türk şairleri üzerine tanıtımlar ve değerlendirmelerde bulunmuştur. Türkiye'nin ilk kültür Bakanı olup özellikle yaptığı kültür çevirileri ile tanınmış bir kültür ve edebiyat bilimcidir. Yunus Emre, Mevlâna, Kanuni Sultan Süleyman, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, İlhan Berk, Kemal Özer ve Sait Faik Abasıyanık'tan İngilizceye çevirdiği şiir ve hikâye kitapları ABD’de basılmış, Shakespeare, Faulkner, Langston Hughes ve Wallace Stevens'tan da Türkçeye çeviriler yapmıştır. Uluslararası Şiir Komitesi ve Amerikan Şiir Akademisi üyesidir. Halman bu kimliğiyle kültürel metinlerimizi Batı’ya; Batı’nın bilinen kültürel metinlerini ise bize taşıyarak kültürlerarası iletişim ve etkileşime kültürel metinleri araç kılarak önemli katkılar sağlamıştır.

Talât Sait Halman edebiyatın şiir, deneme, eleştiri ve oyun dallarında eserler verdi ancak şair olarak tanınmak ve anılmak istiyordu. Şiire ilgisi 6-7 yaşlarında, ilkokul sıralarında başladı. İlk şiiri Arkadaş dergisinde basıldığında 10 yaşındaydı (1941). Daha sonra Doğan Kardeş’te şiirleri yer aldı. 1955’ten itibaren şiirleri başta Yenilik olmak üzere Varlık, Türk Dili, Yeditepe, Hisar, Şiir Sanatı, Değişim, Dönem, Yeni Edebiyat, Milliyet Sanat ve Hece gibi önemli edebiyat dergilerinde basımlandı. Ayrıca, Türkçeden İngilizceye, İngilizceden Türkçeye şiir çevirileriyle tanındı. Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde edebiyatla ilgili köşe yazıları yazdı. Şairliği dolayısıyla şiir çevirileri çok başarılı bulundu. Türk sanatını, edebiyatını tanıtan İngilizce ve Türkçe sunumlar hazırlayıp Yıldız Kenter ve kızı Defne Halman’la sergiledi. Güngör Dilmen’den İngilizceye çevirdiği “Ben Anadolu Oyunu” Yıldız Kenter tarafından sahnelendi. TRT2’de M.Ş. Onaran ve E. Atasü ile “Sözün Büyüsü” adlı edebiyat programının sürekli konuşmacılarından biriydi (2000-2002). Ölümü üzerine yazılanlardan öğrenildiği kadarıyla; seksen kadar telif ve çeviri kitap ile beş bini aşkın çevirisi, üç bin kadar yazı ve makale basımlandı. Bazı eserlerinde Talât Halman, Talât S. Halman imzalarını kullandığı görüldü. Aldığı birçok

unvan ve ödül içinde en önemlileri şöyle sıralanabilir: Kraliçe Elizabeth tarafından verilen “Sir” karşılığı “Knight Grand Cross” unvanı (1971), Columbia Üniversitesi “Thornton Wilder Prize” ödülü (1986), Boğaziçi Üniversitesi “Onursal Doktoru” (1987), Ankara Sanat Derneği “En İyi Çeviri Ödülü” (1989), “Avni Dilligil En İyi Oyun Çeviri Ödülü” (1990), “UNESCO Nişanı” (1995), TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi) “Hizmet Ödülü” (1999), T.C. Dışişleri Bakanlığı “Üstün Hizmet Ödülü” (2000), ABD’de “En Başarılı Türk Bilim Adamı Ödülü”.

Seksen civarındaki kitabından bir bölümü tür ve ilk baskı yıllarına göre şunlardır:

Şiir: Can Kulağı (1968), Bin Bir: Özdeyiş Şiirleri (1976), Canevi (1980), Tuyuğlar ve Başka Dörtlükler (1981), Uzak Ağıt (1991), Dört Gök Dört Gönül (1994), İki’ler (1997), Sessiz Soru (1998), Ümit Harmanı/Toplu Şiirleri (2008).

Söyleşi: Aklın Yolu Bindir/Talât S. Halman Kitabı (Söyleşiler: Cahide Birgül). Oyun: “Türk” Shakespeare: Kahramanlar ve Soyatarılar (2003). Deneme: Doğrusu (1999), Çiçek Dürbünü (2008).

İnceleme: William Faulkner (1963), Yunus Emre and His Mystical Poetry (1981), Contemporary Turkish Literature (1982), Mevlana Celaleddin Rumî and The Whirling Dervishes (M. And ile 1983), Modern Turkish Drama (1983), Turkish Legends and Folk Poems (1992), Prof. Dr. Metin And Bibliyografyası (M. Şakiroğlu ile, 1993), 21. Yüzyılda Üniversite ve Kültür (2002), A’dan Z’ye Yunus Emre (2003), Türk Edebiyatı Tarihî (4 Cilt, Editör, 2006), The Turkish Muse (2006), Love is All (Mevlânâ Felsefesi, 2011), A Millennium of Turkish Literature (2013). Derleme: Kendi Sözleriyle Yaşayan Atatürk (2008), Atatürk Alive in His Own Words (2008).

Çeviri (İngilizceden Türkçeye): Duman (Faulkner’dan, 1952), Çalınan Taç (Clemens’ten, 1953), Eskimo Şiirleri (1969), Wallace Stevens: Seçme Şiirler (1970), Eski Mısır Şiiri (1972), Eski Uygarlıkların Şiirleri (1974), Yaşayan Amerikalı Şairler (1992), Amerikalı Kadın Şairler (1992), Eski Mısır’dan Şiirler (1994), Eski Anadolu ve Orta Doğu’dan Şiirler (1996), Shakespeare: Tüm Soneler (1996), Candan Cana: Mevlânâ Celaleddin Rumî’den Seçme Rübailer (1999), Baba Tahir Üryan: Âşk Çırılçıplak (2003),

Shakespeare: Soneler (2003), Mevlânâ: Sevda Yüce Gözlerle (2004), Shakespeare Aşk ve Anlatı Şiirleri (2014).

Çeviri (Türkçeden İngilizceye): Fazıl Hüsnü Dağlarca (1969), Langston Hughes (M. C. Anday, 1971), I am Listening to İstanbul/Orhan Veli Kanık (1971), The Humanist Poetry of Yunus Emre (1972), Sait Faik Dot on the Map/Selected Stories (1983), Old Photographs (D. Sümer'den, 1990), Yunus Emre: Selected Poems (1990), Süleyman the Magnificent Poet (1987), I, Anatolia (G. Dilmen'den, 1991), The Book of Poems (E. Bayazıt'tan, 2010).

Halman hakkında iki armağan kitap basımlandı: Cultural Horizons: Festschrift in Honor of Talat Sait Halman and a Bibliography of Talat Sait Halman (ed. J. L. Warner), 2 cilt, New York 2001. Aklın Yolu Bindir/Talât Sait Halman Kitabı (Haz.: Cahide Birgül).

Amerikan Şiir Akademisine kabul edilen ilk Türk şairiydi. (1985) Eserleri İngilizce, Fransızca, İbranice, Acemce, Urdu ve Hint dillerine çevrildi. Türk edebiyatının dünya edebiyatındaki yerini, değerini belirleyen önemli şair ve yazarlarımızdandı.¹²⁵

5.2. Talât Sait Halman'ın Kültürel Çeviri Eserleri

Talât Sait Halman'ın Yunus Emre ile ilgili ilk çeviri kitabı olan **“The Humanist Poetry of Yunus Emre”** 1971 yılında basımlanmıştır. Bu eserinde hümanizmasını tüm dünyaya tanıtmaya çalışmış ve Türkiye’de yurtdışında Yunusla ilgili çalışmalara katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Sonrasında Modern Türkiye’nin kurucusu Atatürk’e ithafen yazdığı ve editörlüğünü yaptığı **“Yunus Emre and His Mystical Poetry”** adlı eserinde onu yerli ve yabancı yazarların bakış açılarıyla ifade ederek tanıtmaya çalışmıştır. Eserde Prof. Dr. İlhan Başgöz, “Yunus Emre’nin Dönüşümünün İnsani Boyutu”na, Prof. Dr. Mehmet Kaplan Yunus’un içsel öngörüsü ve varlık felsefesine değinmiş, Prof. Annemarie Schimmel Yunus’u İslâm Tasavvufu içinde değerlendirirken, Prof. Andreas Tietze Yunus Emre’yi Avrupa’daki çağdaşları ile karşılaştırır. John R. Walsh eserde geçen makalesinde ilâhilerinin ayırt edici özelliklerini analiz ederek dikkatle inceler. Halman da onun eserlerinde yer alan ve Anadolu’nun güçlü tasavvuf anlayışıyla oluşan hümanistik bakış açısını, şiirlerinin içeriği ile ilgili yaptığı araştırmalarla katkıda bulunur.

¹²⁵ <http://www.tdk.gov.tr/images/20150129.pdf>.

1999’da Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarından yayınlanan **“Candan Cana: Mevlânâ Celaleddin Rumî’den Seçme Rübailer”** ve Talât Sait Halman tarafından Türkçeleştirilen eserde, Mevlânâ’nın Rübailerini Türkçeleştirmiştir. Halman, bu eserde amacının şiirlerin orjinallerine elden geldiğince sadık kalırken rübailerin kafiye düzenini korumak, her birini rübai kalıplarıyla örmek, en önemlisi de şiirlerin özünü, gücünü ve güzelliğini Türkçe’ye aktarmaya çalışmak olduğunu belirtir.

Halman eserin önsözünde; “Mevlânâ’nın kimisi ünlü, kimisi az bilinen 131 rübaisini bir araya getiren bu derleme, insancıl ve coşkulu tasavvufun panoramasından bir kesim sayılabilir. Anadolumuzun bağrından güçlü bir manevi âlem ve yüzyılların ilham kaynağı denebilecek bir insanlık ülküsü çıkaran Mevlânâ Celaleddin Rumi’nin dehasından ışıltıları Candan Cana’daki rübailer yansıtıyor. Keşke o ışıltıların hepsini yaşatmaya çevirmenin gücü yetseydi. Umarım, günün birinde, benden çok daha yetenekli birisi, Mevlânâ’nın şaheserlerini dilimizde yeniden yaratmayı başarabilir.” diyerek böylesi eserlerin çevirimindeki zorlukları, tam bir çevirinin mümkün olmadığını, ancak bu tarz çalışmaların artarak devam etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Halman’ın 1983 yılında Metin And’la kaleme aldığı **“Mevlâna Celaleddin Rumi and The Whirling Dervishes”** adlı İngilizce yayınlanan eserde, Tasavvuf Felsefesi, Semazenlerin Hareketleri, Mevlâna’nın Aşk Şiirleri ve Mevlâna ve Dervişlerin Minyatür Resimleri yer alır. Bu eserde de amaç, Mevlâna’nın dönen semazenlerinin sembolik anlamları, içsel yolculukları, dervişlerin müzikleri, dansları, ritüelleri, tasavvufi inançlarını ifade ediş şekillerini örnekleriyle açıklamak, ayrıca Mevlâna’nın ilahi aşkı, hümanizmi ve evrenselliği hakkında bilgi vermek tüm dünyaca tanınmasına katkıda bulunmaktır.

1987’de basılan **“Suleyman The Magnificent Poet”** adlı eserde, Türk ve Dünya Tarihinde büyük izler bırakan, batıda “Muhteşem Süleyman” olarak anılan Kanunî Sultan Süleyman’ın şiirleri derlenmiştir. Bu çalışma ilk defa bir Osmanlı Sultanının şiirlerinin İngilizce olarak yayınlanması ve bir Sultana atfedilmesi açısından son derece önemlidir. Halman’ın birçok eserinde olduğu gibi bu çalışmada alanında bir ilktir. Kanuni’nin hayatı, katkıları ve yaşadığı dönemdeki Osmanlı Kültür ve Uygarlığı hakkında bilgi vermesi, tüm dünyaya tanıtması açısından da eşsiz bir çalışmadır. Mevlâna ve Yunus Emre kitaplarında olduğu gibi kitabın özel ciltli basımı zengin minyatür süslemeleri ile de görsel olarak bir kültür hazinesi durumundadır.

Halman'ın 1983'de basımlanan **“Sait Faik Dot on the Map, Selected Stories”** adlı eseri Türkiye Kültür Bakanlığının katkılarıyla Indiana Üniversitesi Türkçe Çalışmaları olarak basılmıştır. Eserin girişinde Türk roman ve hikâye edebiyatının tarihî, Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe ve İngilizce basılan eserler, yazarları ve basım yerleri, Selçuklu ve Osmanlı tarihî, Nasreddin Hoca ile ilgili yazılan Türkçe ve İngilizce yazılan ana kaynak olarak kabul edilen eserler, yazarları ve basım yerleri, geleneksel Türk Hikâyelerinin İngilizce yorumları, yazarlar ve basım yerleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir. Böylelikle yurtdışında Türkçe eserleri tanımak isteyenlere referans bir kitap niteliğinde bir çalışma da yapılmıştır. Eserde, Sait Faik'in kısa hikâye yazarı olarak kariyeri, hayatı ve yayınları hakkında bilgi verilmiştir. Sait Faik'in yakın arkadaşı ve uzun süre yayıncısı olan Yaşar Nabi Nayır'ın makalesine yer verilmiştir. Sait Faik'in bakış açısının ve eserlerinin yurtdışında Türkçe çalışmalarla ilgilenen ve öğrenmek isteyenlere yönelik olarak hazırlanan anlamlı bir çalışmadır. Nitekim yine Sait Faik'in dünya edebiyatına tanıtılmasında da katkısı büyüktür.

Halman'ın 1989'da yayınlanan **“Living Poets of Turkey”** adlı eserinde yaşayan Türk şairlerin seçilmiş şiirlerinin İngilizceleri yer almaktadır. Eser yine Orta Asyada başlayan Türk Edebiyat geleneği hakkında detaylı bilgi veren bir önsözle başlamaktadır. Diğer eserlerde olduğu gibi bu eser de Türkçe yazım kuralları ve telaffuzu hakkında bilgi içeren bir bölüm bulunmaktadır. Türkçesi **“Yaşayan Türk Şairler”** olan kitapta, şiirler şairlerin doğum yıllarına göre kronolojik olarak yer almaktadır. Fazıl Hüsnü Dağlarca, Melih Cevdet Anday, İlhan Berk, Cahit Külebi, Salâh Bırsel, Sabahattin Kudret Aksal, Necati Cumalı, Atilla İlhan, Arif Damar, Ahmet Arif, Can Yücel, Cemal Süreya, Talât Sait Halman, Ece Ayhan, Cevat Çapan, Ahmet Oktay, Gülten Akın, Sezai Karakoç, Kemal Özer, Ali Püsküllüoğlu, Özdemir İnce, Hilmi Yavuz, Ülkü Tamer, Metin Altıok, Ataoğulları Behramoğlu, Sennur Sezer, İsmet Özel ve Refik Durbaş'ın şiirlerinin İngilizcelerine yer verilen eser yine alanında ilk örneği teşkil etmektedir.

“Just for the Hell of it-111 Poems by Orhan Veli Kanık” adıyla 1997'de basılan eserde, Orhan Veli Kanık'ın 111 şiirinin çevirisi Halman'ın çeviri ve giriş bölümüyle sunulmuştur. Giriş bölümünde, Orhan Veli Kanık'ın hayatı, eserleri ve edebiyatımıza katkıları, edebî akımlar içerisindeki yeri detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Halman, Orhan Veli'nin mizahi ve eğlenceli şiirleriyle Türk Edebiyatına yeni bir yön verdiğini, modern Türkiye'nin en heyecanlı şairi olduğunu ifade eder. Eser, Halman'ın diğer çeviri

eserlerinde olduğu gibi değerli bir Türk şairinin şiirlerinin dđnyaya aılması açısından önemli bir kaynak durumundadır.

1992 yılında basılan ressam Zeki Fındıkoğlu’nun resimleriyle zenginleştirilen **“Turkish Legends and Folk Poems”** adlı eviri eserinde Babillileri, Asyalıları, Hitit masallarını, Yunan, Roma ve Hristiyan efsanelerini ve İslami ilimlerle harmanlamıştır. Ezop masallarını, Homer’in öğütlerini, Dede Korkut’un hikâyeleriyle yoğurmuştur. Böylece Anadolu kđltürü olarak ortaya çıkan halk şiiri ve Türk hikâye yazım geleneğini bu kitapta birleştirmiştir. Eserde Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Koroğlu, Karacaoğlan gibi Anadolu halk ozanı ve erenlerinin hikâye ve şiirleri İngilizce olarak sunulmuştur. Yine Halman böylesi değerli bilgi birikimi ve yapıtların sadece bu coğrafyada değil tüm dđnyada tanıtılmasına olanak sağlamıştır. Eserin sonunda meraklıları ve daha detaylı bilgi isteyenler için bu konuda yararlanacakları kaynaklar hakkında özet açıklamalarda mevcuttur. Diğer eviri eserlerinde olduğu gibi eserin son bölümüne eklenen Türkçe telaffuzla ilgili bilgilendirme içeren bölüm de anadili Türkçe olmayanlar için açıklayıcılığı ve yorumlamayı arttırmıştır.

Halman’ın Jane L. Warner’la editörlüğünü üstlendiği **“An Anthology of Modern Turkish Drama”** adlı eser, 1970’den bu yana Türk tiyatrosu hakkında ayrıntılı bilgi verdiği giriş kısmıyla başlar. Eserde, Orhan Asena’nın “Bald of Mehmet Ata-Atalı Kel Mehmet Efe”, Dinçer Sümer’in “Old Photographs-Eski Fotoğraflar”, Güngör Dilmen’in “The White Gods-Beyaz Tanrı”, Turgut Özakman’ın “Fehim Pasha’s Mansion-Fehim Paşa Konağı”, Güngör Dilmen’in “I, Anatolia-Ben Anadolu”, Nezihe Araz’ın “Afife Jale”, Mehmet Baydur’un “Vladimir Kamarow”, Refik Erduran’ın “My Lovely Scarf-Yemenimin Uçları” adlı tiyatro eserleri Halman tarafından İngilizceye evrilmiştir. Ayrıca her bir tiyatro eserinin bölümlerinde, tiyatro yazarlarının bibliyografileri ve katkıları ile ilgili bölümlerde sunulmuştur. Böylece Türkçe eviri koleksiyonuna sanatın her dalında eviri eserleri vererek etki alanını genişletmiş, etkin bir hizmet sunmuştur. Nitekim tiyatro eserlerindeki karakterler ve oyunların seçimi ile bütünleştirmek adına edebiyatın ve sanatın evrenselliği yolunda dđnyaya önemli bir mesaj da vermiştir.

Eski Uygarlıkların, dönem ya da yer bakımından bizlere uzak kalmış kđltürlerin ve sözlü şiir geleneği etkin olan toplumların şiirlerinden örnekleri bir araya getiren **“Eski Uygarlıkların şiirleri”** adlı Türkçe eviri eseri ilk kez 1974’te basılmıştır. şiirlerden

bazıları, Mezopotamya ve Eski Mısır gibi, yeryüzünde uygarlığın başladığı dönemlerden; bazıları Arap ve Fars şiiri gibi, sonradan gelişen edebî geleneklerinden; bazıları ise sözlü şiir gelenekleri günümüze kadar süregelenmiş olan Eskimo, Afrika, Kızıl Derili, Pasifik topluluklarının yazıya geçişten önceki dönemlerdendir. Eserin birinci bölümü, “Eski Uygarlıklardan Yazılı Şiirler” başlığını taşısa da buradaki uygarlıkların hepsine eski demek doğru değildir. Mezopotamya, Mısır, Sanskrit ve Latin dilleri ve kültürleri bugün yaşamıyor ancak İbrani, Çin, Yunan, Arap, Japon, Fars Edebiyatında dil ve tür, üslûp çerçevesi bakımından kesintisiz bir gelişme, devamlılık mevcut olduğu için bu edebiyatları “eskiden başlamış yaşayan gelenekler” olarak belirtmenin yerinde olacağını Halman eserin önsözünde dile getirmektedir.

İkinci bölümdeki “Uzak Uygarlıklardan Sözlü Şiirler” başlığıyla Afrika, Kızılderili, Eskimo, Orta ve Güney Amerika, Pasifikte bulunan toplulukların hayatına ve sanatına objektif bir bakış açısıyla bakmaktadır. Bu uygarlıkların özellikle sözlü şiir geleneğinde yüksek bir kültür ve sanat başarısına sahip olduklarını ifade etmektedir. Bu bölümdeki şiirler, uzun yıllar hatta yüzyıllar boyunca yazılmadan söylenmiş, okunmuş, ezberlenmiş, dilden dile nesilden nesile ulaşmış türkü güfteleri olarak kullanılmış şiirlerdir. Şiirlerin birkaç tanesi dışında diğerleri birçok kültürün ortak yaratıcılığının eserleridir, ozanlarının isimleri bilinmemektedir ancak tahminen MS 1000 yılından sonra ortaya çıkmışlardır.

Eserde çevirilerin çok yönlü ve çeşitli yöntemlerle yapılmasına önem verdiğini, orijinal yapı ve biçimin Türkçeye aktarıldığını ancak bazı şiirlerin yapısında zorunlu olarak büyük değişikliklerin yapıldığını belirtmektedir. Burada amacının günümüzden en 4.500 yıl önceki Sümerler’den beri, dünya şiirinin gelişmesine en güzel örnekleriyle sunmaya çalışırken, hem çeşitli uygarlıkların sanatını geniş bir bakış açısıyla görmek, hem de o uygarlıkların manevi ve estetik duyarlılıklarını ve seslerini bugünün okuyucusuna duyurmak olduğunu vurgular. Herşeyden önce, şiirlerin ruhuna ve duygu âlemine sadık kalarak ve şiir olarak zevk verecek çeviriler yapmaya çalıştığını sözlerine ekler.

Halman, 1994’te yayınladığı “**Eski Mısır’dan Şiirler**” adlı eserinde öncelikle günümüzden 5.500 yıl önce yazıya geçirilen en eski medeniyetlerden biri olan Mısır Uygarlığının armağanları olarak tanımlamaktadır. Türkçede, Eski Mısır konusunda yazılan kitaplara deyinmiştir. Eserin ilk olarak 1972’de “Eski Mısır Şiiri” başlığı altında ilk geniş derlemesini yayınladığını ifade eder. Bu eserin Güneş-Tanrı ile Sevgi Ozanı: Eski

Mısır'dan şiirler adıyla genişletilmiş hali olarak yayınlandığını belirtir. Eski Mısır şiirleri, çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dine, öğüt yazılarından aşk şiirlerine, beddualardan ağıtlara, kaside şeklindeki övgülerden, sert uslûpla yazılan yergilere, yakınmalara, duygu şiirlerine hikmet sözlerinden, etkileyici lirizmlere kadar okuyanlara güçlü evrensel yaşamlardan örnekler sunmaktadır.

Eserin önsözü Eski Mısır Uygarlığı ve Tarihi, Toplum ve Yönetim Şekli, Eski Mısırdaki İnançlar ve Töreler, Sanat ve Günlük Yaşantı, Yazın ve Şiir hakkında detaylı bilgiler içeren beş bölümden oluşur. Sonrasında şiirlere yer verilir. Yüzyıllar önce Eski Mısırdaki “Yazarların Ölümsüzlüğü”ne dair yazılan bir şiir âdeta her dönemin sesi gibidir:

Kitap, yazıtlardan anıtlardan üstündür,
Dört yanı sımsıkı örtülü gömütlerden de...
İnsan çürür gider, ceset toprak olur,
Ölümün kucağına düşer yakınlarının hepsi...
Ama kitabı, dillere gönüllere
Destan olur da unutturamaz onu.
Sapasağlam köşklerden üstündür kitap,
Tapındaki taş sütunlardan üstündür.¹²⁶

Talât Sait Halman 1994'te dünya tarihinin ünlü ve etkili edebiyatçılarından biri olan **“William Shakespeare Aşk ve Anlatı Şiirleri”**nin İngilizceden Türkçeye çevirilerini yapmıştır. Eserin sunuş bölümünde, Shakespeare kadar evrensel değer taşıyan ve her dilde, her kültürde ün kazanmış olan bir başka yazarın olmadığını, “Dünyanın en üstün edebiyatçıları listesi” yapılırsa, hemen her seçmede Shakespeare'in ilk beş ya da üç isim arasında, hatta genellikle de başta yer alacağını ifade eder. Onun Türk ve Dünya Edebiyatındaki yeri ve önemini örnekleriyle açıklar.

Ülkemizde mevcut Shakespeare ilgisine rağmen, anlatı şiirlerinin ihmal edilmiş ve şimdiye kadar beklemiş olmasında çevirmenlerin Elizabeth Çağı İngilizcesini çevirmedeki başarısızlıkları olduğunu sözlerine ekler. Bu durumu 1700'de vefat eden İngiliz şair ve eleştirmen John Dryden'in “Çağımızın, belki önceki çağların da tüm şairleri arasında en kapsamlı olan Shakespeare'di. O ruhun şiir yaşantılarını dramatik bir yapıyla bu öykülerde bulacaksınız.” sözleriyle ifade eder.

¹²⁶ Halman, T.S. (1994). *Eski Mısır'dan Seçme Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, s.7.

Eserde Shakespeare'in Venüs and Adonis (Venüs ile Adonis), The Rape of Lucrece (Lükres'in İğfali), The Phoenix and the Turtle (Anka ile Kumru), A Lover's Complaint (Bir Aşığın Yanması) adlı sonelerin Türkçe çevirileri ile The Passionate Pilgrim (Coşkulu Yolcu), Shall I Die? (Ölsem mi?) isimli Shakespeare'in Yazdığı Sanılan Şiirlerin Türkçe Çevirileri yer almaktadır.

1963'te ilk defa Varlık yayınlarında yayınlanan "**William Faulkner**" adlı eserin yazarı ve çevirmeni olan Halman, kitabının temel amacının 1949'da Nobel Ödülünü alan ünlü Amerikan yazar Faulkner'ın kişiliğini ve sanatını en belirli ve değerli yönleriyle Türk okurlarına sunmak olduğunu belirtir. Türkiye'de yeterince incelenmemesi ve en önemli üç dört romanından hiçbirinin Türkçeye çevrilmemesinden dolayı İngilizce bilmeyen Türk aydınlarına Faulkner'i tanıtmaya amacıyla yazılan eserde ünlü yazarın en büyük eserleri sayılan dört romanının üçünden seçme parçalar yer almaktadır.

"Faulkner'in Yarattığı" başlıklı inceleme, genel nitelikteki tanıtıcı yazılarda olduğu düşünülen ve çok tekrar edilen gözlemleri içermektedir. Ancak bir sentez olarak aktarma değildir, o dönem için yeni bir çalışmadır ve yazarın kendisine aittir.

"Faulkner'in Yaşadığı" adlı biyografi, Faulkner tarzına ve üslubuna benzer şekilde yazılmıştır. Bu denemede, Faulkner'ın cümle yapısı, sık sık sırası değişen kronolojisi, anlatış ritmi ve dünya görüşü yansıtılmaktadır. Halman, eserin önsözünde, çevirilerinde Faulkner'ın dolambaçlı üslubu ve anlatma yöntemi, anlaşılması zor ifadeler, uzun ve karmaşık cümlelerin değiştirilmediğini ifade etmektedir. Buradaki amacının özellikle eserin özgün yapısını bozmamak olduğunu sözlerine eklemektedir. Son söz olarak, eserin bütünü incelendiğinde yazdıklarının Türkiye'de Faulkner'ın daha iyi tanınmasına ve daha fazla okunmasına yardımcı olacak bir kılavuz niteliğinde olduğunu belirtir.

Halman'ın hazırladığı ve içinde kendisinin de çeviri şiirlerinin bulunduğu 1971 yılında ilk defa basılan "**Langston Hughes Seçme Şiirler**" adlı eserde ayrıca Melih Cevdet Anday, Özdemir Asaf, Necati Cumalı, Tarık Dursun K., Nevzat Üstün, Suat Taşer, Can Yücel gibi usta şairlerin de çeviri şiirleri bulunmaktadır.

Langston Hughes, Afrika kökenli Amerikan edebiyatının en başarılı sanatçılarından biridir. Toplumsal her konuda duyarlılık sağlamaya çalışan Halman, burada da

ayırımcılığın yarattığı iç seslerin sanata yansımalarını irdelemek istemiştir. Söz konusu şiirin dünyadaki diğer azınlıkların şiirlerine benzemediğini, ayrımı kınayış, kendi şiveleri ve müziği ritimleri gibi üç belirli ve önemli özelliğinin olduğunu ifade etmektedir. En güçlü temasının, önceleri kölelik düzeni ve sonraları kara deri yüzünden ayrıma uğrayıp yoksunluk içinde yaşamak zorunda olmanın getirdiği çaresizlik olduğunu belirtir. Afrika kökenli Amerikalıların en büyük kültür hizmetinin caz sanatını yaratıp geliştirmelerinin yanı sıra Afrikadan ve Güney Amerika'dan gelen bazılarının bilinçaltı müzik dehalarının “spirituals” (ruhani şarkılar), “gospel songs” (ilâhiler) ve din şarkıları ile “blues” (yanık türküler) oluşturarak yirmibirinci yüzyıl müziğine yeni yönler vermeleri olduğunu vurgular.

Halman, Hughes şiirinin üç belirli özelliği olan ayrıma başkaldırma, Afrika kökenli Amerikalı ağzı ve ritmlerini yeni bir sentez içinde kullanmaya çalışanlar arasında en büyük başarıya kazanmış birkaç şairden biri olduğunu ifade eder. Hughes'ın söz konusu şiir denildiğinde akla ilk gelen isim olduğunu, Amerika içinde ve dışında en çok tanınan ve sevilen şair olduğunu vurgularken bu çeviri eseriyle de Türk okurlarıyla onu buluşturmaktadır.

“Yaşayan Amerikalı Şairler” ve **“Amerikalı Kadın Şairler”** adlı eserlerinde Amerika'nın İngilizce yazan ilk şairinin ilk şiir kitabı 1650'de çıkan Anne Bradstreet olduğunu belirtir. Amerikan şiir geleneğinde Bradstreet'in etkisini, kadınların yaratıcılığının, özlemlerinin ve eşitlik istemlerinin dile getirilmesi bakımından derin izler bıraktığını belirtir. Halman, Amerikadaki kadın şairlere bakış açısıyla ilgili ayrıntılı bilgi verdiği ve dünyadaki kadın şairlerden de örnekler sunduğu önsözünde, sonraki yüzyıllarda kadın şairlerin ezilen, sömürülen, susturulan kadının lirik sözcülüğünü yapmış olduklarını ifade eder. Çevirilerini yaptığı antolojide, o dönemin Amerikalı kadın şairlerinden seçilmiş çok çeşitli şiirlerin örneklerini sunmaktadır. Eserindeki kadın şairlerin ortak yanının çağdaş toplumda kadının yaşadığı sıkıntıları, bunalımları, savaşimleri, özlemleri ve yaşantıları dile getirdiğini vurgular. Bu seksen sayfalık çalışmanın bir başlangıç olduğunu ve günün birinde bir başkasının çok daha geniş kapsamlı bir derleme yapması dileğiyle sözlerine son verir.

İngilizce olarak kendi şiirlerinin bulunduğu **“A Last Lullaby” (Son Bir Ninni)**, **“Dört Gök Dört Gönül”** adlı şiir kitabında kendi yazdığı hatta bazılarının bestelendiği

rubailer, üzerinde düşünülerek okunması gerektiği inancıyla kaleme aldığı **“Bin Bir-Özdeyiş Şiirleri”**, hayatının yetmiş yılında yazdığı toplu şiirlerini içeren **“Ümit Harmanı”** adlı eserleri de mevcuttur.

2003 yılında yayınlanan **“Türk Shakespeare, Shakespeare’in Dünyasında Kahramanlar ve Soytarılar”** adlı tek kişilik oyunu kızı Defne Halman’a ithafen yazmıştır. İki bölümden oluşan eserde, Shakespeare’den yaptığı alıntılar için bir kaynakça bulunmaktadır.

Halman’ın 2008’de basılan **“Çiçek Dürbünü”** adlı edebiyat ve kültür yazılarını içeren eseri; konu, yaklaşım ve yorum zenginliği, çeşitliliği içermektedir. Kitaptaki metinlerin basımlandığı tarihlerle basımlandığı yerler de bu çeşitliliğin bir devamı niteliğindedir. Bu eseriyle de yaklaşık yarım yüzyıldan uzun bir süre içinde çeşitli dergi ve gazetelerde basımladığı yazılardan bir seçki sunmaktadır. Bunlar derin, ince, kültür ve edebiyat konularından oluşan bir seçkidir.

Çiçek Dürbünü’ndeki yazıların büyük bir çoğunluğu millî kültür ve edebiyat konularına ilişkin, kimisi yurdumuzdan uzak farklı kültür ve yazınları kimisi evrensel ve kuramsal değerlendirme ve yorumları içermektedir. Bu eseriyle, mesleki ve kişisel deneyimleriyle gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında özellikle dil ve kültürümüzle ilgili tespitlerini ve çözüm önerilerini sunmaktadır. Böylece kendisinden sonraki nesillerin yapması gerekenleri açıklamaktadır. Bu eserde Halman’ın millî ve yerli bakış açısı Türkçe konusundaki hassasiyetleri ön plana çıkmaktadır.

“Michelangelo Cennetin Anahtarları-Seçme Şiirler” adlı çeviri eseri ölümünden sonra kızı Defne Halman tarafından bastırılmıştır. Sunuş bölümünde kızı, babasının 2014’te ani ölümünün ardından, bu projenin dosyasında yer alan şiir çevirinin çeşitli aşamalarda kaldığını, kiminin bilgisayara aktarılmış kısmen düzeltilmiş elle yazılmış müsveddeler içerdiğini belirtir. Halman’ın ölçü ve uyak konusundaki hassasiyetini bildiği ve çevirilerinin büyüsunü kendisinden başka hiç kimsenin yeniden yapamayacağı için şiirlerin bulundukları şekliyle bırakıldığını ifade eder. Ayrıca kendi düzeltilerinin metne dâhil edildiğini ve başka bir redaksiyon yapılmadığını söyler.

Yalnızca 163 şiir çevrilmiş olsa da kitabın basılması ve Michelangelo'nun şiirlerinin okura sunulmasının, dosyanın “yayınlanmamış” olarak işaretlenip kaldırılmasından daha iyi olduğunun düşündüğünü sözlerine ekler. Ailesi ve dostları tarafından sevgiyle hazırlanmış olan bu kitabın, bir şair olarak Talât Sait Halman'ın dünya edebiyatından daha önce Türkçeye hiç çevrilmemiş beş bin kadar şiiri dilimize kazandırmak için yaptıklarının anısına armağan edildiğini belirterek sözlerine son verir.

Kitabında önsöz olarak Halman'ın en son olarak Mikelanj için yazdığı şu sözler hem onu tanıtmayı hemde duygulara tercüman olması açısından oldukça etkileyicidir:

Yontucuydu, ressamdı, mimardı hem de şair. Hayal gücü çağları aşan bir dehaydı. İnsan vücudunun ayrıntılarını gösteren resimleriyle anatomide çığır açtı. Ele güne kanıtladı ki yaratıcı bir insan tek bir alana sıkışıp kalmak zorunda değildir; tek bir ihtisasın, tek bir mesleğin ötesinde verimli olunabilir... Mikelanj'ı düşünün, uzun bir ömür boyunca görkemli resimler, muraller, yontular, binalar yarattı ve onların yanı sıra yüzlerce nefis şiir de yazdı. Dâhi olanlar da olmayanlar da hangi meslekten olurlarsa olsunlar, başka çabalara, yaratıcı uğraşlara yönelebilirler. Bir insanın birçok insan olarak yaşaması ve yaratması kendi iradesinde ve elindedir.

Görüldüğü üzere Halman, sadece Türk edebiyatına değil dünya edebiyatına dair birçok eserin çeviri çalışmalarını yapmış farklı birçok alanda değerli çalışmalar sunmuştur. Onun bu kazanımları farklı kültürlerin birbirinden etkileşimi ve bilgi alışverişi açısından katkı sağlayıcı ve son derece olumlu gelişmelerdir. Her iki kültüre de hâkim olan entelektüel bir kişilik olarak yazdığı ve çevirdiği eserlerden de anlatılanlardan yola çıkılarak, Halman'ın edebiyatımıza kazandırdıkları, edebiyatımızdan dünyaya kazandırdıkları somut bir şekilde görülmektedir. Onun bu değerli çalışmaları ne ilk ne de son olacaktır. Her zaman daha iyileri yapılacak kültürel gelişim ve ilerleme sağlanacaktır. Bu incelemede ele alınan eser onun bilgi birikimini göstermek açısından sadece bir örnektir.

5.3. Yöntem

Yapılan incelemede, Yunus'un tasavvuf kültür ve anlayışını yansıtmayı ve terminolojinin dünya edebiyatında kullanılması ve yaygınlaştırılmasına yönelik bir öneridir. Türk Edebiyatında kullanılan söylenmesi kolay görülen ama benzeri yapılmak istendiğinde güçlüğü ortaya çıkan sözlerin teknik ifadesi olan “sehli mümteni” nin öncü kullanıcısı olan Yunus Emre'nin sade ve derin anlamı olan şiirlerinin farklı bir dile çevrilmesi ve aynı duyguları o farklı dilde ifade edilmesi oldukça zordur. Dolayısıyla tüm

kuramcılarında hep ifade ettiği gibi çeviride eşdeğerliğin olamayacağı son derece açıktır. Ancak incelemenin genelinde eşdeğere en yakın çeviri sunmaya çalışılmıştır.

İncelemede edebî çeviri, çeviri eleştirisi ve stratejileri, çeviri ve kültür, tasavvuf, Yunus Emre ve tasavvuf, Talat Sait Halman'ın **“Yunus Emre Selected Poems”** adlı eserinin incelenmesi, şiirlerin hedef dilde çalışılması şeklinde bölüm başlıkları yöntem başlığıyla özetlenmeye çalışılacaktır. Bu yüzden tasavvuf terimleri ile ilgili notlar, Halman'ın eserindeki çeviri Yunus Emre örnekleri, çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi kullanılarak çevrilmiş Yunus Emre şiir örnekleri incelemenin sonunda ek olarak sunulmuştur. Burada yapılmak istenen “kültürel ödünçleme yöntemi” kullanılarak çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma yolunda bir öneri sunmaktır.

Bu incelemede de çevirinin yaklaşımını saptamak, kaynak metni oluşturan unsurların ve kaynak metnin hedef dilde nasıl aktarıldığının görülmesini sağlamaktır. Bu incelemenin odak noktası hedef dil veya çeviri dildir. Çeviri bu yönden etkili seçimlerin yapılması gereken bir çalışmadır. Yunus Emre şiirlerinin karşılaştırmalı incelemesinin yapıldığı bu çalışmada çeviri kuramcısı Van den Broeck'in çeviri eleştirisine dair betimleyici yaklaşımı, çeviride eşdeğerlik stratejisi ve kültürel ödünçleme yöntemi model olarak alınmıştır. Ayrıca incelemede, Broeck yaklaşımını içeren dizge çözümlemelerini yöntemi ve bu yöntemin kendi dil ve yazın uygulamaları yapılmıştır. Ancak kaynak dildeki bir metin hangi çevirmen tarafından çevrilirse çevrilsin dillerdeki değişim ve gelişime paralel olarak hedef dilde ifadelerin algı ve yorumlanmalarında değişkenlik görülmesi son derece doğaldır. Bir dilin kültürel birikimlerini ve içeriklerini yansıtan bir eser, bu tür kültürel ifadeleri, duyuş ve yaşayışları tanımayan diğer dil ve kültürün insanlarına aktarılırken her iki dilin de özgünlüğünü bozmadan titizlikle incelenmelidir. Bu durumun yöntemi ise çeviri eserin dilinin, okurun ana diliyle uyumlu ve anlaşılır olması yani “çeviride eşdeğerlik” sağlanmasıdır. Nitekim kaynak dilde farklı kültürlerde kullanılan kelimelerin hedef dilde karşılığı olmayabilir. Çeviride kayıplar yaşanmaması adına, kültürel çevirilerde yapılması gerektiği gibi bu kelimelerin karşılığı tam olarak bulunamadığında, bu kelimenin benzeri ya da özgün hâli eserde kullanılmalıdır. Halman'ın çevirilerinde de bu stratejiye riayet ettiği görölmüştür. Dolayısıyla bu eser incelemesinde çeviri stratejisi olarak “çeviride eşdeğerlik stratejisi” benimsenmiş, yöntem olarak Halman'ın “açıklama yoluyla çeviri yöntemi”ni uyguladığı görölmüş, yapılan şiir çevirilerinde “çeviride kültürel ödünçleme yöntemi” uygulanmıştır.

Çeviride kelime düzeyinde eşdeğerlik stratejisini sağlama konusunda izlenecek yöntem, “Kültürel İkame Yoluyla Çeviri” olarak adlandırılan ve “yabancılaştırma”, “öykünme”, “kültürel ödünçleme”, “iletişimsel çeviri” ve “yerileştirme” derecelerini içeren çeviri türlerinin orta noktası olarak kabul edilen “kültürel ödünçleme”dir. “Kültürel ödünçleme yoluyla çeviri” yönteminde hedef dilde yabancı olan terim çeviride de hedef dile doğrudan dahil edilmektedir. Bu çeviri incelemesinde yaygın olarak kullanılacak kültürel ödünçlemede, kaynak dile ait terimler transliterasyon yoluyla italik harflerle veya doğrudan yazılmak suretiyle herhangi bir açıklama yapılmaksızın esere geçirilir. Yapılan çevirilerde, Yunus Emre şiirlerinde görülen tasavvufi terimler doğrudan hedef dile aktarılmış dipnotlar ve bölüm sonunda yapılan terim olarak açıklamalarla çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma yoluna gidilmiştir. Bu yöntemin en etkili olduğu fikrini oluşturan neden, şiirlerde geçen kelimelerin hedef dilde ifadesinin bulunmaması, tam anlamı yansıtamayacak olması, tasavvuf düşüncesi ve kültürünün hedef kültürde karşılığının bulunmamasıdır. Bu nedenle yapılan incelemede alandaki eksiklikler de gözetilerek “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma” ya yönelik bir yaklaşım sergilenmiştir. Dolayısıyla tasavvuf terimleri ile ilgili notlar, Halman’ın eserindeki çeviri Yunus Emre şiir örnekleri, Yunus Emre şiirlerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi incelemenin sonunda ek olarak sunulmuş, yapılan çevirilerde “kültürel ödünçleme yöntemi” kullanılmıştır.

Çevirilerde kültürel açıdan inceleme, Yunus Emre ve tasavvuf kültürünün yansıtılmasında etkili bir örnek olup çeviri amaçlı oluşturulan tasavvuf terminolojisinin dünya dillerinde yerini alması ve tasavvufi terimlerin farklı kültürlerde de eşdeğere en yakın şekilde ifade edilebilmesine yönelik olumlu bir girişim, alternatif bir çözüm önerisidir. Bu anlayışla Yunus’un kullandığı dille anlatmak istediklerini bu kadar basit ve yalın şekilde nasıl yansıtabildiği, tasavvuf anlayışından kaynaklanan gönül dilini kullanmakta başarısı ve şiirlerindeki yansımaları irdelenmiş, aynı duyguların hedef dilde yansıtılması çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturulması yoluyla verilmiştir.

Yapılan incelemede daha çok yaygın olarak bilinen ve hedef dile daha kolay çevrilebilecek, çeviride anlam kaybını en alt düzeye indirecek Yunus Emre şiirleri tercih edilmiştir. Halman’ın da aynı stratejiyi benimsediği ve en bilinen, Yunus’u ve onun dünyasını en iyi ifade eden şiirlerini çevirdiği gözlemlenmiştir.

5.4. Talât Sait Halman’ın Eserinde Yer Alan Yunus Emre Şiirlerinin Çeviri İncelemeleri

Talât Sait Halman “Çeviri Yaklaşımları” başlığı adı altında yazdığı önsözde çeviri yöntemi hakkında bilgi verirken amacının hem özgün metnin öz anlamına, temel üslûbuna, sesine ve ritmine, duygu ve düşünce özelliklerine sadık kalmak hem de ikinci dilin değerlerinden hiç taviz vermemek olduğunu belirtir. Diğer çeviri eserlerinde olduğu gibi şiir çevirisinde dikkate aldığı noktaları yedi madde şeklinde sıralar:

- Şiirlerin asıllarındaki biçimlerine, kafiye düzenlerine ve biçim özelliklerine bağlı kalmak,
- Uyarlama veya Türkçede yeniden söyleme yoluna gitmemek bir yandan da “çeviri kokusu vermemek”,
- Anlam, duyarlık, benzetme ve düşüncelere sadık kalmak; ancak körü körüne bağlılıktan kaçınmak,
- Dil, kültür, söyleyiş, tarih, mitoloji gibi konularda bilgi verip açıklama yaparken aşırı uzun notlarla şiir ve öykü akıcılığını engellemek,
- Şiirlerde zaman zaman yaptığı İngilizce kelime oyunlarını dilimize aktarmak her zaman mümkün olmayacağı için aşırılıklara kaçmamak,
- Çevirilerde Türkçenin hakkını ve tadını vermek, söz, ses, ritim özelliklerine saygı duymak,
- Şiir anlatılarında belirgin olan üç özellik; şiirsellik, öyküsellik ve dramatik anlayış olduğundan bu senteze özen göstermek,¹²⁷

olarak ifade eder.

Talât Sait Halman eserinin sonunda çeviri ile ilgili ele aldığı bölümde, yapılan çevirilerin çoğunun geleneksel ve aslına sadık olduğunu belirtmekte; şiirlerin formunda ve içerikle ilgili çevirisinde Yunus’un özgün anlayışından uzaklaşmamaya çalıştığını vurgular. Özgün kafiye yapısını koruduğunu, ancak bu durumun çevirmen için zorlayıcı bir çeviri sorunu oluşturduğunu ifade eder. Halman, diğer eserlerinde de sürekli vurguladığı

¹²⁷ Halman, T.S. (2018). *William Shakespeare Aşk ve Anlatı Şiirleri (İngilizce-Türkçe)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

gibi her zaman çok daha yaratıcı çevirilerin olabileceğini çalışmasının bir başlangıç olduğunu geliştirilmesi gerektiğini sözlerine ekler.

Yunus Emre şiirlerini gazel (AA/BA/CA/DA/EA) ve koşma (ABAB/CCCB/DDDB/EEEE) olmak üzere iki kategoride incelemiştir. Yunus'un bu formların kullanımını dikkate almadığı şiirlerinin de olduğunu, şiirlerinin tamamı özgün formda ele alındıkları için başlıksız olarak kullanıldığını ifade eder.

Yunusta bulunmayan noktalama işaretlerinin ve büyük harf kullanımının standart İngilizce kullanımına uygun olduğunu, şairin ismini bazen "Yunus Emre" olarak bazen de son şiirin son kıtasında sadece "Yunus" ya da "Miskin Yunus" olarak kullanıldığını belirtir. Bu durum günümüzde klasik, neo klasik ve halk şiirinde geleneksel bir uygulama olmuştur.

Halman, Yunus Emre'nin zaman zaman kelime oyunları sunduğunu, böylece çevirilerde her iki anlamın da görülebildiğini ifade etmektedir. Buna örnek olarak, bir isim olan "cennet" anlamına gelen "uçmak" kelimesini verir. "Uçmak" kelimesi sonsuzluğu temsil eden "uçmak" anlamındadır. Kelimenin İngilizce çevirisinin her iki duyuyu da bir araya getirdiğini: "Cennete uçmak istemiyorum" olarak kullanıldığını sözlerine ekler.¹²⁸

Yunus'u en iyi ifade etmeye çalıştığı şiir çevirilerini içeren eserinin sonunda Halman, eserinin sonunda çeviri ile ilgili ele aldığı bölümde, yapılan çevirilerin çoğunun geleneksel ve aslına sadık olduğunu belirtmekte; şiirlerin formunda ve içerikle ilgili çevirisinde Yunus'un özgün anlayışından uzaklaşmamaya çalıştığını vurgular. Özgün kafiye yapısını koruduğunu ancak bu durumun çevirmen için zorlayıcı bir çeviri sorunu oluşturduğunu belirtir. Ayrıca diğer eserlerinde de sürekli vurguladığı gibi her zaman çok daha etkin çevirilerin olabileceğini çalışmasının bir başlangıç olduğunu geliştirilmesi gerektiğini sözlerine ekler.

Yunus'u en iyi ifade etmeye çalıştığı şiir çevirilerini içeren eserinin sonunda Halman, şiirlerinde geçen bazı terimler ve notlar hakkında bilgi vermiştir. Arkadaş (Friend) kelimesinin birçok anlamda kullanıldığını "Hak", "Tanrı", "Dost", "Çalab" anlamında kullanıldığını asıl anlatılmak istenenin Yunus'un Allah'a karşı duyduğu derin

¹²⁸ Halman, T.S. (2018). *William Shakespeare Aşk ve Anlatı Şiirleri (İngilizce-Türkçe)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

muhabbet ve sevgi olduğuna vurgu yapar. Şiirlerinde geçen her söyleminde Tanrı kelimesini farklı şekillerde dile getirir. Bu kullanımı Türk, Arap ve İran tasavvuf anlayışlarında daha yaygın olduğunu Hallacı Mansur (Mansur al-Hallaj)’dan, Mecnun, Âşık (Lover and Lovers), İlâhi Varlık (Divine Being) olarak ilâhi söylemlerin açıklamalarıyla sunar.¹²⁹

Buraya kadar verilen bilgiler doğrultusunda bu bölümde ilk olarak Halman’ın Yunus Emre şiir çevirilerinden seçilen içerisinde tasavvuf kültürüne ait söylemleri ve Yunus’un özgün dilini daha çok yansıttığı düşünülen on adet şiirinin çeviri eleştirisi yapılacaktır.

İncelemenin bütününde “Broeck’in Betimleyici Yaklaşım Kuramı” benimsenmiştir. Bu çeviri kuramında, öncelikle kaynak ve çeviri metinlerin karşılaştırılması görsel olarak sunulacaktır. Daha sonra kaynak şiirde bulunan özellikler çeviri metinde aranacaktır. Bu aşamada karşılaştırmalı dilbilim yöntemleri ve bilgileri kullanılacaktır. Sonrasında yeterli çeviriyi oluşturacak koşullar iki dilin ve kültürün olanakları çerçevesinde değerlendirilecek, en sonunda ise olası sapmalar ve kaymalar belirlenecektir. Ayrıca bu incelemede ses, sözcük, söz dizim düzeyleri ve dil değişkenlerini, söz sanatlarını, noktalama işaretleri, paragraf düzenlemesi gibi kurgu özelliklerini kapsayacaktır. Hedef şiirlerin kaynak şiirlere aktarımında gerek içerik (imge, benzetme, bağdaştırmalar, sapmalar v.b.) gerekse biçim (kafiye, dize, ölçü, noktalama işaretleri, ses yinlemeleri v.b.) yönlerinden yeterlilik ve kabul edilebilirlik bağlamında ele alınıp hedef kültürdeki durumları tespit edilecektir. Halman’ın çevirdiği şiirleri kaynak dil odaklı mı hedef dil odaklı mı oldukları belirlenmeye çalışılacaktır. Kaynak dildeki şiiri hedef dile aktarırken dil düzeyinde karşılaşılan sorunlara, yaptıkları eklemelere, eksiltmelere, cümle kuruluşlarına dikkat çekilecektir. Kelime seçimlerinden, biçim ve kültür farklılıklarından kaynaklanan sorunlar ve bu sorunların çözümü için uygulanan yöntem ele alınacaktır.

Yapılan incelemede yöntem olarak “Çeviride Eşdeğerlik Stratejisi” kullanılmıştır. Eşdeğerlik, kaynak dilden hedef dile çeviri yaparken ortaya çıkan sorunları çözmeye yönelik olarak geliştirilen hem içerik hem de biçim yönünden en az kaybı ile başka bir dile aktarmayı sağlama işlemidir. Çeviride eşdeğerlik sağlamadaki amaç ise kaynak dildeki bir

¹²⁹ Halman, T. Sait. (1993) *Yunus Emre Selected Poems*. Ankara: Ajans-Türk Publishing and Printing Co. Inc, s.181.

söylemi deyiş, anlam, işlev ve kültürel bağlamlar açısından en doğal biçimde aktarabilmektir. Kaynak dilin kendi dil okurunda uyandırdığı etkinin, çeviri eserin okurunda da uyandırabilmesi, çeviri eserle kaynak metnin birbiriyle örtüşmesi eşdeğerliğin esasını oluşturmaktadır. İncelemede Mona Baker'in tasnifiyle kelime düzeyinde, kelime düzeyi üstü, dilbilgisi, metin ve kullanımeşdeğerliği açılarından irdelenecektir.¹³⁰ Kaynak dildeki şiirdeki kelimeler ve ifadeler arası kültürel etkileşimi, ahenk ve uyumu hedef dile aktarırken yansıtması yönünde oluşan durum bağdaşıklık, tutarlılık ve yeterlilik olarak ifade edilebilir. Kısacası eşdeğerlik kaynak metin ile hedef metin arasında gerçekleşen bütünsel bir olaydır. Bu incelemede, çeviri etkinliği gerçekleştirilirken kelimelerin anlatmak istediği anlamlar, dillerin dilbilgisi özellikleri, metinlerin söz dizimleri ve kültürel algı farklılıkları sonucu ortaya çıkabilecek dil kullanım özelliklerinin hepsi bir bütün olarak ele alınacaktır. Bu nedenle her türlü çeviri etkinliğinde kaçınılmaz olan çeviri kayıpları ve sorunlarının giderilmesi için eşdeğer bir şekilde çeviri yapmak genel yaklaşım olmuştur.

İncelemede Halman'ın Yunus Emre'nin en bilinen, onu en iyi ifade eden ve çeviri amaçlı tasavvuf terminolojisini hedef dilde en etkin yansıtabileceği düşünülen kelimeleri içeren on şiir çeviri eleştirisi ele alınmıştır. Halman'ın çevirmek için seçtiği Yunus şiirlerinde de bu duruma riayet ettiği ve aynı anlayışı benimsediği görülmüştür. Bu durumun örneklerini onun şiirleri üzerinde göstermek daha yerinde olacaktır.

Halman örnek şiir incelemesi 1

İlim ilim bilmektir İlim kendin bilmektir Sen kendini bilmezsin Ya nice okumaktır	Knowledge should mean a full grasp of knowledge: Knowledge means to know yourself, heart and soul. If you have failed to understand yourself, Then all of your reading has missed its call.
Okumaktan mânâ ne Kişi Hakk'ı bilmektir Çün okudun bilmezsin Ha bir kuru emektir	What is the purpose of reading those books? So that Man can know the All-Powerful. If you have read, but failed to understand, Then your efforts are just a barren toil.
Okudum bildim deme Çok taat kıldım deme Eri Hak bilmez isen Abes yere yelmektir	Don't boast of reading, mastering science Or of all your prayers and obeisance. If you don't identify Man as God, All your learning is of no use at all.

¹³⁰ Baker, M. (1992) *In Other Words*. A Coursebook on Translation. Routledge.

Dört kitabın mânâsı Bellidir bir elifde Sen elifi bilmezsin Bu nice okumaktır	The true meaning of the four holy books Is found in the alphabet's first letter. You talk about that first letter, preacher; What is the meaning of that-could you tell?
Yunus Emre der hoca Gerek var bin hacca Hepisinden iyice Bir gönüle girmektir	Yunus Emre says to you, pharisee, Make the holy pilgrimage if need be A thousand times- but if you ask me, The visit to a heart is best of all.

Yirmi dizeden oluşan şiirin kısa cümlelerle kurulmuş bir yapısı vardır. Şiiri örgüsünü oluşturan kelimelerin tamamına yakını göndergesel anlamlarıyla kullanılmıştır. Şiirin ses yinelemeleri ve kelime tekrarıyla sağlanan sessel bir ritmi vardır. Gerek benzetme yapıları gerekse alışılmamış bağdaştırmalar şiirde yer almaktadır. Ayrıca şiirin birçok yerinde kafiye kullanılmıştır. Klasik Yunus Emre şiir yapısına uygun olarak ders verici bir içerik sunulmuştur.

Halman'ın çeviri değerlendirmesi yapıldığında kaynak şiirde ve hedef şiirde satır sayılarının aynı olduğu görülmüştür. Genel olarak hedef metnin kendi içinde bir ritme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kaynak şiir örgüsünde önemli işleve sahip kelimeler hedef metne kaynak şiirdeki yönleriyle aktarılmıştır. Hedef şiirde kelimelerin ve kelime öbeklerinin çevirisinde “çeviride eşdeğerlik” yöntemine riayet edildiği görülmüştür. Ayrıca Halman'ın diğer tüm çeviri şiirlerde görüldüğü gibi “çeviride telâfi” yoluna giderek kaynak şiirde karşılığı olmayan sözcükleri hedef dile aktarmıştır. İletişimsel çeviri yöntemini de yoğun bir şekilde kullanan Halman, bu şekilde kaynak metnin kültür odaklı ifadelerinin anlamı ve içeriğini hedef dil okuyucusunun kolayca kabul edebileceği şekilde aktarmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra şiirde geçen terimler “özelleştirme ve genelleştirme” ve “ekleme ve çıkarma” yöntemleriyle kaynak dildeki sözcük hedef dilde üstanlamalı bir sözcükle karşılanmış bu şekilde eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu yöntemlerle de genel anlamda şiir çevirilerinde görülen çeviri kayıplarının olması kaçınılmazdır. Nitekim Halman'ın şiir çevirisinde de bu durumun örnekleri mevcuttur.

Halman'ın çevirisinde en dikkati çeken durum kaynak şiirdeki basit ve kısa anlatımların aksine hedef dil çevirisindeki kelime ve sözcüklerin kullanım yoğunluğudur. Bunun nedeni hedef dile derin tasavvuf kültürünü ve Yunus uslûbunu en yakın anlamlarıyla verebilmek, gönül dilinin yansımalarını hedef dilde de hissettirebilmektir. Bu

durumun örnekleri onun tüm çeviri şiirlerinde görülmektedir. Örneğin hemen ilk dizede görülen; “İlim ilim bilmektir.”, “Knowledge should mean a full grasp of knowledge” şeklinde daha görsel olarak daha kalabalık bir söz öbeğiyle çevrilmiştir. Bunun yanısıra anlamı daha iyi hissettirebilmek için dizeler arası bağ kurulmuş, alt dizedeki anlamı en yakın şekilde aktarabilmek için üst dizelerden yardım alınmıştır. Örneğin;

The true meaning of the four holy books Is found in the alphabet's first letter. You talk about that first letter, preacher; What is the meaning of that-could you tell?	Dört kitabın mânâsı Bellidir bir elifde Sen elifi bilmezsin, Bu nice okumaktır
---	---

Alt dizede verilen anlam üst dizelerdeki kullanımlarla desteklenerek hedef dile en yakın anlam verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kaynak dildeki anlam bütünlüğünü hedef dilde de vermek için anlam genişlemesi ve açıklama yöntemlerinden faydalanılmış, noktalama işaretleri de kullanılarak eşdeğerlik sağlanmak istenmiştir.

“Ya nice okumaktır”, “ha bir kuru emektir”, “bu nice okumaktır” gibi Yunus terimleri hedef dilde karşılığını bulamadığı için kaynak metne bağlılık, anlam ve dilbilgisi yapısını hedef dile aynen aktarmaya çalışmak gibi nedenler, hedef şiir okuyucusu tarafından anlaşılmazlıklara neden olabilir. Bu sorunu çözmek için Halman, hedef dildeki “then” bağlacından yararlanmıştır. Bunun yanısıra hedef dile aktarılırken anlam kaydırmalarından, deyim aktarmalarından ve yinelemelerden kaynak şiirde olduğu gibi hedef şiirde de sıkça yararlanılmıştır. Örneğin “Hak” kelimesi “All-Powerful” olarak aktarılmış, “elif” kelimesi “the first letter of alphabet” olarak, “hoca” kelimesi “pharisee” olarak çevrilmiştir. Halman, çeviride bu uzlaşmayı sağlamak için hemen hemen tüm çeviri şiirlerde görüldüğü gibi “telâfi” yönteminden yararlanarak, kelimeye bağlı olarak çevirinin herhangi bir yerinde ortaya çıkan anlam, ses etkisi ve mecaz kaybı, çevirinin başka bir yerinde veya ona en yakın anlamı olan bir kelime ile gidermeye çalışmıştır. Hedef dilde en yakın anlamı olan bir kelimeyi kullanmak da çeviride eşdeğerliği sağlamak için bir tür telâfi yöntemidir.

Çeviri açısından bakıldığında şiirde geçen yöresel ağzın ve eski halk dilinin kullanımı ve bu kullanımın hedef dile aktarımı ciddi bir sorundur. Şiire kültürel artılana özgü öğelerin sıkça yansması bu öğelerin hedef dilde bulunmaması, hedef dil okuyucusuna mevcut kavramların yabancı olması önemli bir çeviri sorunu oluşturmaktadır.

Bu durum tüm edebi çeviri türlerinde çeşitli güçlüklerle neden olsa da şiir çevirisinde çok daha büyük çeviri sorunlarının kaynağı olan kültürel artalan konusunda çevirmenin şair ya da ozanın yaşadığı kültürel ortamı tanımak gerekmektedir. Şiirde yapılan atıflar, kelime oyunları ve çağrışımlar ancak bu çerçevede tam algılanabilir ve aktarılabilir. Çevirinin kültürlerarası boyutu burada ön plan çıkmaktadır. Çevirmenin hem kaynak hemde hedef kültüre hâkim olması gerekmektedir. Halman bu anlamda iyi bir örnektir. Nitekim bu tür bir çeviride tasavvufa dair bir terminolojinin oluşturulmaması durumunda şiirde anlam kaybının görülmesi kaçınılmazdır.

Dilbilim açısından incelendiğinde ise çevirinin sözcükler arasında bağlantı olarak nitelendirilen bağdaşıklık ve tutarlık adı verilen kelimeler arasındaki anlam ve mantık uyumunu sağladığı görülmektedir.

Kısacası, yapılan incelemede Halman'ın çeviride hedef dile eşdeğerlik açısından en yakın çeviriyi yapmaya çalıştığı, yaşanan sıkıntı ve anlam kayıplarının kaynağının “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi” olmayışı ve alandaki yetersizliğin olduğu görülmüştür. Kaynak ve hedef dil ve kültüre hâkim olan bir entelektüel olarak Halman'ın çevirisinin gerek kaynak metni yansıtmaması gerekse hedef dilde okunabilir ve anlaşılabilir bir çeviri olması nedeniyle kabul edilebilir ve yeterli olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca Halman çevirmen kişiliğini yansıttığı uslûbu ile çeviri şiirin estetikliğinin tatminkâr bir düzeyde olduğu görülmüştür.

Halman örnek şiir incelemesi 2

İşidin ey yârenler Aşk bir güneşe benzer Aşk olmayan gönül Misâl-i taşa benzer	Hear me out, my dear friends, Love resembles the sun. The heart that feels no love Is none other than stone.
Taş gönülde ne biter Dilinde ağı tüter Niçe yumşak söylese Sözü savaşa benzer	What can grow on stone hearts? Though the tongue softly starts, Worlds of venom fume, rage, And turn in to war soon.
Aşk var gönül yanar Yumşanur muma döner Taş gönüller kararmış Sarp katı kışa benzer	When in love, the soul burns, Melts like wax as it churns. Stone hearts are like winter- Dark, harsh, with all warmth gone.

Geç Yunus endişeden Gerekse bu bîşeden Ere aşk gerek önden Ondan dervîşe benzer	Yunus, leave such fears behind, Drive all care out of my your mind. Love is what one must first find: One's a mystic from then on.
--	---

Yukarıda verilen Yunus Emre şiirlerinde görülen genel Halman çevirisi yansımaları örneklendirilmektedir. Halman'ın oluşturduğu hedef şiir, kaynak şiirdeki dize sayısını korumuştur. Kaynak metnin tamamında görülen imge örgüsü hedef şiirde de yer almaktadır. Şiir dilinde görülen söz sanatları benzetmeler ve eğretilmeler (deyim aktarmaları) ya da metaforlar bu şiirde de görülmektedir. Örneğin *sarp katı kış* ya da *taş gönül* ifadeleri gibi. Ayrıca aynı yollarla duyulararası aktarma da yapılmıştır.

Halman'ın şiir çevirisinde yine Yunus uslûbunu ve hedef kültürde yer almayan tasavvuf kültürünü aktarmak ve çeviride eşdeğerliği sağlamak için kullanılan noktalama işaretleri dikkati çeker. Hedef dilde kültürel eşdeğerliği aktarma yönündeki çaba “yârenler” kelimesinin “friends”, “aşk” kelimesinin “love” ve “gönül” kelimesinin “heart” olarak aktarımında görülür. Ancak hedef dilde geçen bu kelimeler kaynak dilde böylesi bir anlayış ve kültür olmadığından tam anlamı karşılayamamaktadır. Burada da “çeviride telâfi” yoluna gidilerek en yakın anlam hedef dilde verilmeye çalışılmıştır. “Taş gönülde ne biter, Dilinde ağı tüter” dizeleri; “What can grow on stone hearts? Though the tongue softly starts” şeklinde çevrildiğinde bir sapmayla karşılaşılmış ve kelime düzeyinde bir anlam yitimi gerçekleşmiştir. Ancak bu kullanımın hedef dile başka bir şekilde aktarımı mümkün olmadığından çeviride eşdeğerliği sağlamak açısından Halman'ın en yakın kullanımı gerçekleştirdiği “iletişimsel çeviri” yöntemini uyguladığı görülmektedir. Kaynak şiirde geçen kafiye yapısının anlamı en yakın şekilde verebilmek için hedef dilde kullanılamadığı gözlemlenmiştir.

Kaynak şiirdeki yinelemelerin hedef şiire de aktarılmış başarılı bir kaydırma gerçekleştirilmiştir. Ayrıca genel olarak şiir çevirilerinde yapılan kaydırmaların şiirin ritmine uygun olduğu görülmektedir. Kaynak şiirde klasik anlamda görülen Yunus şiir ritmi ve ahenginin hedef kültüre yansıtılması yönündeki çaba şiirde somut bir şekilde gözlemlenmektedir.

Dilbilgisi açısından incelendiğinde ise diğer yazın türlerinde olduğu gibi şiir de bir metindir. Şiir örgüsünde görülmesi gereken bağdaşıklık ve tutarlılık gibi ölçütler

Halman'ın şiir çevirisinde de mevcuttur. Şiirin ses yapısını oluşturan yinlemeler ya da ikilemeler de bağlamda önemli rol oynamaktadır. Nitekim tüm bu unsurlar çeviri şiire de yansımıştır. Ancak Halman'ın diğer çeviri şiirlerinde görüldüğü gibi hedef dilde anlama en eşdeğer yapıyı vermek adına şiir kurallarından ve dilbilgisi motiflerinden taviz verildiği görülmektedir. İncelemenin tümünde de vurgulandığı gibi Halman'ın amacı çeviri şiirde hedef kültürdeki eşdeğerliği yansıtmaktır.

Kısacası Halman'ın bu şiir çevirisi görüntü açısından eşdeğerliğe tam uyamasa da içerik eşdeğerliğinin etkin bir örneğidir. Bütün bu söylenenler ışığında Halman'ın bu şiir çevirisi de kabul edilebilirlik ve yeterlik düzeylerine ulaştığı söylenilebilir.

Halman örnek şiir incelemesi 3

Gönül Çalab'ın tahtı Gönüle Çalab baktı İki cihan bedbahtı Kim gönül yıkar ise	The lover's heart is the Creator's throne, God admires and accepts it has as his own, The man who breaks a heart shall groan and moan In both worlds, suffering sorrows and cares.
Sen sana ne sanırsan Ayrığa da onu san Dört kitabın mânâsı Budur eğer var ise	You have a self –image in your own eyes, Be sure to see others in the same guise. Each of the four holy books clarifies This truth as it applies to man's affairs.
Bildik gelenler geçmiş Konanlar geri göçmüş Aşk şarabından içmiş Kim mânâ duyar ise	We have seen it all: Those who came are gone. Those who once stopped here went back one by one; He must have gulped love's wine if anyone Feels the reality that God's truth bares.

Çeviride kültürel unsurları yansıtması açısından Yunus Emre şiirlerinin en güzel örneklerinden biri olan bu çeviri incelemesinde özellikle Yunus'un Allah'ı farklı şekillerde ifade etme yollarından biri olan “Çalab” kelimesinin kullanımı görülmektedir. Halman burada “Çalab” kelimesini hedef dilde “Creator” olarak ele almıştır. “Gönül” kelimesini de “lover's heart” olarak kullanmıştır. Halman'ın diğer Yunus çeviri şiirlerinde görüldüğü gibi bu şiirde de çeviride içerik eşdeğerliğini yansıtmak için hedef dildeki kelime ve ifadelerin fazlalığı, noktalama işaretlerinin kullanımı dikkati çekmektedir.

Yunus'un "Sen sana ne sanırsan, Ayruğa da onu san" ifadeleri "You have a self – image in your own eyes, Be sure to see others in the same guise." Şeklinde hedef dile çevrilebilmiştir. Nitekim "ayruk" kelimesi de hedef kültüre tam olarak yansıtamayacak kelimeler arasındadır. Halman'ın diğer çeviri şiirlerinde ve bu dizelerde de görüldüğü gibi eşdeğerlik sorununu çözmek için "telâfi" yönteminden faydalanmış, ortaya çıkan ses, anlam ve kullanım kaybını şiirin bir üst ya da alt dizesinde telâfi etmeye çalışmıştır. Ayrıca "özelleştirme ve genelleştirme" yoluyla birtakım çeviri kayıpları olsa da hedef dilde en yakın anlamı oluşturma çabası mevcuttur. Bu şiir çevirisinde de yoğun bir şekilde görülen "açıklama" yöntemiyle ise kaynak şiir ile hedef şiir arasındaki kültürel, sosyal, dilbilgisi, sözcük düzeyindeki farklılıklar sonucu meydana gelen boşluk kapatılmaya çalışılmıştır. Bu şekilde hedef dilde oluşturulacak metin kaynak dildeki birden fazla sözcüğe karşılık gelerek daha yoğun ve biçimsiz görülebilir. Bu durumu düzenlemeye yönelik olarak Halman'da çalışmasında kitabın sonunda ayrı bir bölüm olarak verdiği açıklama bölümüyle bu sorunu gidermeye çalışmıştır. Şiir çeviri stratejilerinden olan "ekleme ve çıkarma"nın anlam kaybını gidermek için en az düzeyde kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Yunus'un anlatımı somutlaştırması, soyut varlıklara somut anlamlar yüklemesi, etkili anlatımı, coşku ve heyecanı, deyim ve benzetmeleri, ses yinelemeleri, ifadesi zor olan gönül dili, saf Anadolu Türkçesi şiir çevirisinde özellikle eşdeğerliğin hedef dilde bulunmaması çeviride güçlüklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ancak Yunus'u ifade eden ve çevirisi en güç olan bu şiir çevirisinde de Halman'ın eşdeğerliği sağlamak açısından kabul edilebilir ve yeterli bir çeviri yaptığı görülmüştür. Genel anlamda sorunların kaynağının alanda sıklıkla eksikliği görülen "çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi" oluşturma yönünde olduğu belirlenmiştir.

Halman örnek şiir incelemesi 4

Geldi geçti ömrüm benim Şol yol esip geçmiş gibi Hele bana şöyle geldi Şol göz yumup açmış gibi	My fleeting life has come and gone- A wind that blows and passes by. I feel it has been all too brief, Just like the blinking of an eye.
İşbu söze Hak tanıktır Bu can gövdeye konuktur Bir gün ola çıka gide Kafesten kuş uçmuş gibi	To this true word God will attest: The spirit is the Body's guest, Some day it will vacate the breast As birds, fled from their cages, fly.
Miskin âdem oğlanını Benzetmişler ekinciye Kimi biter kime yiter Yere tohum saçmış gibi	Life, my good man, can be likened To the land that the farmer sows: Lying scattered all over the soil, Some of the seeds sprout, but some die.
Bir hastaya vardın ise Bir içim su verdin ise Yarın orda karşı gele Hak şarabın içmiş gibi	If you visit and give water To a sick man who needs care, With God's wine, he shall hail you there One day when you soar to the sky.

Şiirin konusunu Yunus'un tasavvuf kültürü söylemlerinin oluşturduğu dizgeler oluşturmaktadır. Yunus'un diğer şiirlerinde olduğu gibi bu şiirde de didaktik öğeler çoğunluktadır. İnsanın hayat denilen yolculuktaki sürecini örneklendirmeleriyle yine kendine has uslûbu ile şiire özgü ritm ve ahenk unsurlarıyla aktarmaktadır. Tasavvuf kültürünün insana ve hayata bakış açısının, Yunus'un dünya görüşünün özeti niteliğinde olan bu şiirde benzetmeler, yinelemeler, deyiş kaydırmaları sıklıkla görülmektedir. Şiirde diğer şiirlerde olduğu gibi sade ve yalın konuşma dili olan o dönem kullanılan Eski Anadolu Türkçesi kullanılmaktadır. Uslûp olarak iç konuşma uslûbu kullanılmıştır. Soyuttan somuta giden bir anlatım şekli ve kısa dizelerle oluşturulmuş şiirde aynı kelimelerin son dizelerde kullanımıyla oluşturulmuş bir sessel örgü vardır. Şiirin ve hedef dile çevrilen hâlinin dize sayıları orantılıdır. Halman'ın diğer şiir çevirilerinde görüldüğü gibi hedef dile aktarımı en etkin şekilde aktarmak için noktalama işaretlerinin çeviri şiirde yoğun olarak kullanımı söz konusudur.

Şiir çeviri incelemesi olarak irdelendiğinde en dikkati çeken durum, hedef kültürde olmayan kelimelerin eşdeğerlik sağlamak amacıyla kaynak dilden aktarılması sonucu oluşan kaydırmalar ve anlam genişletmeler şiirde doğru etkilerin yaratılması ve hedef dilde

kabul edilebilirlik ölçütünün sağlamasıdır. Ancak “Miskin âdem oğlanını” deyimini, “Life, my good man, can be likened” alt dizeden yardım alınarak eşdeğerlik sağlanmaya yönelik çeviri, çeviride kayıpların olmasına neden olmuştur. Bu durumun da kaynağı alandaki yetersizlik ve “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi”nin olmamasındandır. Her iki dil ve kültüre de hâkim olan Halman çevirisinde diğer tüm çevirilerinde olduğu gibi hedef dile en yakın çeviriyi yapmaya çalışmış olsa da terminolojik eksiklik nedeniyle çevirideki kayıplar önlenememiştir. Şiirin son kıtası;

Bir hastaya vardın ise Bir içim su verdin ise Yarın orda karşı gele <i>Hak şarabın içmiş gibi</i>	If you visit and give water To a sick man who needs care, With <i>God's wine</i> , he shall hail you there One day when you soar to the sky.
--	---

Burada şiirde eşdeğerliği sağlamaya yerleştirmeye yönelik kullanım oldukça dikkat çekicidir. İncelemenin başından beri bahsedilen ana hususun somut göstergesi niteliğindedir. Hedef kültürde bulunmayan kültürel unsurun doğrudan çevrilmesi sonucu tasavvufi şiir bir imgeye dönüştürülmüştür. Şiirin son kıtasında anlam bütünlüğünü sağlamak için bağdaşıklık ve tutarlılık adı verilen bağlantılara önem verilmiştir. Özellikle bu son kıtanın son iki dizesi bir bütün olarak çevrilmiştir. Örneğin “Can” kelimesi de “spirit” olarak ele alınmıştır. Sözcük seçimleri kaynak şiirle orantılıdır. Kaynak şiirdeki son iki dize çeviride ikinci iki dize olarak yer değiştirmiş, bu şekilde Türkçede şiir ifadesine uygunluk ve İngilizcedeki devrik cümle yapısına bağlılık sağlanmıştır. Ayrıca son iki dizenin çeviride yer değiştirmesi, aksi durumda çeviride bozulacak olan özgün ifadenin de korunmasını sağlamıştır. Nitekim kaynak metne duyulan bağlılıkla yapılan kaydırmalar, şiirde doğru etkinin oluşturulmasına ve dolayısıyla da hedef dilde kabul edilebilirliğin sağlanmasına neden olmuştur. Görüldüğü gibi “kabul edilebilirlik” kaynak şiirden uzaklaşarak ya da “yeterlik” ölçütü göz ardı edilerek değil, aksine “yeterlik” ölçütünün sağlanmasıyla elde edilmiştir. Halman, Türkçeye uygun adeta Türkçe yazılmışçasına bir izlenimi, özgün şiire duyduğu kaynak metne sadık seçimlerle ve çeviride eşdeğerliği sağlayan kullanımlarla oluşturmayı başarmıştır.

Halman örnek şiir incelemesi 5

Bir kez gönül yıkdın ise Bu kıldığın namaz değil Yetmiş iki millet dahi Elin yüzün yumaz değil	If you break a true believer's heart once, It's no prayer to God-this obeisance, All of the world's seventy-two nations Cannot wash the dirt off your hands and face.
Hani erenler geldi geçdi Bunlar yardu kaldı göçdü Pervaz urup Hakk'a uçdu Hümâ kuşudur kaz değil	There are the sages-they have come and gone. Leaving their world behind them, they moved on. They flapped their wings and flew to the True One, Not like geese, but as birds of Paradise.
Yol oldur ki doğru vara Er oldur alçakda dura Göz oldur ki Hakk'ı göre Yüceden bakan göz değil	The true road doesn't ever run awry, The real hero scoffs at clambering high, The eye that can see God is the true eye, Not the eye that stares from a lofty place.
Doğru yola gittin ise Er eteğin tuttun ise Bir hayır da ettin ise Birine bindir az değil	If you followed the never-swerving road, If you held a hero's hand as he strode, The eye that can see God is the true eye, Not the eye that stares from a lofty place.
Yunus bu sözleri çatar Sanki balı yağa katar Halka metâların satar Yükü cevherdir tuz değil	These are the moving facts that Yunus tells, Where his blend of butter and honey jells, These goods he hands out to the populace. Not salt, but jewellery is what he sells-

Yunus Emre'nin en bilindik şiirlerinden birisi olan bu şiirin Halman çeviri değerlendirmesi yapıldığında kaynak şiirde ve hedef şiirde satır sayılarının aynı olduğu görülmüştür. Ancak çeviri şiirdeki sözcük yoğunluğu ve ifade fazlalığı dikkati çekmektedir. Bunun nedenini yine diğer çeviri şiirlerde olduğu gibi hedef kültürde olmayan kültürel kavram ve ifadelerin eşdeğerlik yöntemine uygun olarak en yakın anlamın verilmek istenmesidir.

Genel olarak hedef metnin kendi içinde bir ritme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kaynak şiir örgüsünde önemli işleve sahip kelimeler hedef metne kaynak şiirdeki yönleriyle aktarılmıştır. Hedef şiirde kelimelerin ve kelime öbeklerinin çevirisinde “çeviride eşdeğerlik” yöntemine riayet edildiği görülmüştür. Ayrıca Halman'ın diğer tüm çeviri şiirlerde görüldüğü gibi “çeviride telâfi” yoluna giderek kaynak şiirde karşılığı olmayan sözcükleri hedef dile aktarmıştır. İletişimsel çeviri yöntemini de yoğun bir şekilde

kullanan Halman, bu şekilde kaynak metnin kültür odaklı ifadelerinin anlamı ve içeriğini hedef dil okuyucusunun kolayca kabul edebileceği şekilde aktarmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra şiirde geçen terimler “özelleştirme ve genelleştirme” ve “ekleme ve çıkarma” yöntemleriyle kaynak dildeki sözcük hedef dilde üstanlamalı bir sözcükle karşılanmış bu şekilde eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu yöntemlerle de çeviride kayıpların olması kaçınılmazdır. Nitekim Halman’ın şiir çevirisinde bu gibi örnekleri görmek mümkündür. Örneğin “Bir hayır da ettin ise birine bindir az değil” deyimini “The eye that can see God is the true eye, not the eye that stares from a lofty place.” şeklinde çevrilebilmiştir. Hedef kültürde yer almayan bu kelime kalıbı ve deyimın çevrilmesi oldukça zordur. Bu anlam ancak böylesi bir kullanımla ifade edilebilmiştir. Öncesinde de belirtildiği gibi bu durumun kaynağı alandaki çeviri amaçlı tasavvufi terminolojik eksikliklerdir. “Hak” kelimesi şiirde “True one” ya da “God” kelimesi olarak ele alınmıştır. “Hüma kuşu” kelimesi “birds of Paradise” olarak kültürel çeviri kapsamında değerlendirilmiştir. “Yüceden bakan göz” deyimini açıklama yoluyla farklı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Burada en dikkati çeken Yunus deyimlerinden birisi olan “sanki balı yağa katar” hedef dile “where his blend of butter and honey jells” olarak çevrilmiştir. Bu durum genel anlamda şiir çevirilerinde ve deyimlerde görülen çeviri kaybının somut bir örneğidir. Şiir ve deyim çevirmenin güçlüklerine bir de Yunus’un dili olan eski Anadolu Türkçesi eklendiğinde bu tür çeviri kayıplarının olması kaçınılmazdır.

Ayrıca Halman’ın diğer bazı çeviri şiirlerinde olduğu gibi anlam eşdeğerliğini yansıtmak açısından kaynak şiirdeki dizeler hedef şiirde yer değiştirilmiştir:

Yol oldur ki doğru vara Er oldur alçakda dura Göz oldur ki Hakk’ı göre Yüceden bakan göz değil	There are the sages-they have come and gone. Leaving their world behind them, they moved on. They flapped their wings and flew to the True One, Not like geese, but as birds of Paradise.
---	--

Görüldüğü üzere şiirin çağrışım örgüsü, kaynak dil için gelenekselleşmiş deyişsel kaydırmalar hedef dile kültürel artalanın yansması gibi sorunlar Halman’ın her iki dil ve kültüre hâkim olan anlayışı ve kullanılan etkin kültürel çeviri yöntemleriyle en aza indirgenmiştir. Yapılan bu çevirinin de bağdaşıklık ve tutarlılık ilkesine uygun kabul edilebilir ve yeterli bir çeviri olduğu görülmektedir.

Halman örnek şiir incelemesi 6

Ben yürüyüm yana yana Aşk boyadı beni kana Ne âkilem ne divane Gel gör beni aşk neyledi	Burning, burning, I drift and tread. Love spattered my body with blood. I'm not in my senses nor mad, Come, see what love has done to me.
Geh eserim yeller gibi Geh tozarım yollar gibi Geh akarım seller gibi Gel gör beni aşk neyledi	Now and then like the winds I blow, Now and then like the roads I go, Now and then like the floods I flow, Come, see what love has done to me.
Ya elim al kaldır beni Ya vaslına erdir beni Çok ağlattın güldür beni Gel gör beni aşk neyledi	Hold my hand, lift me from this place Or take me into your embrace... You made me weep, make me rejoice, Come, see what love has done to me.
Ben yürürüm ilden ile Şeyh anarım dilden dile Gurbette hâlîm kim bile Gel gör beni aşk neyledi	Searching, I roam from land to land, In all tongues I ask for the Friend. Who knows my plight where love is banned Come, see what love has done to me.
Mecnun oluban yürürüm Ol yâri düşte görürüm Uyanıp melûl olurum Gel gör beni aşk neyledi	Lovelorn, I tread; madly I scream. My loved one is my only dream; I wake and plunge into deep gloom. Come, see what love has done to me.
Miskin Yunus biçareyim Baştan ayağa yâreyim Dost ilinden âvâreyim Gel gör beni aşk neyledi	I'm Yunus, mystic of sorrow, Suffering wounds from top to toe; In the Friend's hands I writhe in woe. Come, see what love has done to me.

Kaynak ve hedef şiir biçim olarak incelendiğinde diğer çeviri şiirlerde de olduğu gibi dize sayılarının aynı olduğu çevirmenin kaynak metnin biçimine dikkat ettiği görülmektedir. Yine burada da dikkati çeken nokta hedef şiirdeki sözcük ve sözcük öbeklerinin yoğunluğu ve noktalama işaretlerinin kullanımıdır.

Şiir çevirisi içerik olarak incelendiğinde kaynak metni oluşturan kelimelerin hedef metne aktarılması sırasında ekleme ve açıklamalar yapıldığı görülmektedir. Bu şekilde kaynak şiirde kullanılan dil yapısı, imgeler, benzetmeler, alışılmamış bağdaştırmalar hedef metne aktarılmaya çalışılmıştır.

Her çevirmen kendi algı ve yorumuna göre hedef dilde oluşturduğu metne uygun kelimeler, sesler, göstergeler ve dizilimler bulmaya çalışabilir ancak bu özgün metne biçim, dil ve anlam açılarından uygun olmalıdır. Özellikle şiir çevirilerinde hedef şiir kaynak metnin ahengini hissettirmeli, ruhunu yansıtmalıdır. Halman'ın bu şiir çevirisinde de genel çeviri normlarına riayet ettiği görülmektedir. Ancak eski Anadolu Türkçesinin izlerinin yoğun olarak görüldüğü hedef kültürde karşılığı olmayan söylemlerin yer aldığı Yunus Emre'nin bu şiir çevirisi dizelerinde geçen,

Geh eserim yeller gibi
Geh tozarım yollar gibi
Geh akarım seller gibi
Gel gör beni aşk neyledi

“Geh” söylemi İngilizceye “Now and then” olarak aktarılabilmiştir.

Now and then like the winds I blow,
Now and then like the roads I go,
Now and then like the floods I flow,
Come, see what love has done to me.

Ya da,

Ya elim al kaldır beni
Ya vaslına erdir beni

Dizeleri,

Hold my hand, lift me from this place
Or take me into your embrace...

şeklinde anlam içeriği kapsayan bir çeviri yapılarak ve üç noktadan yardım alınarak hedef kültürde karşılığı bulunmaya çalışılmıştır.

Sözcük olarak incelendiğinde ise “Şeyh” kelimesinin de “Friend” olarak çevrilmesi ya da burada bir çağrışımdan faydalanılmak istenmesi hedef dilde karşılığı olmayan bir yapının çevrilmesinde yaşanan çeviri kaybının bir örneği niteliğindedir. Yine “Miskin Yunus biçareyim” ifadesinin “I'm Yunus, mystic of sorrow” çevrilmesiyle de çeviride eşdeğerliği sağlamak için bir çeviri kaybı yaşanmıştır. Bu durumun nedeni tasavvuf çevirisi alanındaki terminolojik eksiklik ve yetersizliktir.

Burada ve Yunus'un birçok çeviri şiirlerinde genel bir sorun olan ve incelemenin amacını özetleyen kavramlardan birisi de "Dost" kelimesinin çevirisidir. Halman bu kelimeyi "Friend" olarak çevirmiş, kitabının sonunda da aynı durumdaki kelimelerle ilgili açıklamalara yer vermiştir. Ancak Yunus'taki *Dost* ifadesinin karşılığının arkadaş anlamına gelen "friend" kelimesi olamayacağı aşikârdır. Dolayısıyla çözüme yönelik olarak Halman yine "açıklama yoluyla çeviri" yönteminden yararlanmıştır. Bu durumun da yine kaynağı yerleşik çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin oluşturulamamış olmasıdır.

Kısacası hedef dile çevrilen şiir genelinde açıklama yoluyla bir çeviri edimi gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Diğer tüm çeviri şiirlerinde görüldüğü gibi bu şiirde de eksiltme yoluna gidilmemiş açıklama yapılarak hedef dile ilave sözcükler eklenmek suretiyle eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Halman örnek şiir incelemesi 7

Bir nazarda kalmayalım Gel dosta girelim gönül Hasret ile ölmeyelim Gel dosta girelim gönül	Let's not just remain adoring, Come, let's go the Friend, my soul. Let's not die longing, imploring. Come, let's go the Friend, my soul.
Terk edelim il ü şarı Dost için kılalım zârı Ele getirelim yâri Gel dosta gidelim gönül	Let's leave this city and this land; Let's weep, shedding tears for the Friend, With the cup of love's wine in hand; Come, let's go the Friend, my soul.
Bu dünyaya kalmayalım Fânidir aldanmayalım Bir iken ayrılmayalım Gel dosta gidelim gönül	From this world we'd better be gone; Why be duped, it couldn't live on. Let's not be split while we are one; Come, let's go to the Friend, my soul.
Kılavuz olgıl sen bana Gönülelim dosttan yana Bakmayalım önden sona Gel dosta gidelim gönül	As I take the road, be my guide; Let's set out for the Loved One's side. Let's not look behind or ahead; Come, let's go to the Friend, my soul.
Ölüm haberi gelmeden Ecel yakamız almadan Azrâil hamle kılmadan Gel dosta gidelim gönül	Before the news of death arrives, Before my marked soul vainly strives Or the Angel of Death routs our lives, Come, let's go to the Friend my soul.

Gerçek erene varalım Hakk'ın haberin soralım Yunus Emre'yi alalım Gel dosta gidelim gönül	Let's go to the truly sacred; Let's ask for the news about God, And taking Yunus on the road; Come, let's go to the Friend, my soul.
--	---

Halman tarafından çevirisi yapılan hedef metnin, kaynak metnin içeriğini korumakla beraber hedef dilde eşdeğerliğe yakın olduğu ilk incelemede dikkati çekmektedir. Herhangi bir anlam kaybına yer vermeden, kaynak şiirde verilen Yunus öğretileri, zihinde canlandırdığı anlamlar ve çağrışımların hedef şiirde yansıtılabildiği görülmektedir.

Genel olarak diğer Yunus şiirlerinde de görüldüğü gibi kaynak metnin hemen hemen her dizesinde halk söyleyişlerine Türk tasavvuf kültürünü çağrıştıran deyiş ve sözcüklere yer verilmiştir. Örneğin “Gel dosta girelim”, “kılavuz olgıl sen bana”, “Hakkın haberin soralım” gibi deyişler eski Anadolu Türkçesinde bu türden duyguları anlatmak için sıklıkla kullanılan deyimlerdir. Bu şiirinde de halka yönelik öğretileri, coşkusu, kaygısı ve çağrısını dile getirmektedir. Klasik Yunus şiirlerinde olduğu gibi didaktik öğeler içermektedir. Kaynak şiirde yer alan bu tür söyleyişlerin ritm ve ahengin hedef metne yansıdığı görülmektedir. Halk şiirine özgü “gidelim, varalım, kalalım, soralım” gibi ifadeler kaynak dilde de “Let's” yapısı kullanılmak suretiyle eşdeğer olarak karşılık bulmuştur. Kaynak şiir son dizelerde nakarat şeklinde yer alan “Gel dosta girelim gönül” deyişi hedef şiirde “Come, let's go the Friend, my soul” olarak eşdeğerini bulmuştur.

Şiir incelemesi sözcük açısından değerlendirildiğinde “Bir nazarda kalmayalım” deyişinin “Let's not just remain adoring” olarak çevrilmesi de yine çeviride eşdeğerliği sağlamaya yönelik olarak yapılan kültürel açıklama ve uyarlamanın bir örneğidir. Ayrıca burada en yakın anlamı vermek amacıyla bir genelleştirme de yapılmıştır.

Yunus'un birçok çeviri şiirlerinde genel bir çeviri kaybı sorunu olan ve incelemenin amacını özetleyen hedef dilde tam karşılığını bulamayan kavramların her ikisi de bu şiirde yer almaktadır. Burada dikkati çeken durum “gönül” ve “dost” kelimelerinin çevirisidir. Halman “gönül” söylemini “my soul”, “dost” ifadesini “friend” olarak çevirmiştir. Halman bu sorunu gidermek için “açıklama yoluyla çeviri” stratejisinden faydalanmış, kitabının sonunda benzer durumdaki kelimelerle ilgili açıklamalara yer vermiştir. Ancak Yunustaki gönül söyleminin ifadesinin karşılığının ruh anlamına gelen “soul” kelimesi olamayacağı, “dost” söyleminin de Yunus'un ifadesindeki hedef dilde “arkadaş” anlamına gelen “friend”

kelimesinin olamayacağı aşikârdır. Bu durumun nedeni yine alandaki yetersizlik ve yerleşik çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin oluşturulamamış olmasıdır. Yunus’un şiirlerinde sürekli yinelenen “Dost, gönül, Hak” gibi kelimelerin kullanımının terminolojik olarak ele alınması bu durumun çözümü açısından en isabetli yaklaşım olacaktır. Nitekim bu incelemenin öncelikli amacı da Yunus Emre şiirlerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi sunmaktır. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak yapılan incelemede belirlenen şiirler hedef dile çevrilirken Yunus şiirlerinde çeviride “kültürel ödünçleme” stratejisinden faydalanılarak bu söylemlerin özgün hâli kullanılmış yine “açıklama yoluyla çeviri” yönteminden de yararlanılarak sayfanın sonunda dipnotlar ve incelemenin sonunda verilen notlarla çeviride bütünsel eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Şiirin incelemesi biçim olarak değerlendirildiğinde hedef dile yapılan çevirisinde de aynı şekilde örgüsel, imge, anlam bir bağdaşıklık ve tutarlılığın olduğu, şiirin ritm ve ahenk unsurlarının hedef metne genel olarak yansıdığı görülmüştür.

Şiir içerik olarak değerlendirildiğinde ise klasik Yunus öğretilerini içeren bilgileri içerdiği ve eski Anadolu Türkçesinin hâkim olduğu bir dil kullanıldığı görülmektedir. Halman çevirisinde bu içerik anlayışını yansıtmak için hedef dile en yakın kelimeleri seçtiği, biçimden çok öze önem verdiği görülmektedir. Diğer şiirlerde olduğu gibi yine bu şiirde de eşdeğerlik sağlamak için bir üst dizeden yardım almak kaynak şiirden farklı olarak noktalama işaretlerini kullanmak gibi biçim öğelerden yardım almıştır.

Halman’ın şiir çevirisine yönelik olarak yararlandığı yöntem ve stratejilerle hedef dilde bütüne en yakın eşdeğerliği vermeye çalışmıştır. İncelemede yapılan çevirinin “yeterli” ve “eşdeğer” bir çeviri olduğu görülmüştür. Genel olarak yaşanan anlam kaybının kaynağının şiir çevirisi, halk ve tasavvuf kültürüne ait şiirlerde görülen doğal süreçler olduğu belirlenmiştir. Öncesinde de belirtildiği gibi bu durumun nedeni alandaki eksiklikler ve tasavvufun çeviride kendine ait bir terminolojisinin olmamasıdır.

Halman örnek şiir incelemesi 8

Hak bir gönül verdi bana Ha demeden hayran olur Bir dem gelir şâdi olur Bir dem gelir gıryan olur	My Lord granted me such a heart, At once, it began to adore. Now, one moment it basks in joy; Next moment its tears start to pour.
Bir dem sanasın kuş gibi Şol zemherî olmuş gibi Bir dem beşâretten doğar Hoş bağ ile bostan olur	One moment it seems like a bird In the dead of winter, stranded. Next moment it revels: gardens And orchards are born at its core.
Bir dem gelir söyleyemez Bir sözü şerh eyleyemez Bir dem dilinden dür döker Dertlilere derman olur	One moment it becomes tongue-tied And leaves all things unclarified. Next moment, pearls spill from its mouth: To those who suffer, it gives cure.
Bir dem çıkar arş üzere Bir dem iner taht-es-serâ Bir dem sanasın katredir Bir dem taşar umman olur	One moment it soars to heaven- It descends into the earth, then. One moment it seems like a drop, Then like the ocean whose waves roar.

Yunus şiirlerinin hemen hepsinde görülen halk diline özgü söyleyişler ve okura kendi kültürünü hatırlatan deyişler, sözcükler ve yinelemeler bu şiirinde de yer alır. Bu yapılar Eski Anadolu Türkçesi ve Oğuz Türklerinin kullandığı öz Türkçe kelimelerdir. Yunus şiirlerinde genel konu olarak görülen insanlığı iyiliğe, doğruluğa yönlendiren öğretileri içeren söylemler en yalın dilde ifade edilmiştir. Bu kullanım o kadar etkindir ki günümüzde dahi halen daha güncelliğini ve anlaşılabilirliğini korumaktadır.

Halman'ın Yunus Emre şiir çevirilerinde en dikkati çeken kullanım olarak görülen çağrışımlar *Allah, Tanrı, Hak, Çalab* kelimelerinin kullanımının hedef dildeki karşılıklarıdır. Diğer çeviri şiir örneklerinde “God, Almighty, True One, Creator” olarak ifade bulan “Allah, Tanrı” kelimesi bu şiirde Lord olarak karşılığını bulmuştur. Yunus şiirlerinde derin bir anlamı ifade eden “gönül” kelimesi de bu şiirde “heart” olarak uyarlanmıştır. Halk diline özgü bir söyleyiş olan “bir dem” deyişi “one moment” olarak, “ha demeden” söylemi ise “at once” olarak ele alınmıştır. Şiir ritm ve ahenginin biraz daha baskın olduğu bu şiirdeki duyguların hedef dilde de kullanılan sözcük ve ses tekrarları, benzetme, yineleme, bir üst ya da alt dizeden yardım alınarak yapılan çeviri eklemeleri ve noktalama işaretleri kullanımıyla desteklenmiştir. Çevirmenin burada amacı çağrışımlar

yoluyla okuru farklı anlamlara da götürmek olabilir. Yunus'un coşkusu, heyecanı bazen de yakınma ve üzüntülerini ifade eden sözcüklere bu şekilde hedef dilde karşılık bulunmaya çalışılmıştır.

Yunus şiirleri her ne kadar Oğuz Türkçesiyle yazılmış olsa da içerisinde o dönem etkin dil olan Arapça ve Farsçadan da kelimeler barındırmaktadır. Bu şiirde bu kullanımın örneklerini görmek mümkündür. Halman “Bir sözü şerh eyleyemez” dizesini “And leaves all things unclarified” şeklinde “Bir dem iner taht-es-serâ” ifadesi “It descends into the earth, then.”, “Ha demeden hayran olur” söylemini ise “At once, it began to adore.” olarak çevirmiştir. Burada da çevirmenin kültürel birikimi ve dile hâkimiyetinin örnekleri görülmektedir.

Hedef şiir biçim özellikleri açısından incelendiğinde, kaynak metne yaklaşan Halman'ın diğer Yunus çeviri şiirlerinde görüldüğü gibi kaynak şiir gibi dörder dizeden oluşan dört kıta şeklinde sunulmuş, kıtaların düzeni kaynak şiirdekine benzer biçimde oluşturulmuştur. Hedef şiirde belirgin bir hece ölçüsü düzenine rastlanmıyorsa da kafiye düzeninden bahsetmek mümkündür.

Biçimle ilgili üzerinde durulması gereken bir başka yapı da Halman'ın tıpkı Yunus şiirlerinde olduğu gibi kullandığı yinelemelerdir. Ancak çeviri şiirlerde görülen ortak anlayış eşdeğere yakın anlamı vermek olduğundan biçim genel anlamda ikinci planda kalmıştır.

Hedef şiirde dize ve kıta sonlarında kullanılan tekrarlamalar da şiirin önemli bir biçim ögesi olarak karşımıza çıkar. Halman burada kaynak şiirdeki yinelemeleri (bir dem-one moment) kültürel uyarlamaya uygun olarak yansıtmıştır. Yunus'un şiirlerinde ifade bulan yakarış ve haykırışlar hedef dile de başarılı bir şekilde karşılığını bulmuştur. Bu durumda özellikle çevirmenin kültürel birikimi her iki dile de hâkim olmasının katkıları büyüktür.

Metin içi faktörler açısından şiirde Yunus'un gönül yakarışları ve sitemleri gösterge ve göndergeler üzerinden çağrışım ve yinelemelerle ifade edilmiştir. Halman'ın çevirisinde de bu etkilerin yansımaları sözcük düzeyde görülmektedir.

Son olarak Halman'ın bu şiir çevirisi incelendiğinde, söz konusu şiirde de gerek kullanılan imgeler gerek sözcük seçimleri gerekse hitap ve tekrarlar açısından hedef dil edebiyat dizgesinde önemli bir yer tutan şiir geleneğiyle örtüştüğü söylenilebilir. Bu yönü ile çeviri, biçim açılarından üzerinde çalışılabilir bir nitelikte olup içerik açısından da ana fikrin çeviriye yansıdığı ve anlamın korunmaya çalışıldığı bir düzeydedir.

Halman örnek şiir incelemesi 9

Benim bunda bir kararım yok Ben yine gitmeğe geldim Bezîrgânım metâim çok Alanı satmağa geldim	I am not this place to dwell, I arrived here just to depart. I'm a well-stocked peddler, I sell To all those who'll buy from my mart.
Ben gelmedim dav'i için Benim işim sevi için Dostun evi gönüllerdir Gönüller yapmağa geldim	I am not here on earth for strife, Love is the mission of my life. Hearts are the home of the loved one; I came here to build each true heart.
Dost esrûğü deliliğim Aşıklar bilir neliği Değşürüben ikiliğim Birliğe yetmeğe geldim	My madness is love for the Friend, Lovers know what my hopes portend; For me duality must end: God and I must not live apart.

Şiirin konusunu yine Yunus'un tasavvufi söylemlerinin oluşturduğu dizgeler oluşturmaktadır. Yunus'un diğer şiirlerinde olduğu gibi bu şiirde de didaktik öğeler çoğunlukta olup kendi iç sesiyle konuşmasının yansıması gerçekleşmektedir. Tasavvuf kültürünün insana ve hayata bakış açısının, Yunus'un dünya görüşünün özeti niteliğinde olan bu şiirde de benzetmeler, yinelenmeler, deyiş kaydırmaları sıklıkla görülmektedir. Şiirde diğer şiirlerde olduğu gibi sade ve yalın konuşma dili olan o dönem kullanılan Eski Anadolu Türkçesi kullanılmaktadır. Uslûp olarak iç konuşma uslûbu kullanılmıştır. Yunus'un hayat felsefesini anlatan akıp giden bir anlatım şekli ve kısa dizelerle oluşturulmuş şiirde kafiyeli bir kullanım ve son dizelerde kullanımıyla oluşturulmuş bir sessel örgü vardır. Şiirin ve hedef dile çevrilen hâlinin dize sayıları orantılıdır. Halman'ın diğer şiir çevirilerinde görüldüğü gibi hedef dile aktarımı en etkin şekilde aktarmak için noktalama işaretlerinin çeviri şiirde yoğun olarak kullanımı söz konusudur.

Şiir çeviri incelemesi olarak irdelendiğinde en dikkati çeken durum, hedef kültürde olmayan kelimelerin eşdeğerlik sağlamak amacıyla kaynak dilden aktarılması sonucu

oluşan kaydırmalar ve anlam genişletmeler şiirde doğru etkilerin yaratılması ve hedef dilde kabul edilebilirlik ölçütünün sağlanmasıdır.

Yunus şiirlerinin hemen hepsinde görülen halk diline özgü söyleyişler ve okura kendi kültürünü hatırlatan deyişler, sözcükler ve yinelemeler bu şiirinde biraz daha yoğun bir şekilde yer almaktadır. Bu yapılar Eski Anadolu Türkçesi ve Oğuz Türklerinin kullandığı öz Türkçe kelimelerdir. Yunus şiirlerinde genel konu olarak görülen insanlığı iyiliğe, doğruluğa yönlendiren öğretileri içeren söylemler en yalın dilde ifade edilmiştir. Bu kullanım o kadar etkindir ki günümüzde dahi hâlen daha güncelliğini ve anlaşılabilirliğini korumaktadır.

Şiirin incelemesi biçim olarak değerlendirildiğinde hedef dile yapılan çevirisinde de aynı şekilde örgüsel, imge, anlam bir bağdaşıklık ve tutarlılığın olduğu, şiirin ritm ve ahenk unsurlarının hedef metne genel olarak yansıdığı görülmüştür.

Şiir içerik açısından değerlendirildiğinde ise klasik Yunus öğretilerini içeren bilgileri içerdiği ve eski Anadolu Türkçesinin hâkim olduğu bir dil kullanıldığı görülmektedir. Halman çevirisinde bu içerik anlayışını yansıtmak için hedef dile en yakın kelimeleri seçtiği, biçimden çok öze önem verdiği görülmektedir. Diğer şiirlerde olduğu gibi yine bu şiirde de eşdeğerlik sağlamak için bir üst dizeden yardım almak kaynak şiirden farklı olarak noktalama işaretlerini kullanmak gibi biçim öğelerinden yardım almıştır.

Şiir kelime aktarımı olarak irdelendiğinde; hedef dilde kültürel eşdeğerliği aktarma yönündeki çaba “gönül” kelimesinin “heart”; “Dost” kelimesinin “loved one” ve “Friend” olarak aktarımında görülür. Ancak hedef dilde geçen bu kelimeler kaynak dilde böylesi bir anlayış ve kültür olmadığından tam anlamı karşılayamamaktadır. Burada da “çeviride telâfi” yoluna gidilerek en yakın anlam hedef dilde verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca hedef dilde kaynak metinde olmayan bazı kelimelerin eklenmesi üst dizelerle şiir ritm bağına güçlendirmiştir. Böylece şiirde verilmek istenen mesaj hedef kültüre de ulaştırılmaya çalışılmıştır.

Görüldüğü üzere şiirin çağrışım örgüsü, kaynak dil için gelenekselleşmiş deyişsel kaydırmalar hedef dile kültürel artalanın yansıması gibi sorunlar Halman’ın her iki dil ve kültüre hâkim olan anlayışı ve kullanılan etkin kültürel çeviri yöntemleriyle en aza

indirgenmiştir. Yapılan bu çevirinin de şiirin estetik değerinin yansıtan, bağdaşıklık ve tutarlılık ilkesine uygun, kabul edilebilir ve yeterli bir çeviri olduğu görülmektedir.

Halman şiir çevirisi 10

Aşk imamdır bize gönül cemaat Kıblemüz dost yüzi dâimdür salât	Love is minister to us, our flock is the inmost soul, The Friend's face is our Mecca, our prayers are eternal.
Dost yüzni göricek şirk yağmalandı Anunçün kapuda kaldı şeriat	When the Friend's face come in sight, duality was routed, And religious laws were all cast outside of the portal.
Gönül secde kılur dost mihrabında Yüzün yire urup kılur münâcat	The soul makes its obeisance at the altar of the Friend, Rubs his face on the ground and prays to the all-Powerful.
Biz kimse dinine hilâf dimezüz Din tamam olıcak toğar muhabbet	We regard noone's religion as contrary to ours. True love is born when all faiths are united as a whole.
Toğruluk bekleyen dost kapusunda Gümansız ol bulur ilâhi Devlet	He who waits at the door of the Friend in truth and virtue Is destined to arrive at the divine state without fail.

Son olarak Yunus şiirinin Halman çevirisi içerik açısından değerlendirildiğinde, bilinen Yunus öğretilerini içerdiği ve eski Anadolu Türkçesinin hâkim olduğu bir dil kullanıldığı görülmektedir. Halman çevirisinde bu içerik anlayışını yansıtmak için hedef dile en yakın kelimeleri seçtiği, biçimden çok öze önem verdiği görülmektedir. Diğer şiirlerinde olduğu gibi yine bu şiirde de eşdeğerlik sağlamak için bir üst dizeden ve kaynak şiirden farklı olarak noktalama işaretlerini kullanmak gibi biçim öğelerinden yardım almıştır.

Şiirin çevirisi biçim olarak değerlendirildiğinde ise kaynak şiirde ve hedef şiirde satır sayılarının aynı olduğu görülmüştür. Genel olarak hedef metnin kendi içinde bir ritme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kaynak şiir örgüsünde önemli işleve sahip kelimeler hedef metne kaynak şiirdeki yönleriyle aktarılmıştır. Hedef şiirde kelimelerin ve kelime öbeklerinin çevirisinde “çeviride eşdeğerlik” yöntemine riayet edildiği görülmüştür. Ayrıca Halman'ın diğer tüm çeviri şiirlerde görüldüğü gibi “çeviride telâfi” yoluna giderek kaynak şiirde karşılığı olmayan sözcükleri hedef dile aktarmıştır. İletişimsel çeviri yöntemini de yoğun bir şekilde kullanan Halman, bu şekilde kaynak metnin kültür odaklı ifadelerinin anlamı ve içeriğini hedef dil okuyucusunun kolayca kabul edebileceği şekilde aktarmaya çalışmıştır. Bunun yanı sıra şiirde geçen terimler “özelleştirme ve genelleştirme” ve “ekleme ve çıkarma” yöntemleriyle kaynak dildeki sözcük hedef dilde üstanlamalı bir

sözcükle karşılanmış bu şekilde eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu yöntemlerle de genel anlamda şiir çevirilerinde görülen çeviri kayıplarının olması kaçınılmazdır. Nitekim Halman'ın bu şiir çevirisinde de bu durumun örnekleri görülmektedir.

Sözcük olarak incelendiğinde ise kaynak şiirdeki basit ve kısa anlatımların aksine hedef dil çevirisindeki kelime ve sözcüklerin kullanım yoğunluğu bu çeviri şiirde de göze çarpmaktadır. Bunun nedeni hedef dile derin tasavvuf kültürünü ve Yunus üslûbunu en yakın anlamlarıyla verebilmek, gönül dilinin yansımalarını hedef dilde de hissettirebilmektir. Bu durumun örnekleri onun tüm çeviri şiirlerinde görülmektedir. Halman'ın diğer çeviri şiirlerinde olduğu gibi bu şiirde de eşdeğerliği sağlamaya ve yerileştirmeye yönelik kullanım dikkati çekmektedir. İncelemenin başından beri bahsedilen durumun somut göstergesi niteliğinde olan bu şiir çevirisinde de hedef kültürde bulunmayan kültürel unsurun doğrudan çevrilmesi sonucu tasavvufi şiir bir imge dönüştürülmüştür. Örneğin “Dost” kelimesi yine “Friend”, “kıblemiz” kelimesi “our Mecca”, “salât” kelimesi “our prayers”, “şeriat” kelimesi “religious laws” olarak ele alınmıştır. Sözcük seçimleri kaynak şiirle orantılıdır. Ancak bu kelimelerin hedef dilde tam karşılıkları olmadığından bu şekilde çevrilmek durumunda kalmıştır. Bu durumun nedeni de hep vurgulandığı gibi tasavvufa ait bir çeviri terminolojisinin olmamasıdır. Sorunun çözümüne yönelik olarak kaynak metne duyulan bağlılıkla yapılan kaydırmalar, şiirde doğru etkinin oluşturulmasına ve dolayısıyla da hedef dilde kabul edilebilirliğin sağlanmasına neden olmuştur. Görüldüğü gibi “kabul edilebilirlik” kaynak şiirden uzaklaşarak ya da “yeterlik” ölçütü göz ardı edilerek değil, aksine “yeterlik” ölçütünün sağlanmasıyla elde edilmiştir. Halman, Türkçeye uygun adeta Türkçe yazılmışçasına bir izlenimi, özgün şiire duyduğu kaynak metne sadık seçimlerle ve çeviride eşdeğerliği sağlayan kullanımlarla oluşturmaya çalışmıştır. Hep ifade edildiği gibi asıl sorun çeviri amaçlı tasavvuf terminolojisinin olmayışıdır.

Kısacası Halman'ın diğer Yunus şiir çevirilerinde olduğu gibi bu şiir çevirisinde de hedef dile çevrilen şiir genelinde açıklama yoluyla bir çeviri edimi gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu şiirde de eksiltme yoluna gidilmemiş açıklama yapılarak hedef dile ilave sözcükler eklenmek suretiyle eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak yapılan bu şiir çeviri incelemesinde de Halman'ın çeviride hedef dile eşdeğerlik açısından en yakın çeviriyi yapmaya çalıştığı, yaşanan sıkıntı ve anlam kayıplarının kaynağının “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi” olmayışı ve alandaki yetersizliğin olduğu görülmüştür. Kaynak, hedef dile ve kültüre hâkim olan Halman'ın çevirisinin gerek kaynak metni yansıtması gerekse hedef dilde okunabilir ve anlaşılabilir bir çeviri olması nedeniyle kabul edilebilir ve yeterli olduğu görülmektedir.

Tüm bu anlatılan şiir çeviri eleştirilerinin ışığında Yunus Emre şiirleri ve Halman'ın çevirisi hakkında oluşan genel yargılar şu şekilde özetlenebilir:

Yunus Emre yalın ve içten anlatımı hâlen güncelliğini koruyan diliyle geniş kitlelere seslenebilen bir ozandır. O, bu başarıyı sadece üsluptaki sadeliğiyle değil, geliştirdiği kendine özgü gönül diliyle de ulaşmıştır. Sanatını iç dünyasıyla yoğurmuş adeta konuşur gibi ifade ettiği söylemleri ile halkın yüreğine dokunmuştur. Konusal açıdan ele aldığı tasavvuf öğretilerini basitleştirerek şiirlerinde dile getirmiştir. Dolayısıyla ne hissettiyse ne düşündüyse neyi yaşıyorsa gönlünden geçenleri önce dile sonra yazıya dökmüştür. Bu şekilde o dönem insanının ihtiyaç duyduğu sevgi, hoşgörü, düzgün ahlâk ve inanç kavramlarını öğretici öğeler içeren bu şiirlerle halka ulaştırmıştır.

Yunus şiirlerinin çeviri incelemesi olarak yapılan bu çalışmada metnin içeriği genel olarak değerlendirildiğinde, şiirlerdeki çevrilebilirliğin görülmesi açısından da önem arz etmektedir. Her iki kültüre de hâkim olan ve derin bir kültürel birikime sahip olan Halman şiir çevirilerini son derece etkili ve metodik biçimde yapmıştır. Çevirinin kilit noktalarında çok anlamlı sözcükleri kullanmış olması kaynak şiirdeki alegorik özelliklerin çevirmen tarafından çok iyi kavrandığına ve hedef şiirde korunmak istendiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla kaynak ve hedef şiir arasındaki dil farklılıklar bir anlamda kaynak şiirdeki halk ve tasavvuf kültürüne ait izlerin korunmasına hizmet etmektedir. Nitekim yapılan inceleme sonucunda ve verilen örneklerde yüksek eşdeğerlik çeviri sonuçlarına ulaşılmaktadır.

Genel anlamda biçim açısından değerlendirildiğinde ise hemen hemen bütün çeviri şiirlerde aynı biçim yapısının korunduğu anlam ve anlatımın kaynak şiirden farklı olarak gerek üst ve alt dizelerdeki ifadelerin birleştirilmesi yoluyla gerekse noktalama işaretlerinin etkin bir şekilde kullanımıyla ve yinelemeler aracılığıyla güçlendirilmiştir.

Kaynak şiirde görülen kafiye, ritm ve şiirde ahengi yansıtan unsurların hedef dilde de aynı şekilde uygulandığı görülmüştür.

Çeviriler kültürel anlamda incelendiğinde ise Tanrı kelimesinin İngilizcede tek karşılığı *God* kelimesidir. Oysa tasavvufi söylemlerde Tanrı kelimesinin birçok farklı kullanılışı mevcuttur. Türkçedeki akrabalık ve yemek kültürüne ait geniş anlamlar içeren kelimelerde olduğu gibi birçok kelimenin İngilizcede karşılığı yoktur. Nitekim tasavvufta da bir milletin kültürüdür ve o kültürden bağımsız düşünölemeyeceğinden tasavvuf kültürüne ait söylemlerde çeviride kayıplar yaşanmaması adına özgün hâllerıyla hedef dile aktarılmalıdır.

İlâhi aşkı en derinden yaşamış ve Allah’tan, cehennemden, ateşten ve cezadan korkutan anlayışa karşılık ilâhi sevgi ve aşkın yolunu açan bu sevgi ve aşkı bu kadar yoğun yaşayan bir insanın sevdiğine tek bir kelimeyle hitap etmesi olanaksızdır. Dolayısıyla Yunus için Allah *yar, sevgili, dost, Çalab, Hak, Padişah*’tır.

Halman eserinin şiir çevirilerinde bu kelimeleri şu şekilde kullanmıştır: *Tanrı, Allah* kelimesini *God* ya da *King*; *Dost* kelimesini *Friend*, *Çalab* kelimesini *Creator* ya da yine *God*; *Hak* kelimesini *My Lord* ya da *Padişah* kelimesini *King* olarak kullanmıştır. Yine tasavvufi çeviriye ait “Hak şarabı” kelimesini “God wine” olarak, “Miskin Yunus” ifadesini “Mystic Yunus” olarak, “Şeriat” kelimesini “Orthodox Faith” olarak, “derviş” kelimesini ise özgün hâliyle “dervish” olarak çevirmiştir. Çeviri kelimelerinin neden bu şekilde kullanması gerektiğiyle ilgili detaylı açıklamalara da eserinin sonunda yer vermiştir.

Ersin Balcı tarafından çevrilen “Journey to the Beloved: Sufi Poems of Yunus Emre”, Eugene Roditi’nin kaleme aldığı “Yunus Emre: The Wandering Fool”, Havva Aslan’ın çevirdiği “The Selected Poems of the Divan of Yunus Emre”, Süha Faiz tarafından çevrilen “The City of The Heart, “Yunus Emre’s Verses of Wisdom and Love” Yunus Emre şiirleri çeviri kitaplarında yapılan incelemelerde benzer kelime çevirilerinin ve çeviri yöntemlerinin uygulandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca 2007 yılında Türkiyede bir ilk olarak basılan Ergun Kocabıyık tarafından İngilizce-Türkçe/Türkçe-İngilizce hazırlanan “Tasavvuf Sözlüğü” içeriğinde de benzer çeviri kelime kullanımlarının olduğu, Halman’ın ve diğer yazarların paralelinde bir çeviri anlayışının olduğu tespit edilmiştir.

Bu incelemede şiirdeki çevrilemezlik düşüncesinden hareketle kaynak ve hedef şiirler arasındaki kaçınılmaz dil farklılıkları, “bozulma”, “anlam yitimi”, “eksiklik”, “kayıp” gibi kavramlarla açıklamaya çalışılan çevirilerin esasında eşdeğere yakın bir şekilde yapılabileceğinin somut bir örneği sunulmuştur.

Halman’ın diğer çeviri eserlerinde yapılan okumalar ve incelemeler sonucunda, bu çevirilerle geçmişe dair bir kapının aralandığı ve yapılan bu çevirilerin her zaman daha iyilerinin olabileceği ve olması gerektiği yönünde bir fikir oluşturduğu görülmüştür. Bu anlayışla yapılan bu çalışma da daha iyilerinin olması yönünde bir adımdır.

Kısacası yapılan çeviri eleştirisi sonucunda kaynak ve hedef dil, kültür ve edebiyat dizgelerinin farklılığına bağlı olarak hedef ve kaynak şiirlerdeki dil öğeleri birbirinden büyük ölçüde farklılaşıyor olmasına karşın bu iki çeviri arasında işlevsel açıdan bir “tutarlılık” bulunduğu ve “yeterli” bir çeviri olduğu söylenilebilir. Bu şekilde çeviri metin çevirinin amacına uygun olarak hedef dilin ve kültürün sınırları içerisinde varlığını sürdürmüş, yeni anlamlar üretmiş, yeni insanlara ulaşmış olur. Dolayısıyla özgün metnin katmanlarına yenilerini ekleyerek bir anlamda çoğalır. Bu açıdan bakıldığında da yapılan şiir çevirisinde, kaynak ve hedef şiirler arasında bir fark bulunmadığı ve çevirinin bir şiir olarak işlev görmesi yolundaki genel yaklaşımla uyum içinde olduğu görülür.

Sonuç olarak kaynak kültürde kullanılan kelimenin hedef dilde karşılığı olmayabilir. Kültürel Çevirilerde yapılması gerektiği gibi bu kelimelerin karşılığı tam olarak bulunamadığında bu kelimenin benzeri ya da özgün hâli eserde kullanılmalıdır. Ancak hiçbir benzer kelime özgün anlamı içermeyeceğinden kelimenin özgün hâliyle kullanımı daha doğru olacaktır. Özellikle Tasavvuf Çevirisi gibi anlam ilminin en derinden yaşandığı bir anlayışta yanlış yer yoktur. Bu sorunu gidermeye yönelik olarak Halman hedef dilde karşılığı olmayan terimlerin benzerini kullanma yoluyla “çeviride telâfi” yönteminden faydalanarak eşdeğerliği sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca Halman, çevirilerinde “açıklama stratejisini” de benimseyerek kitabının sonunda tasavvuf terimleri ve Yunus söylemlerinin hedef dildeki karşılıklarına yönelik bir bölümü eserine dahil etmiştir. Bu şekilde çeviri şiirlerde terim olarak eşdeğerlik oluşturulmak istenmiştir.

Halman’ın da belirttiği gibi derin bir kültür olan tasavvuf’ta da yaşanan duygu yoğunluğu tek bir kelime içinde değerlendirilemeyebilir. Yunus’un da Allah aşkının ifadesi

tek bir kelimeyle olmayacaktır. Dolayısıyla bu kelimelerde hedef kültürde karşılığını bulurken aynı anlayış yansıtılmaya çalışılmalıdır. Halman'ın eseri bu anlamda yapılan bir çabanın sonucudur. Ancak bu eser 1993'te yayınlanmıştır. Küreselleşen dünyada dillerin ve kültürlerin sürekli değişen ve gelişen olgular olduğu dikkate alındığında çeviri kelimelerde de değişiklikler olabileceği gözden kaçırılmamalıdır. Halman'ın da hep vurguladığı gibi her zaman daha iyi ve etkili olan eserler verilmeli kültürel miraslar çeviri yoluyla aktarılmalıdır. Bu yüzden kültürel çeviri yoluyla tasavvuf çevirisine ait bir terminolojinin oluşturulması gerekmektedir. Dolayısıyla çeviri amaçlı bir tasavvufi terminolojinin hedef kültürde kullanıldığı ve daha çok eserin basımlandığı çalışmalara ihtiyaç vardır.

6. BÖLÜM

YUNUS EMRE’NİN HEDEF DİLDE ÇALIŞILMASI

6.1. Talât Sait HALMAN’ın “Yunus Emre Selected Poems” adlı Eserindeki Şiir Çevirilerinin İncelenmesi

İncelemenin bütününde olduğu gibi yapılan bu çevirilerde de “Broeck’in Betimleyici Yaklaşım Kuramı” benimsenmiş, “Çeviride Eşdeğerlik Stratejisi” kullanılmış, “Kültürel Ödünçleme Yöntemi” uygulanmıştır. Ayrıca “Açıklama yoluyla Çeviri Stratejisi”nden de faydalanılarak şiir çevirileri sayfa sonlarında açıklayıcı dipnotlara yer verilmiş, incelemede ayrı bir bölüm olarak kavramların tanımlamalarına yer verilmiştir. Bu çalışmaların amacı hedef kültürde karşılığı olmayan terimlerin hedef okura en etkili şekilde yansıtılmak istenmesidir.

Şiirlerde genel olarak Yunus’un ilâhi söylemlerin, farklı kişilerce yapılan şiir çevirilerinin, aynı ortak anlayış ve duygu ifadelerinin örnekleri görülmektedir. Nitekim ifade edildiği gibi tüm çeviri kuramlarının ortak noktası çeviride eşdeğerlilik olmadığı şeklindedir. Bu incelemede çözüme yönelik olarak amaç; bu çalışma aracılığıyla çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturulmasını yönelik öneride bulunmak ve böylece hedef dilde de özgün kullanımlarıyla tasavvufi terimlerin kullanımını yaygınlaştırmaktır. Verilen örneklerde de hep açıklandığı gibi hiçbir çeviri özellikle de şiir çevirisi asıl anlamı veremez; bu yüzden bu sözleri kendi hâlleriyle, özgün kullanımlarıyla ifade etmek en isabetli karar olacaktır. Örneğin bu kadar derin bir ilâhi aşk yaşayan Yunus’un Allah’a tek bir kelimeyle hitab etmesi olanaksızdır. Oysaki “Allah” kelimesinin İngilizcedeki tek karşılığı “God” kelimesidir. Batı kültüründe bu kadar yoğun bir ilâhi aşk yaşayan insanın anlayabileceği kelimeleri bulmak imkânsızdır. Bu yüzden yapılan tasavvufi kültüre ait çeviri Yunus şiirlerinde kelimelerin özgün hâlini kullanmayı ve bu kullanışlarıyla tasavvufi çeviri terminolojisine kazandırılmaları amacıyla “çeviride kültürel ödünçleme yöntemi”nden faydalanılmış, kelimeler özgün hâlleriyle hedef dilde kullanılmıştır. İncelemede yapılan bu çevirilerin diğer çevirilerden en önemli farkı budur. Nitekim bu çalışmada bu duruma dikkat çekilmek istenmiştir.

Bu durum Batı kültüründeki örneklerle daha iyi açıklanabilir. Tıpkı Batı kültüründe aile, akrabalık ve yemek kültürünü içeren kültürel çevirilerde olduğu gibi bu kelimelerinde İngilizcede karşılığı yoktur. Ancak tasavvufi kültür ve anlayışın tüm dünyaya diller aracılığıyla yayılması açısından bu kelimelerin asıl anlamlarıyla ifade edilmeleri ve algılanmaya çalışılmaları önemlidir. Dolayısıyla çeviride eşdeğerliliğin olmadığı kabul dâhilindedir.

Yunus'un "gönül" kelimesinin İngilizce söylemiyle sadece "heart" olarak, "Dost" kelimesinin "Friend" olarak, "Hak şarabı" kelimesinin "God wine" olarak ifadesinin son derece yalın ve tasavvufi duyusu vermede eksik bir ifade olacağı, aynı anlayışı hissettirmeyeceği son derece açıktır. İşte bu anlayış dünyaya en ulaşılabilir ve en yaygın olarak İngilizce ile ifade edebildiği için, onun diliyle anlatabilmek adına onun kelimelerini özgün hâliyle kullanmak gerekmektedir. Ancak bu kelimelerin İngilizcede karşılıkları yoktur, yok sayılmamalıdır ve İngilizce olarak da dile kazandırılmalıdır. Böylesi derin bir ifade gücünü tek bir kelime içinde değerlendirmek olanaksızdır. Bu bakış açısından hareketle yapılan şiir çevirilerinde Yunus'un özgün ifadeleri tercih edilmiş, çalışmada bulunan dipnotlar ve notları içeren ayrı bir bölümle bu kelimeler açıklanmaya çalışılmıştır. Tüm bu çalışmaları desteklemek ve aynı anlayışı hedef şiirde de yansıtmak için "açıklama yoluyla çeviri" yönteminden sıklıkla faydalanılmıştır. Kısacası tüm kültürel çevirilerde yapılması gerektiği gibi bu çalışmada da yapılan çeviri şiirlerde uluslararası düzeyde çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi kazandırmak adına özgün anlamlarıyla kullanılmaya çalışılmıştır.

6.2. Yunus Emre Şiirlerinin Farklı Çevirileri

6.2.1. Talât Sait Halman'ın Çevirisi

*İşidin ey yârenler
Kıymetli nesnedir aşk
Değmelere bitinmez
Hürmetli nesnedir aşk*

*Dağa düşer kül eyler
Gönüllere yol eyler
Sultanları kul eyler
Hikmetli nesnedir aşk*

Now hear this, lovers, my friends:
Love is a precious thing;
It doesn't grace everyone.
Love is a decorous thing.

It makes ash heaps out of hills,
Into hearts it blazes trails,
Turns sultans into vassals-
Love is a courageous thing.

*Kime kim vurdu ok
Gussa ile kaygı yok
Feryad ile âhı çok
Firkatli nesnedir aşk*

The man struck by love's arrow
First feels no pain nor sorrow,
But then weeps and screams with woe:
Love is a torturous thing.

*Denizleri kaynatır
Mevce gelir oynatır
Kayaları söyletir
Kuvvetli nesnedir aşk*

It makes the seas rage and boil,
Throws huge waves into turmoil,
And makes rocks speak from the soil:
Love is a vigorous thing.

*Miskin Yunus neylesin
Derdin kime söylesin
Varsın dostu toylasın
Lezzetli nesnedir aşk*

Mystic Yunus is helpless;
No one feels for his distress.
His feast is the Friend's caress:
Love is a delicious thing.

6.2.2. Çeviri 1

Ones you hear me;
Love is a precious thing...
It cannot deplete of touch;
Love is an obeisant thing...

It drops to mountain, turns into ashes,
It turns into gonuls to the path,
It turns into sultans to the slave,
Love is an erudite thing...

To whom the one arrowed;
There is no pity with sorrow,
There is more screech with woe,
Love is an absenced thing...

It burns into the seas,
It paddles with the waves,
It makes the rocks say,
Love is a powerful thing...

Miskin¹³¹ Yunus what to do;
To whom get off his chest,
Drop in and wind up to the Dost¹³²;
Love is a spiritualised thing...

¹³¹ Poor, miserable man becoming insane with the love of God.

¹³² Different sayings of God in Yunus.

6.2.3. Çeviri 2

Hear me out my dear friends,
Love is to be a precious matter.
Being absolved from us,
Love is a patriarchic matter.

Burning mountains to ashes,
Tying the hearts and souls,
Degrading the mighty ones to slaves,
Love is an erudite matter.

Doesn't matter who harms the other,
No place for grief and dolour,
Too much wail and clamour,
Love is a separation in fine.

Making the sea boil,
And the wave wiggles,
Nay the cliffs babble,
Love is vigorous matter.

What would poor Yunus do?
Who shall he sing his heart out?
He has fellows to host and feast,
Love is a delightful matter.

6.2.4. Çeviri 3

Hear oh fellows,
A precious thing is love.
No eminent meets it,
A respectable thing is love.

Makes mountain like ash,
Makes paths in hearts,
Makes sultans like serviles,
An erudite thing is love.

Who shoot arrows to whom?
No grief no qualm.
All bawl all curse,
A disruptive thing is love.

Boils the seas,
Moves the waves.
Gives the rocks voice,
A strong thing is love.

What should poor Yunus do?
 Who should he say so?
 To give feast let him go,
 A delicious thing is love.

6.2.5. Çeviri 4

Hear my voice, brethrens
 Invaluable, love is
 Not destined to every eye
 An honor, love is

Mountains get burned down
 Hearts wander around till dawn
 Makes kings lose their crown
 Mysterious, love is

Who shot the arrow, to whom
 Worry and sorrow in their tomb
 We cry and sigh since the womb
 An agony, love is

Dries up the seas and oceans
 Fills waves up with emotions
 Echoes on the reefs and rocks
 So strong, love is

6.2.6. Çeviri 5

Hear oh fellows,
 A precious thing is love.
 No eminent meets it,
 A respectable thing is love.

Makes mountain like ash,
 Makes paths in hearts,
 Makes sultans like serviles,
 An erudite thing is love.

Who shoot arrows to whom?
 No grief no qualm.
 All bawl all curse,
 A disruptive thing is love.

Boils the seas,
 Moves the waves.
 Gives the rocks voice,
 A strong thing is love.

What should poor Yunus do?
 Who should he say so?
 To give feast let him go,
 A delicious thing is love.

What should poor Yunus do?
 Will tell his misery, to who?
 Shall feast his friends through
 Much luscious, love is.

6.3. Yunus Emre Şiirinin Farklı Çevirilerinin İncelenmesi

Halman, O dönem Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın önsözüyle başlayan eserinde Yunus'un Hümanizmasını ele alan bir bölüm hazırlamış, 65 şiirini çevirmiş, şiirlerin yapısı ile ilgili açıklamalara ve çeviri ile ilgili detaylı bilgi içeren bir bölüme de yer vermiştir. Ayrıca daha detaylı bilgi almak isteyen okuyuculara da önerilerde bulunmuştur.

Yunus'un farklı çevirmenler tarafından yapılan çeviriler sözcük düzeyinde incelendiğinde tasavvuf kültürünün kendine özgü bir dili olduğu, o dönem kullanılan ve halk dili olarak kabul edilen eski Anadolu Türkçesindeki bazı kelimelerin ve tasavvufi terimlerin İngilizce karşılığının olmadığı açıkça görülmektedir. Yunus'un şiirlerinde kullandığı gönül dili ve o dönem kullanılan Oğuz Türkçesi de dikkate alındığında çeviri daha da zorlaşmaktadır.

Yunus'un şiirlerinde geçen tasavvufi terimlerden olan Elif (Aleph), Ahi (Ahî), Aşk (Ashk), Chalab (Tanrı), Eren, Derviş (Dervish), Dost, Gönül (Gonul), Hak (Haq), Hoca (Hodja), Miskin, Sultan, Yâren kelimelerinin İngilizce olarak ifade edilmeleri mümkün olmadığından bu kelimeler özgün kullanımlarıyla ele alınmıştır. Burada amaç sadece bu sözcükleri tam karşılığıyla ifade etmek değil bu kelimelerin özgün kullanımlarını farklı bir dile kazandırmaktır. Çünkü bu terimler, İngiliz kültüründe yaşanmadığından bu dilde de karşılığının olmaması son derece doğaldır. Örneğin yoğurt kelimesi ele alınırsa Batı dünyasına Doğu'dan kazandırıldığı için “yoghurt” olarak kullanılmaktadır. Ya da “ayran” kelimesi Türk kültürüne özgü bir içecektir ve Batı kültüründe bilinmemektedir. Bunun yanı sıra özellikle mutfak kültürüyle ilgili terminolojiler özgün anlamlarıyla kullanılmaktadır (Kebap, simit, baklava, ...).

Batı kültüründe akrabalık anlamını ifade eden kelimelerin Türkçeye karşılaştırıldığında çok daha kısıtlı olması da yine bir farklılıktır. Örneğin “aunt” kelimesi sadece hala, teyze kelimelerini anlatmak için kullanılırken; yenge, elti, baldız gibi kelimelerin karşılığı yoktur. Ya da amca, dayı anlamını gelen “uncle” sözcüğü, bizdeki enişte, bacanak, kayın gibi kelimelerle karşılığını bulamamaktadır. Bu tür kültüre ait kelimeler hedef dilde karşılık bulamamaktadır.

Dolayısıyla kültürün önemli bir yansıması olan Tasavvuf Kültüründe de durum farklı değildir. Yunus Tanrı’yı; Hak, Çalab, Dost, Sevgili isimleriyle ifade etmektedir. Nitekim İngilizcede Tanrı kelimesine karşılık gelen “God” kelimesi, Yunus’un ilahî aşkını anlatmakta son derece yalın kalmaktadır. Yunus’un Tanrı’ya karşı hissettiği derin muhabbet ve aşk, O’nun taşıdığı yer olarak nitelediği gönül kelimesi İngilizcedeki “heart” kelimesiyle ifadesi son derece sıradan bir anlamı içerecektir. Ya da şiirlerinde sıkça geçen “Yâren” ifadesi “brother” kelimesi olarak çevrilmemelidir. İşte yapılan bu çalışmayla amaç bu terimleri İngilizcede de özgün anlamlarıyla kullanımını sağlamak, çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşumuna katkı sağlamaktır.

Yunus Emre Şiiri	Çeviri 1 Talât Sait Halman Çevirisi	Çeviri 2	Çeviri 3	Çeviri 4	Çeviri 5
1.Yârenler	Lovers, my Friends	Ones	My dear friends	Brethrens	Fellows
2.Nesne	Thing	Thing	Matter	Is	Thing
3.Değmelere Bitinmez	Does not grace everyone	Deplete of touch	Absolved from us	Not destined to every eye	No eminent meets it
4.Hürmetli	Decorous	Obeisant	Patriarchic	An honor	Respectable
5. Gönül	Heart	Gonul	Heart	Heart	Heart
6. Sultan	Sultan	Sultan	Mighty one	King	Sultan
7.Aşk	Love	Love	Love	Love	Love
8.Gussa	Pain	Pity	Dolour	Worry	Grief
9.Âh	Woe	Woe	Wait	Sigh	Curse
10. Hikmetli	Courageous	Erudite	Erudite	Mysterious	Erudite

11.Firkatli	Torturous	Absenced	Separation in fine	Agony	Disruptive
12.Mevce	Turmoil	Wave	Wave	Emotion	Wave
13.Miskin	Mystic	Miskin	Poor	Poor	Poor
14.Dost	Friend	Dost	Fellow	Friend	Him
15.Toylasın	Feast	Wind Up	Feast	Feast	Feast

Tabloda görüldüğü üzere, şiirde geçen özgün sözler ve farklı çevirmenlerce yapılan çevirideki söylemlerin birbirinden çok farklı olmadıkları, çevirilerde tutarlılık olduğu görülmektedir. Yunus Emre şiirinde geçen kelimelerin İngilizce karşılıklarının genel anlamda birbirine yakın olduğu ancak Çeviri 2’de “gönül” kelimesinin Türkçe anlamında ve İngilizce harf karşılığıyla “gonul” olarak, “miskin” ve “dost” kelimesinin yine aynı şekilde özgün anlamlarında kullanıldıkları gözlenmiştir. Buradaki amaç kaynak kültürdeki geçen şiir yapısı ve tasavvufi anlayışı hedef kültüre tam olarak yansıtabilmektir. Tabloya daha dikkatli bakıldığında çeviri ve ifadelerin her çevirmenin kendi bakış açısını gösterdiği gözlemlenmektedir. Çeviride geçen ifade farklılıkları incelendiğinde;

Çeviri 1: Halman’ın “yârenler” kelimesini lovers, my friends, “nesne” kelimesini “thing”, “değmelere bitinmez” yapısını “doesnot grace everyone”, “hürmetli” kelimesini “decorous”, “gönül” kelimesini “heart”, “sultan” kelimesini yine özgün olarak, “aşk” kelimesini “love” olarak, “gussa” kelimesini “pain”, “âh”ı “woe”, “hikmetli” “courageous”, “firkatli” “torturous”, “mevce” “turmoil”, “miskin” “mystic”, “dost” “friend”, “toylasın” “caress” olarak kullanılmıştır. Türkçe kullanımın sadece “sultan” kelimesinde olduğu görülmekte, diğer kelimelerde İngilizce en yakın anlamların tercih edildiği gözlemlenmektedir. Halman bu şekilde çeviride eşdeğerliği sağlamaya çalıştığı çevirisinde, “açıklama yoluyla çeviri” yönteminden de istifade ederek, eserinin sonunda verdiği açıklayıcı bilgilerle hedef kültüre, Yunus’un uslûbu, halk ve derin tasavvuf kültürünü yansıtmaya çalışmıştır.

Çeviri 2: Çeviri 2’de “yârenler” kelimesini “ones”, “nesne” kelimesini “thing”, “değmelere bitinmez” ifadesini “deplete of touch”, “hürmetli” kelimesini “obeisant”, “gönül” kelimesini “gonul”, “sultan” kelimesini yine özgün olarak, “aşk” kelimesini “love” olarak, “gussa” kelimesini “pity”, “âh”ı “woe”, “hikmetli” “erudite”, “firkatli”

“absenced”, “mevce” “wave”, “miskin” “miskin”, “dost” “dost”, “toylasın” “wind up” olarak kullanılmıştır. Türkçe kullanımın diğer çevirmenlere göre yaygın olarak kullanıldığı çeviride tasavvuf kültürünü erek metinde daha iyi yansıtabilmek için özgün kullanımın tercih edildiği görülmektedir. Diğer kelimelerde İngilizce en yakın anlamların yer aldığı gözlemlenmektedir. Bu detay Çeviri 2’yi diğer çevirilerden ayıran en çarpıcı noktadır. Çeviride “kültürel ödünçleme” yönteminden faydalanılarak hedef dile anlamı özgün hâliyle geçirmiş bu yolla çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturmak istenmiştir. Ayrıca şiir sayfa sonunda yer alan dipnotlarla da “açıklama yoluyla çeviri” stratejisinden faydalanılmış, kaynak şiirdeki anlatım ve Yunus hissiyatı hedef şiire aynı şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Diğer çevirilerlerden farklı stratejiler ve kullanımların olması açısından bu çevirideki bütünsel eşdeğerlik dikkate değerdir. Dolayısıyla yapılan çeviri, anlam açısından da bakıldığında anlatılmak isteneni en yakın bir şekilde ifade eden ve eşdeğerliğe en yakın çeviridir.

Çeviri 3: Çeviri 3’te “yârenler” kelimesini “fellows”, “nesne” kelimesi “matter”, “değmelere bitinmez” ifadesini “Not destined to every eye”, “hürmetli” kelimesini “an honour”, “gönül” kelimesini “heart”, “sultan” kelimesini “mighty one”, “aşk” kelimesini “love” olarak, “gussa” kelimesini “dolour”, “âh”ı “woe”, “hikmetli” “erudite”, “fırsatlı” “seperation in fine”, “mevce” “wave”, “miskin” “poor”, “dost” “fellow”, “toylasın” “feast” olarak ele almıştır. Türkçe kullanımın hedef dilde hiç kullanılmadığı, en yakın İngilizce kelimelerin kullanımının tercih edildiği, hedef dilde anlama en yakın kelimeler seçilerek çeviride eşdeğerliğin sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Çeviri 4: Çeviri 4’te, “yârenler” kelimesi “brethrens”, “nesne” kelimesi “is”, “değmelere bitinmez” ifadesi “not destined to every eye”, “hürmetli” kelimesi “patriarchic”, “gönül” kelimesi “heart”, “sultan” kelimesi “king”, “aşk” kelimesi “love”, “gussa” kelimesi “dolour”, “âh”ı “woe”, “hikmetli” “mysterious”, “fırsatlı” “agony” “mevce” “emotion”, “miskin” “poor”, “dost” “fellow”, “toylasın” “feast” olarak ele alınmıştır. Bu çeviride de tıpkı Çeviri 3’de olduğu gibi Türkçe kullanımın hedef dilde hiç kullanılmadığı, en yakın İngilizce kelimelerin kullanımının tercih edildiği görülmektedir. Bu detaylar Çeviri 3 ve 4’ün diğer çevirilerden ayrıldığı en çarpıcı özelliklerdir. Bu çeviride, sözcük olarak en yakın kelimeleri seçerek çeviride eşdeğerliği sağlamaya çalışmıştır.

Çeviri 5: Bu çeviride “yârenler” kelimesini “fellows”, “nesne” kelimesi “thing”, “değmelere bitinmez” ifadesi “no eminent meets it”, “hürmetli” kelimesi “respectable”, “gönül” kelimesini “heart”, “sultan” kelimesini “sultan”, “aşk” kelimesini “love” olarak, “gussa” kelimesini “grief”, “âh”ı “curse”, “hikmetli” “erudite”, “fırkatli” “disruptive”, “mevce” “wave”, “miskin” “poor”, “dost” “him”, “toylasın” “feast” olarak ele almıştır. Türkçe kullanımın hedef dilde sadece “sultan” kelimesinde kullanılmadığı, en yakın İngilizce kelimelerin kullanımının tercih edildiği görülmektedir. Bu şekilde kültürel farklılıklar giderilmeye ve eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Farklı çevirmenlerce yapılan çeviriler biçim açısından incelendiğinde ise kaynak şiirde kullanılmayan noktalama işaretlerinin hedef dilde anlamı en iyi şekilde yansıtmak adına kullanıldığı, çeviri şiirlerde şiirin ahengi, ritmi ve kafiye unsurlarına riayet edildiği görülmektedir. Çeviri şiirlerin dize ve kıta sayısı da kaynak şiirle orantılıdır. Şiirlerin son dizesinde olan yineleme ve söyleyişler hedef dilde uygulanmıştır. Bu şiir çevirilerinde de diğer tüm şiir çevirilerinde görüldüğü gibi deyiş kaydırmaları, deyimler ve halk diline ait söylemlerin tam aktarılamaması sonucu bazı anlam kayıplarının verilmesi son derece doğaldır. Çeviri şiirlerin biçim farklılıkları irdelendiğinde, Çeviri 4’te özellikle devrik yapıların kullanımıyla farklılık arz etmektedir. Çeviri 5’te halk diline ait vurgular, nükteler hedef dildeki karşılıklarıyla verilmiştir. Çeviri şiirlerde görülen ses dizilimleri, ses tekrarları, yinelemeler ve çağrışımların kaynak şiirdeki didaktik atmosfere uygun olduğu görülmektedir.

Yunus Emre şiirinin önemli bir biçim ögesi olarak görülen kıta sonlarında kullanılan yinelemelerle birlikte kullanılan soru ifadeleri yine bu şiirde de yer almaktadır. Bu tür biçim öğelerin halk şiirlerinde, çaresizlik ve yalnızlığa sitemi vurgulamak ve okuyucunun zihninde kalıcı bir etki yaratmak amacıyla kullanılır. Ayrıca tekrarlanan son dizeler kısalıklarıyla da şiirin ritmini sağlanıp şiirliği yakalamak için kullanılır.

Yunus Emre Kaynak Şiir	Miskin Yunus neylesin Derdin kime söylesin
Çeviri 1	Mystic Yunus is helpless; No one fells for his distress.
Çeviri 2	Miskin Yunus what to do; To whom get off his chest

Çeviri 3	What would poor Yunus do? Who shall he sing his heart out?
Çeviri 4	What should poor Yunus do? Will tell his misery, to who?
Çeviri 5	What should poor Yunus do? Who should he say so?

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi kaynak şiirde geçen “neylesin” ve “söylesin” soru sözcükleri çaresizlik ve sitem ifade eden halk kültüründe bu türden duyguları anlatmak için kullanılan eski Anadolu Türkçesine özgü sözcüklerdir. Çeviri 1 ve 2’de buradaki anlamı soru cümlesi olarak hedef şiire aktarmazken; Çeviri 3, 4 ve 5’te soru cümlesi olarak değerlendirdiği soru işareti kullanarak şiiri hedef dilde yansıtmaya çalıştığı görülmüştür.

Yunus şiirlerinde kullanımı olmayan noktalama işaretlerinin ve yinelemelerin farklı çevirmenlerce yapılan çevirilerinde tasavvuf ve halk kültürüne ait derin duyguları ve anlayışı hedef dilde de yansıtabilmek amacıyla kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Çeviriler anlam içerik açısından irdelendiğinde, kaynak ve hedef kültür arasındaki farklılıkların, halk deyişlerine ait söylemlerin anlam açıdan hedef dile kullanılan kelime seçimleri ve şiir üslubuyla orantılı olduğu görülmektedir. Ancak şiir çevirilerinde görülen deyimlerin, halk diline ait söylemlerin, deyiş kaydırmalarının ve yinelemelerin hedef şiire aktarmada anlam kayıplarına uğraması kaçınılmazdır. Nitekim bu şiir çevirilerinde de yaşanan bu durum, hedef şiirde kaynak şiirden daha fazla ve yoğun sözcük kullanımına gidilerek çözüme ulaştırılmaya, anlam kaybı en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Örneğin, Halman şiir çevirisinde (Çeviri 1) diğer şiir çevirilerinde görüldüğü gibi üst ya da alt dizeden yararlanarak anlam ve bütün eşdeğerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Beş ayrı çevirmen tarafından İngilizce çevirileri yapılan Yunus şiirleri, çeviri mantığı açısından incelendiğinde tüm çevirilerde Türkçe ve İngilizcenin anlam dünyasını yansıtan bir anlayış sergilendiği, çevirilerde bağlılık ve eşdeğerlilik ilkelerine uygun olarak hareket edildiği ve “tutarlılık” ve “yeterlik” olduğu görülmüştür. Çeviride eşdeğerliliğin olmadığı fikrinden hareketle, her bir çevirinin birbirinden bağımsız olduğu ve aynı anlamı ifade etmeye ve eşdeğerliği sağlamaya yönelik çabalar olduğu anlaşılmıştır. Çevirilerde

“çeviride telâfi yöntemi” uygulandığı, eşdeğerlik stratejisinin benimsendiği dolayısıyla hedef dildeki en yakın anlamı veren kelimenin kullanıldığı, ancak “çeviride kültürel ödünçleme yöntemi”nin uygulandığı Çeviri 2’de çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin hedef dilde kullanması ve hedef dilde eşdeğere en yakın anlamı ulaştırması açısından daha dikkati çeken bir uygulama olduğu gözlemlenmiştir.

Bu çeviri incelemesi, Yunus’un derin duygularını, gönül dilini, halk ve tasavvuf kültürünü yansıtmaya yönelik bir girişimdir ve çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin dünya edebiyatında kullanılması ve yaygınlaştırılmasında öncelik teşkil etmesi açısından önemlidir. Türk Edebiyatında kullanılan söylenmesi kolay görülen ama benzeri yapılmak istendiğinde güçlüğü ortaya çıkan sözlerin teknik ifadesi olan “sehli mümteni” nin öncü kullanıcısı olan Yunus Emre’nin sade ve derin anlamı olan şiirlerinin farklı bir dile çevrilmesi ve aynı duyguları o farklı dilde ifade edilmesi oldukça zordur ancak imkânsız da değildir. Halman’ın da sürekli ifade ettiği gibi her zaman daha iyi çalışmalara ihtiyaç duyulacak daha iyileri olacaktır.

SONUÇ

İncelemede görüldüğü gibi kullanılan dil ve kelimeler bir milletin, millî kimliğini ve kültürünü yansıtan en önemli öğelerdir. Milletlerin yaşayış tarzları ve ilgilendikleri konular dillerine ve kelimelerine yansımıştır. Millet olarak manevî değerlere olan bağlılıktan dolayı tasavvufî söylemler dilde ve kültürde vazgeçilmez unsurlar olarak ortaya çıkar. Dilin ana unsuru olan kelimeler de zamanla kültür içerisinde değişime uğrayarak kendi anlamının dışında farklı anlamlar kazanırlar. İslamiyet'in kabulünden bu yana Türk Kültüründe etkili olan Tasavvuf düşüncesi Allah sevgisi ve korkusu anlayışına dayanmaktadır. Tasavvuf kültürünün istem ve söylemleri Türk kültürünün yaşantısı ve inanç sistemiyle birebir uyduğundan çok sevilmiş, benimsenmiş ve yaşanmıştır. Dolayısıyla bu inanç sistemi dile ve kelimelere sirayet etmiştir. İncelemede dil ve kültürde geniş yer tutan tasavvufî söylemlerin alandaki eksiklikler de görülerek, özgün anlamlarıyla hedef dilde kullanılmasının yolu açılmış ayrı bir “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi” oluşturulmaya çalışılmış, Yunus Emre şiirlerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi sunulmuştur. Tasavvufî söylemleri farklı bir dile çevirirken tam anlamı verememekten ve kelimelerin karşılıklarının hedef dilde olmamasından dolayı yaşanan çevirme güçlükleri bu şekilde giderilmek istenmiştir. Böylesi zengin ve derin bir kültürü hedef dile yansıtmadaki kavram karmaşasına son vermek, çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturulması yönünde adımı Talât Sait Halman'ın “**Yunus Emre Selected Poems**” adlı eseri üzerinde yapılan incelemeyle sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca tasavvuf terimleri konusunda diğer dillerin yetersiz kalışı, Yunus Emre şiirlerinde geçen tasavvufî terimler üzerinde örneklendirilmiştir.

XXI. yüzyıl çevirmenleri “Neden Çeviriyorum?” sorusunun cevabını ararken, cevabı çeviri metninde bulmaya çalışmışlardır. Kaynak ve hedef kültürün ne olduğunu, nerede yayınlanacağını, kimin tarafından yayınlanacağını ve niçin çevrildiğini irdelemişlerdir. Bütün kuramcılarının ortak söylemi, bir dilin diğer bir dille moda mod, aynı, tıpatıp bir çeviri benzerliğinin olamayacağı yönündedir. Çeviride eşdeğerlik olmayacağı konusunda hepsi ortak görüştedir. Nitekim Yunus Emre Şiirinin farklı çevirmenlerce yapılan çevirisinde ve çevirisi yapılan Yunus şiirlerinde inceleme sonucunda “çeviride eşdeğerlilik” olamayacağı somut olarak görülmüştür.

Bir şiir okuyucu veya dinleyici olarak değerlendirildiğinde kişilerde farklı bakış açıları oluşturması ve değişik duygular uyandırması son derece normaldir. Ancak ilgilenilen şiir tasavvufi ve yazarı da bir sûfi ise anlatılanlara sıra dışı bir anlayıştan bakmak gerekmektedir. Özellikle bir de bu şiirlerin çevirisi yapılmış ve kaynak kültürün karşılığı olmayan hedef dilde aynı anlayış yansıtılmak istendiğinde incelemede üzerinde durulduğu gibi durum daha çok önem arz etmektedir. Öncelikle Yunus'u anlamak ve incelemek gerekmektedir. Anna Masala'nın da ifade ettiği gibi; "Yunus'u anlamanın iki yolu vardır: İlim yolu ve gönül yolu." İlim yolunun ortaya çıkışı görünüşü ile ilgili bir öğrenme olanağı sunar; yazdıkları ise bize onun gönül yoluyla yaklaşmayı öğretebilecek eserlerdir. Bu yüzden onun ne kadar önemli olduğunu bir kez daha belirtmek gerekir. Yunus Emre'nin şiirlerinde ve "Risaletü'n Nushiyye" adlı mesnevisinde ortaya koyduğu temel fikirler: İnsana dönmek, insanda, başka insanlarla, kâinatla ve Allah ile birleşen bir "iç-ben"i keşfetmek, ruhun yüceliğine ve ebediliğine yükselmek fikirleri Sokrat'tan Pascal ve Bergson'a, Heidegger, Kierkegaard, Jaspers, Freud ve Jung'a kadar ruhçu ve varoluşçu bütün Batılı filozof ve psikologların temel düşünceleridir. Bu bakımdan Yunus'u dikkatle okumak ve üzerinde düşünmek gerekmektedir. Böylece, onun modern felsefe ve psikolojinin fikirlerine yüzyıllarca önce ulaştığını görülecektir. "Her gün yeniden doğarız, bizden kim usanası" sözleri, hâlen niçin gündemde olduğunu açıklayan en somut ifadelerdir.

Yunus Emre'yi dilinin yalınlığı dolayısıyla hemen anlaşılabilirliğini sanmak bir yanılgıdır. O bir şairdir ancak kendine özgü bir şiir dünyası ve anlayışı vardır. Bu inceleme, Yunus'un derin duygularını ve tasavvufi anlayışı yansıtmaya yönelik etkin bir çaba olup çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin dünya edebiyatında kullanılması ve yaygınlaştırılmasında öncelik teşkil etmesi açısından önemlidir. Türk Edebiyatında kullanılan söylenmesi kolay görülen ama benzeri yapılmak istendiğinde güçlüğü ortaya çıkan sözlerin teknik ifadesi olan "sehli mümteni" nin öncü kullanıcısı olan Yunus Emre'nin sade ve derin anlamı olan şiirlerinin farklı bir dile çevrilmesi ve aynı duyguları o farklı dilde ifade edilmesi oldukça zordur ancak incelemenin sonucunda görüldüğü gibi imkânsız da değildir. Nitekim yapılan çalışma ve detaylı incelemeler bu çabanın bir sonucu olarak dikkate değerdir. Halman'ın da ifade ettiği gibi her zaman daha iyi çalışmalara ihtiyaç duyulacak daha iyileri olacaktır.

Yapılan inceleme sonucunda, Halman tarafından çevirisi yapılan hedef şiirin, kaynak şiirin içeriğini korumakla beraber hedef dilde eşdeğerliğe yakın bir çeviri olduğu, anlam kaybına yer vermemek amacıyla kaynak şiirde verilen Yunus öğretileri, zihinde canlandırdığı anlamlar ve çağrışımların hedef şiirde yansıtmaya, eşdeğere en yakın çeviriyi yapmaya çalıştığı görülmüştür. Yunus'un birçok çeviri şiirlerinde ve genel anlamda şiir çevirilerinde görülen, hedef dilde tam karşılığını bulamayan kavramlardan kaynaklanan anlam kaybı incelenen şiirlerde de bulunmaktadır. Örneğin, “gönül” ve “dost” kelimelerinin çevirisinde ortaya çıkan anlam karmaşası inceleme sonucunda en çok dikkati çeken detaylardan biridir. Halman “gönül” söylemini “my soul”, “dost” ifadesini “friend” olarak çevirmiştir. Bu sorunu gidermek için “açıklama yoluyla çeviri” stratejisinden faydalanmış, kitabının sonunda benzer durumdaki kelimelerle ilgili açıklamalara yer vermiştir. Ancak Yunustaki gönül söyleminin ifadesinin karşılığının ruh anlamına gelen “soul” kelimesi olamayacağı, “dost” söyleminin de Yunus'un ifadesindeki “arkadaş” olamayacağı inceleme sonucunda anlaşılmıştır. Bu durumun nedeni yine yerleşik bir çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin oluşturulamamış olmasıdır. Bu sorunu gidermeye yönelik olarak incelemede, Yunus'un şiirlerinde sürekli yinelenen “Dost, gönül, Hak” gibi kelimeler terminolojik olarak özgün hâllerleriyle ele alınmıştır. Bu çeviri incelemesinde yaygın olarak kullanılan kültürel ödünçleme yöntemiyle kaynak dile ait terimler transliterasyon yoluyla italik harflerle ya da doğrudan yazılmak suretiyle herhangi bir açıklama yapılmaksızın esere geçirilmiştir. Yapılan çevirilerde, Yunus Emre şiirlerinde görülen tasavvufi terimler doğrudan hedef dile aktarılmış dipnotlar ve bölüm sonunda yapılan terim olarak açıklamalarla bir çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma yoluna gidilmiş, Yunus Emre şiirlerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi sunulmuştur. İnceleme sonucunda, bu tür çalışmalarda “kültürel ödünçleme” yöntemiyle çevirmenin en doğru yaklaşım olduğu görülmüştür. Dolayısıyla yapılan incelemede, Yunus şiirlerinde çeviride “kültürel ödünçleme” stratejisinden faydalanılmış, bu söylemlerin özgün hâli kullanılmış yine “açıklama yoluyla çeviri” yönteminden de istifade edilerek sayfanın sonunda dipnotlar ve incelemenin sonunda verilen notlarla çeviride bütünsel eşdeğerlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Yapılan incelemede genel olarak dillerarası çeviride, özelde ise Türkçe-İngilizce çeviride sözcük ve ifade düzeyinde karşılaşılan sorunlar çerçevesi oluşturulmuş, Yunus Emre şiirlerini çevirme sürecinde izlenebilecek stratejiler değerlendirilmiştir. İncelemede kuram olarak Broeck'in “Betimleyici Yaklaşım Kuramı”, “Çeviride Eşdeğerlik Stratejisi”

yukarıda da ifade edildiği gibi “Kültürel Ödünçleme ve Açıklama Yoluyla Çeviri” yöntemlerinden faydalanılmıştır. İncelemenin sonucunda ortaya çıkan tespit ise Yunus Emre şiirleri çevirisinde bu çeviri yöntemlerinin en etkili olduğu yönündedir. Ancak bu yöntemle şiirlerde geçen hedef dilde ifadesi bulunmayan tasavvuf düşüncesi ve kültürünün hedef kültürde karşılığının bulunması mümkündür. Bu nedenle alandaki eksiklikler de gözetilerek “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi oluşturma” ya yönelik bir yaklaşım sergilenmiştir. Nitekim kaynak dil ve hedef dil arasındaki çeviri düzeylerinin sadece sözcük ve ifade ile sınırlı olmadığı inceleme sonunda açıkça görülmektedir. Dolayısıyla Yunus Emre şiirlerinin çevirisinde bütün yönlerin yansıtılabilmesi için şiirin tüm yönlerinin derinlemesi betimlenmesi, derleme temelli nicel ve nitel araştırmalara ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Yunus Emre şiirlerinin İngilizce ve Türkçe dilbilgisi yapılarının karşıt çözümlemeleriyle açıklanması, tasavvufi terimlerin özgün olarak kullanımlarının oluşturulması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu incelemede bu sorunu gidermek için Türkiye’de ilk olarak Ergun Kocabıyık tarafından yazılan İngilizce-Türkçe/Türkçe-İngilizce olarak hazırlanan “Tasavvuf Sözlüğü”nden faydalanılmıştır. Ersin Balcı tarafından çevrilen “Journey to the Beloved: Sufi Poems of Yunus Emre”, Eugene Roditi’nin kaleme aldığı “Yunus Emre: The Wandering Fool”, Havva Aslan’ın çevirdiği “The Selected Poems of the Divan of Yunus Emre”, Süha Faiz tarafından çevrilen “The City of The Heart, “Yunus Emre’s Verses of Wisdom and Love” Yunus Emre şiirleri çeviri kitaplarında yapılan incelemelerde benzer kelime çevirilerinin ve çeviri yöntemlerinin uygulandığı gözlemlenmiştir. Gerek tasavvuf sözlüğünde gerekse farklı yazarlarca çevirilerin yapılan Yunus Emre şiirlerinde geçen tasavvufi terimlerin birbirine paralel olduğu aynı çeviri yöntemlerinin uygulandığı tespit edilmiştir. Nitekim her geçen gün artan farkındalıkla yapılan çalışmalar artarak devam etmektedir.

Bu incelemede şiirdeki çevrilemezlik düşüncesinden hareketle kaynak ve hedef şiirler arasındaki kaçınılmaz dil farklılıkları, “bozulma”, “anlam yitimi”, “eksiklik”, “kayıp” gibi kavramlarla açıklamaya çalışılan çevirilerin esasında eşdeğere yakın bir şekilde yapılabileceğinin somut bir örneği sunulmuştur.

Kısacası tasavvuf bütün kültürel çeviri formlarında olduğu gibi kendine ait bir terminolojisi olan bir alandır. Böylesi derin ve köklü anlayışı hedef kültürdeki tek bir

kelime ile ifade bulan dar ve kısıtlı sözcüklere sığdırmak yerine dilin çeşitliliğinden faydalanmakta fayda vardır. Yunus şiirlerinde de görüldüğü gibi konu Yüce Yaratıcıyla ilgili anlatıları içeriyorsa Kutsal Kitap çevirilerinde yapıldığı gibi özgün anlamı en yakın şekilde vermek gerekmektedir. Bu yüzden bu çeviri incelemesinde tasavvufi terimler özgün yapılarıyla yer verilmiş, dipnotlar ve ayrı olarak ele alınan açıklayıcı bölümle, kelimeler hedef dil ve kültürde en yakın karşılığı ile açıklanmaya çalışılmış, Yunus Emre şiirlerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi sunulmuştur. Dolayısıyla bu inceleme, çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin oluşturulması ve tasavvuf kültürünü tam olarak yansıtabilmek ve yaygınlaştırmak adına önemli bir girişimdir.

Yunus Emre ve Tasavvuf Kültürünün yansıtılmasında etkili bir örnek olan bu çalışmada, çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisinin dünya dillerinde yerini alması ve tasavvufi terimlerin hedef dilde farklı kültürlerde de çeviri aracılığıyla tam olarak ifade edilebilmesinin yolu açılmaya çalışılmıştır. Bu anlayışla Yunus Emre'nin şiirlerinde kullandığı dille anlatmak istediklerini bu kadar basit ve yalın şekilde nasıl yansıtabildiği, tasavvuf anlayışından kaynaklanan gönül dilini kullanmakta başarısı ve şiirlerindeki yansımaları irdelenmiş, aynı duyguların “kültürel ödünçleme” ve “açımlama yoluyla” çeviri stratejileri aracılığıyla hedef dilde yansıtılmasına çalışılmış, “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi” oluşturulmasının yolu aralanmıştır.

Sonuç olarak, yapılan bu incelemenin sonucunda Türk Dili Kimliği ve Kültürünü korumak, Türkçenin ifade gücünü göstermek açısından “kültürel ödünçleme” çeviri stratejisinin yaygınlaştırılması gerektiği tespit edilmiştir. Bu konuya dikkati çekilmiş, alandaki yetersizlik ve eksiklik somut örneklerle gösterilmiş, bu hususun üzerinde daha fazla durulması gerektiğine, yeni çalışmalara yapılması gerektiğine dair vurgu yapılmıştır. Nitekim bu çalışma alana yöntem olarak da farklı bir bakış açısı getirerek ve katkı sağlamaktadır. Çalışmaların bununla sınırlı kalmaması, tasavvufa terimlere ait “çeviri amaçlı bir tasavvuf terminolojisi” oluşturmak ve etkin kullanımlarla yaygınlaştırmak gerekliliği sonuçta ortaya çıkan tespitlerdendir. Bu farkındalıktan hareketle yapılan bu inceleme ve sonrasında yapılacak çalışmalar, Hukuk Dili, Tıp Dili ve Teknik Dili içeren bir İngilizce terminolojisi olduğu gibi “Çeviri amaçlı bir Tasavvuf Dili ve Terminoloji”sinin olması yolunda atılan bir adımdır. Gerek Halman'ın incelenen eserinde

gerekse incelenen diğ er eserlerinde sürekli olarak vurguladığı gibi hep daha iyileri yapılacaktır hep daha iyileri yapılmalıdır.

NOTLAR: İncelenen eserdeki Yunus Emre şiirlerinde yer alan tasavvufi kavram ve terimler

Aleph (Elif): Kur'an-ı Kerim'in ilk harfi, sırrı çözülememiş harflerden kabul edilmiştir. Bayan ismi olarak da kullanılır. Düzgün doğru olmak anlamlarına gelmiştir.

Ahî: Kardeş, gönüldaş, aynı yola baş koyulan kişi olarak tanımlanan tasavvufi terimdir. İngilizcede tam bir karşılığı olmadığından bu şekilde kullanımı uygun görülmüştür.

Ashk (Aşk): Allah'a duyulan derin sevgi ve bağlılık anlamında kullanılan tasavvufi terimdir. İngilizcedeki "Love" kelimesi bu anlamı tam olarak ifade etmediğinden kelimenin bu şekilde kullanılmıştır.

Chalab (Çalab): Eski Türkçede "Tanrı, Allah" anlamına gelmektedir. Farklı söylemler içerdiğinden bu şekilde kullanımı uygun görülmüştür.

Dervish (Derviş): Tasavvufta Allah yolunda giden, Allah'a âşık olan ve duyduğu derin sevgiyle tüm emirlere uymaya çalışan kişidir.

Dost: Tasavvufta dervişin yoğun muhabbet ve sevgi duyduğu "Allah"a karşılık gelmektedir. Allah isminin farklı söyleyişlerinden biridir.

Eren: Tasavvufta Allah yolunda giderken, edinilen aldığı eğitim ve bilgi birikimiyle gelinen ve olunması gereken makamlardan birini ifade etmektedir. Ermiş, veli, evliya anlamlarına gelmektedir. İngilizce karşılığı olmadığı için tasavvuf dilindeki özgün anlamı kullanılmıştır.

Gonul (Gönül): Kalp, yürek, Allah'ın evi, müminin merkezi olarak tanımlanabilir. İngilizcedeki "Heart" kelimesi tam olarak bu anlamı vermediğinden kelimenin bu şekilde kullanımı uygun görülmüştür.

Haq (Hak) Tasavvuf ve Yunus Emre dilinde "Allah" ismine karşılık gelmektedir. Farklı söylemleri içerdiğinden kelimenin bu şekilde kullanılmıştır.

Hodja (Hoca): Tasavvufta dini bilgileri öğreten, öğretici ve öğretmen isimlerine karşılık gelmektedir. Tam olarak “teacher” kelimesi anlamı ifade etmediğinden özgün şekilde kullanımı uygun görülmüştür.

Kafir: Müslüman olmayan ya da Allah’a inanmayan kişi. (Become non-Muslim.) Özgün anlamıyla daha iyi ifade edileceği düşünülmüştür.

Koran: Kur’an-ı Kerim.

Miskin: Allah’a duyduğu aşk ile bu dünya ile bağını koparmış, nereye gittiğini ne yaptığını bilemeyen kişi. İngilizcedeki “poor” kelimesi bu anlamı tam ifade edemeyeceği düşünüldüğünden kelimenin özgün hâliyle kalmasının daha doğru olacağı kanaatine varılmıştır.

Sultan: Ülkeyi yöneten ulu kişi anlamında kullanılmaktadır. İngilizce karşılığı olmadığından bu şekilde kullanılmıştır.

Sheikh (Şeyh): Tasavvufta tarikat kurucusuna, tarikat büyüklerine veya tarikat kollarından birinin başında bulunan kimseye verilen addır. İngilizce karşılığı olmadığından özgün haliyle kullanılmış, İngilizce’ye bu şekilde uyarlanmıştır.

Yâren: Arkadaş, dost anlamlarına gelmektedir. Ahilik kavramında da kullanılabilmektedir. İngilizce olarak tam anlamı yansıtmayacağı düşüncesiyle özgün şekli kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

- Akın, A. (2015). Çeviride Yeni Yorum Bilimsel Paradigmanın Çeviri Sürecine Bakışı ve Yabancılaştırma Yönteminin Yeniden Yorumlanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Derneği: Cilt:8 Sayı:37*.
- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2005). *Yunus Emre Şiirinin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2016). *Anlambilim*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.
- Aksoy, B. *Çeviride Çevirmen Seçimleri Işığında Çeviri Eleştirisi*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt: 18, Sayı: 2/sf. 1-16.
- Aktulum, K. (2002). *Kopuk Yazı Kopuk Yapıt*. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Aktulum, K. (2004). *Parçalılık Metinlerarasılık*. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Aktulum, K. (2011). *Metinlerarasılık Göstergelerarasılık*. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Aktulum, K. (2014). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Albayrak, N. (2014) *Gönül Çalab'ın Tahtı Açıklamalı Yunus Emre Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Allen, G. (2000). *Intertextuality*. New York: Routledge.
- Altınörs, A. (2015). *Dil Felsefesi Tartışmaları-Platon'dan Chomsky'ye*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık.
- Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Asil, Y.Ş. (2011). *Dini Terimler Sözlüğü*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Asya, F. (1991). *Yunus Emre The Great Turkish Mystic-Büyük Türk Mutasavvıfı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.
- Avşar, Z. (2013). *Nasihatler Kitabı (Risâletü'n Nushiyye) Yunus Emre*. Ankara: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Başkenti.
- Ayvazoğlu, B. (2006). *Güller Kitabı-Türk Çiçek Kültürü Üzerine Bir Deneme*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (2016). *Yunus, Ne Hoş Demişsin Cumhuriyet Sonrası Yunus Emre Yorumları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Ayverdi, S. (2015). *Abide Şahsiyetler*. İstanbul: Kubbealtı Matbaası.

- Baker, M. (1992). *In Other Words*. A coursebook on Translation. Routledge.
- Balcı, E. (2018). *Journey to The Beloved, Sufi Poems by Yunus Emre*. İstanbul: Kopernik Yayınevi.
- Baldick, J. (2002). *Mistik İslâm-Sufizme Giriş-Çeviren*: Y. Said Müftüoğlu. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Banarlı, N. Sami (2013). *Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri*. İstanbul: Kubbealtı Yayıncılık.
- Barthes, R. (2008). *Yazma Arzusu*. Hazırlayan: Mehmet Rifat, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Basnett, S. (2002). *Translation Studies*. (3rd Ed.) London: Routledge.
- Basut, F. (2011). *Yunus Emre'den Öğütler, Hayatı-Eserleri-Divanı-Şiirleri-Menkıbeleri-Öğütleri*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Bengi, I. *Çeviri Eleştirisi Bağlamında Eleştirel Bilincin Oluşması ve Eleştiri Üst Eleştiri, Çeviribilim İlişkileri*. Boğaziçi Üniversitesi.
- Benjamin, W. *The Task of Translator*.
- Benveniste, E. (2009). *Genel Dilbilim Sorunları*. Çeviren: Erdim Öztokat: Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi.
- Berman, A. *The Manifestation of Translation and Translation and the Trails fo the Foreign*.
- Bhabha, K. Homi. (2016). *Kültürel Konumlanış*. Çeviren: Tahir Uluç. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Borges, J.L. (1998). *Collected Fictions of Jorge Luis Borges*. USA: The Penguin Press.
- Borges, Jorge. *An Investigation of the Word*.
- Boz, E. (2011). *X.Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Basımevi.
- Boztaş, İ.-Yener Ş. (2005). *Açıklamalı Çeviri Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Broeck, R. (1985). *Second Thoughts on Translation Criticism*. NewYork: St. Martin Press.
- Bullock, M.-W. Jennings, M. (2002). *Walter Benjamin Selected Writings Volume I (1913-1923), The Task of the Translator*. London: Harvard University Press.
- Bulut, A. (2018). *Çeviride İdeoloji&İdeolojik Çeviri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Burçoğlu, K. Nedret. (2010). *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*. İstanbul: Multilingual.
- Burke, Peter&HSİA, R. Po-Chia. (2012). *Erken Modern Avrupa'da Kültürel Çeviri*. Çeviren: Ferit Burak Aydar: İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Can Tüfekçi, D. (2014). Dilin Gelişimi: Genel Bir Bakış. *International Journal of Languages' Education and Teaching*.
- Chittick, W. (2019). *Tasavvuf Kısa Bir Giriş*. Çev. Turan Koç. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Chomsky, N. (2014). *Dil ve Zihin*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Çolak, G. (2008). *Çağrışımın İzinde Zihniyetler*. (www.altkitap.com)
- Çöpoğlu, M. (2015). *Yunus'un Çağrısı*. Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Dağbaşı, G. (2017). *Şiir Çeviri Eleştirisi*. İstanbul: Akdem Yayınları.
- Demirci, M. (2008). *Yunus'ta Hak ve Halk Sevgisi*. İstanbul: H Yayınları.
- Demirci, M. (2017). *Sorularla Tasavvuf ve Tarikatlar*. İstanbul: Mihrabad Yayınları.
- Derrida, J. (2014). *Gramatoloji*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Derrida, J. *Des Tours de Babel and What is a Relevant Translation*.
- Dil Felsefesinin Geleceğine Bir Bakış. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 20, Sayı 2, s. 127-140, Aralık 2003b.*
- Direk, Z. (2012). *Çağdaş Felsefe II ve Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (Yayın No:2247). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Eco, U. (2009). *Avrupa Kültüründe Kusursuz Dil Arayışı*. İstanbul: Ayhan Matbaası.
- Eruz, S. (2010). *Çokkültürlülük ve Çevirmenler*. İstanbul: Multilingual.
- Faiz, S. (1992). *The City of The Heart, "Yunus Emre's Verses of Wisdom and Love"*. Great Britain: Element Inc.
- Featherstone, M. In Pursuit of the Postmodern: An Introduction, Theory. *Culture&Society*. June 1988 5: 195-21.
- Friedrich, H. *On Art of Translation*.
- Genette, G. (2011). *Anlatının Söylemi-Yöntem Hakkında Bir Deneme*. Çeviren: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Göktürk, A. (2012). *Sözün Ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2008). *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (2010). *Yunus Emre Divan ve Risaletü'n-Nushiyye*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2015). *Yunus Emre*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Gutt, Eugena. A. (1991). *Translation and Relevance*. Basil Blackwell.
- Günay, U.-Horata, O. (1994). *Yunus Emre Risaletü'n Nushiyye*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Günay, V. Doğan. (2004). *Dil ve İletişim*. Multilingual: İstanbul.
- Güngör, H. (1991). *Devlet Arşivlerindeki Belgelerle Yunus Emre*. Karaman: Karaman'ın Sesi Matbaası.
- Gürçağlar Tahir, Ş. (2005). *Kapılar: Çeviri Tarihine Yaklaşımlar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Gürçağlar Tahir, Ş. (2014). *Çeviri'nin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Gürsevin, G.-Boz, Erdoğan. (2010). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güzel, A. (2005). *Güldeste*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A. (2015). *Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Halman, T. (2003). *A'dan Z'ye Yunus Emre*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1963). *William Faulkner Hayatı Sanatı Eserleri*. İstanbul: VarlıkYayınevi.
- Halman, T. Sait. (1971). *Langston Hughes Şiirler*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1974). *Eski Uygarlıkların Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1981). *Yunus Emre and His Mystical Poetry*. Indiana: Tulip Tree Publications.
- Halman, T. Sait. (1987). *Süleyman The Magnificent Poet*. İstanbul: Dost Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1989). *Living Poets of Turkey*. İstanbul: Dost Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1992). *Yaşayan Amerikalı Şairler*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1992). *Amerikalı Kadın Şairler*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1992). *Turkish Legends and Folk Poems*. İstanbul: Dost Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1993). *Yunus Emre Selected Poems*. Ankara: Ajans-Türk Publishing and Printing Co. Inc.
- Halman, T. Sait. (1995). *Dört Gök Dört Gönül*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Halman, T. Sait. (1995). *Sait Faik A Dot on The Map Selected Stories and Poems*. USA: Indiana University Turkish Studies Joint Series with The Ministry of Culture of the Republic of Turkey.

- Halman, T. Sait. (1997). *111 Poems by Orhan Veli Kanık*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Halman, T. Sait. (2003). *Türk Shakespeare*. Ankara: Hece Yayınları.
- Halman, T. Sait. (2005). *Candan Cana Mevlâna Celâleddin Rumi'den Seçme Rubailer*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Halman, T. Sait. (2008). *Çiçek Dürbünü Edebiyat ve Kültür Yazıları*. Ankara: Hece Yayınları.
- Halman, T. Sait. (2008). *Ümit Harmanı-Talât Sait Halman Toplu Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Halman, T. Sait. (2012). *William Shakespeare Aşk ve Anlatı Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Halman, T. Sait. (2014). *Michelangelo Cennetin Anahtarları-Seçme Şiirler*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Halman, T. Sait. (2018). *Eski Mısırdan Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Halman, T. Sait. *A Last Lullaby*. U.S.A.: A Cross Cultural Communications Chapbook. Turkish Writers.
- Halman, T. Sait. *Bin Bir Özdeyiş Şiirleri*. Milliyet Yayınları Şiir Dizisi.
- Halman, T. Sait. *The Humanist Poetry of Yunus Emre*. İstanbul: Publications of the R.C.D. Cultural Institute.
- Halman, T. Sait-And, M. (1992). *Mevlâna Celaleddin Rumi and The Whirling Dervishes*. İstanbul: Dost Yayınları.
- Halman, T. Sait-Warner, J.L. (2008). *An Anthology of Modern Turkish Drama*. New York: Syracuse University Press.
- Heidegger, M. *Language*
- Helminski, K.-Algan, R. (1989). *The Drop That Became The Sea, The Lyric Poems of Yunus Emre*. Vermont: Threshold Books.
- I.Ulusal Yunus Emre Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Yunus Emre'yi Anlamaya Doğru*. (2010). Karaman: Karaman Valiliği Kültür Yayınları.
- İbn Arabi, M. (2017). *İlâhi Aşk*. Çeviren: Mahmut Kanık, İstanbul: İnsan Yayınları.
- İslâm Ansiklopedisi. (2013, Cilt: 43). Yunus Emre. İstanbul: *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*.
- İnan, Y. Ziya. (1981). *Doğa ve Din Yorumcusu Yunus Emre*. İstanbul: Tekin Yayınevi.

İnternet:

http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/irem_onursal_turkce_metinler_bagdasiklik_tutarlilik.pdf-8. adresinden 16 Şubat 2020 tarihinde erişilmiştir.

İnternet: <http://www.tdk.gov.tr/images/20150129.pdf>. adresinden 01 Şubat 2020 tarihinde erişilmiştir.

Jacobson, R. *On Linguistics Aspects of Translation and Quest for Essence of Language*.

Kabaklı, A. (2012). *Yunus Emre*. İstanbul: Türk Dili ve Edebiyatı Yayınları.

Kara, M. (2019). *Tasavvuf Kültürü*. Ankara: Anadolu Ay Yayınları.

Karadeniz, Ş. (1998). *Uçan Kaçan Sözcüklerin Ardında*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.

Karakoç, S. (2017). *Yunus Emre*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Kıran Eziler, A. (2014). Dilbilim, Anlambilim ve Edimbilim. *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 9/6 Spring 719-729, Ankara-Turkey.

Kocabıyık, E. (2007). *Tasavvuf Sözlüğü* (İngilizce-Türkçe/Türkçe-İngilizce). İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Kocaman, A. *Çeviri, Çeviri Eleştirisi, Dilbilim*.

Kocaman, A.-İmer K.-Özsoy A. Sumru. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Köprülü, M. Fuad. (2013). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Kunter, H.B. (1990). *Yunus Emre Bilgiler-Belgeler*. Eskişehir Valiliği.

Kur'an-ı Kerim Meâli. (2009).11.Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Küçük, D. (2013). *The Selected Poems of the Divan of Yunus Emre*. Translated by: Havva Aslan, İstanbul: Profil Yayıncılık.

Lings, M. (2017). *Tasavvuf Nedir?* Çeviren: Semih Ceyhan, İstanbul: Nefes Yayınları.

Man de Paul. (1973). *Conclusions on Walter Benjamin's The Task of the Translator*. Messenger Lecture: Connell University.

Millî Kültür Dergisi. (Ocak 1991, Sayı:80). Yunus Emre Özel Sayısı. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Munday, J. (2001). *Introducing Translation Studies*. London: Routledge.

Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.

Nida, E.A.-Taber, C.A. (1974). *The Theory and Practice of Translation*. Ed. Brill.

Okumuş, E. (2013). *13. Yüzyıldan 21.Yüzyıla Yunus Emre*. İstanbul: İnsan Yayınları.

- Onursal, İ. *Türkçe Metinler Bağdaşıklık Tutarlılık*.
- Öner Bengi, I. (1999). *Çeviri Bir Süreçtir... Ya Çeviribilim*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Özbay, M.-Tatçı, M. (1991) *Yunus Emre ile İlgili Makalelerden Seçmeler*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Özçelik, M. (2013). *Bizim Yunus*. İstanbul: Nar Yayınları.
- Özçelik, M. (2013). *Yunus Emre Menkıbeleri*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Özçelik, M. (2015). *Yunus Emre*. Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Parla, J. (2015). *Don Kişottan Bugüne Roman*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Popoviç, A. (1987). *Yazın Çevirisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Metis Yayıncıları.
- Raquel de Pedro. *Metin Çevrilebilirliği: Tarihsel Bir Bakış*. Çeviren Necip Fazıl Kurt.
- Rıfat, M. (1990). *Dilbilim ve Göstergebilimin Çağdaş Kuramları*. İstanbul: Düzlem Yayınları.
- Rıfat, M. (1995). *Çeviri ve Çeviri Kuramı Üstüne Söylemler*. İstanbul: Düzlem Yayınları.
- Rıfat, M. (2004a). *Çeviri Seçkisi I, Çeviriyi Düşünenler*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Rıfat, M. (2004b). *Çeviri Seçkisi II, Çeviri(bilim)Nedir? (2.Baskı)*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Rıfat, M. (2008). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 1. Tarihçe ve Eleştirel Düşünceler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Rıfat, M. (2011) *Metnin Sesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rıfat, M. (2013). *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü-Kavramlar, Yöntemler, Kuramcılar, Okullar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rıfat, M. (2014a). *Göstergebilim'in ABC'si*. (4.Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Rıfat, M. (2014b). *XX. Yüzyılda Dilbilim ve Göstergebilim Kuramları 2. Temel Metinler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rıfat, M.- Vardar, B. (1979). *Göstergebilim İlkeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Roditi, E. (1987). *Yunus Emre: The Wandering Fool*. California: Cadmus Editions.
- Said, W. Edward (2017). *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*. Çeviren: Berna Yıldırım. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Saussure de Ferdinand. (2014). *Genel Dilbilim Yazıları*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Savory, T. (1994). *Tercüme Sanatı*. İstanbul: MEB Yayınları.

- Schimmel, A. (1999). *Yunus Emre ile Yollarda*. Çeviren: Senail Özkan. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Smith, P. (2001). *Kültürel Kuram*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Spivak, G. *The Politics of Translation*.
- Steiner, G. *The Hermeneutic Motion*.
- Steiner, G. *Understanding as Translation and Language and Gnosis from After Babel: Aspects of Language and Translation*.
- Stolze, R. (2013). *Çeviri Kuramları*. Çeviren: Emre Durukan. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki Dilde Varolmak*. İstanbul: Say Yayınları.
- Tatçı, M. (2015). *Yunus Emre ile Aşk Yolculuğu, Hayatı ve Seçme Şiirleri*. İstanbul: H Yayınları.
- Taydaş, N. (2017). *Yunus Emre Geçmişin ve Geleceğin Şairi*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Tedlock, D. *Toward a Poetics of Polyphony and Translatability*.
- Timurtaş, F. Kadri. (2017). *Yunus Emre Divanı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Todorov, T. (2011). *Eleştirinin Eleştirisi*. Çeviren: Mehmet Rıfat-Sema Rıfat. Türkiye İş Bankası Yayınları Kültür Yayınları: İstanbul.
- Toklu, O. (2003). *Şiir Dili ve Çevirisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Toprak, B. (2004). *Yunus Emre Divanı*. İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları.
- Tosun, M. (2013). *Çeviri Eleştirisi Kuramı*. İstanbul: Aylak Adam Yayınları.
- Toury, G. (1980) *In Search of Theory of Translation*. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- Türk Yurdu Dergisi. (Mayıs 2012, Cilt:32, Sayı,297). Yunus Emre Özel Sayısı. *Türk Ocakları Genel Merkezi Yayınları*.
- Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Uluslararası Yunus Emre Bildiriler*. (2016). Örgün Yayınevi: İstanbul.
- Uluslararası Yunus Emre Semineri Bildiriler (7-8 Eylül 1971)* İstanbul: Akbank Kültür Hizmeti.
- Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri*. Ankara 7-10 Ekim 1991.(1995) Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Uygur, N. (2018). *Kültür Kuramı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Üzer, İ. (Ocak 2010) *Varlığımız Dilimiz ya da Sanal Dünyadan Evimize Sızanlar*: Dil ve Edebiyat Dergisi.
- Vardar, B. (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual
- Venuti, L. (2012). *The Translation Studies Reader* (3rd Ed.). London: Routledge.
- Vermeer, Hans J. (2008). *Çeviride Skopos Kuramı*. Çeviren: Ayşe Handan Konar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wills, W. (1982). *The Science of Translation*. Tübingen: Gunter Nar Verlag.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviri bilimin Temel Kavramları ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yılmaz, F. (2011). *Yunus Emre ve Tasavvuf Felsefesi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yücel, F. (2007). *Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir*. U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 8, Sayı 12.
- Yücel, F. (2013). *Çeviribilimin Paradigmaları, Çeviri Seçkisi*. Çanakkale: Çanakkale Kitaplığı Akademi.
- Yücel, F. (2014). *Söylemlerin İçinden*. İstanbul: Alakarga Yayıncılık.
- Yücel, F. (2016). *Çevirinin Tarihi*. İstanbul: Çeviribilim Matbaacılık.
- Yücel, F. (2007). *Çeviri Eleştirisi Neyi Eleştirir? U.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 12-2007/1*
- Yücel, T. (2015). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Yayınları.

EK-1. Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

Evvel benem âhir benem
Canlara can olan benem
Azup yolda kalmışlara
Hâzır meded iren benem

I am before, I am after-
 The soul for all sounds all the way.
 I'm the one with a helping hand
 Ready for those gone wild, astray.

Düş döşedim bu yerleri
Çöksü urdum bu dağları
Sayvân eyledüm gökleri
Girü dutup duran benem

I made the ground flat where it lies,
 On it I had those mountains rise,
 I designed the vault of the skies,
 For I hold all things in my sway.

Dahı aceb âşıkları
İkrâr u din iman oldum
Halkun gönlinde küfrile
İslâmıla iman benem

To countless lovers I have been
 A guide for faith and religion.
 I am sacrilege in man's hearts-
 Also the true faith and Islam's way.

Halk içinde dirlik düzen
Bu üstüne kara yazan
Dört kitabı toğru yazan
Ol yazılan Kurân benem

I make men love peace and unite;
 Putting down the black words on White,
 I wrote the four holy books right-
 I'm the Koran for those who pray.

Yunus değül bunu diyen
Kendülüğidir söyleyen
Kâfir olur inanmayan
Evvel âhir hemen benem

It's not Yunus who says all this:
 It speaks its own realities:
 To doubt this would be blasphemous:
 "I'm before-I'm after," I say.

EK-1. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

*Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dün ü günü
Bana seni gerek seni*

Your love has wrested me away from me,
You're the one I need, you're the I crave.
Day and night I burn, gripped by agony,
You're the one I need, you're the one I crave.

*Ne varlığa sevinirim
Ne yokluğa yerinirim
Aşkın ile avunurum
Bana seni gerek seni*

I find no great joy in being alive,
If I cease to exist, I would not grieve,
The only solace I have is your love,
You're the one I need, you're the one I crave.

*Aşkın âşıklar öldürür
Aşk denizine daldırır
Tecelli ile doldurur
Bana seni gerek seni*

Lovers yearn for you, but your love slays them,
At the bottom of the sea it lays them,
It has God's images- it displays them;
You're the one I need, you're the one I crave.

*Aşkın şarabından içem
Mecnun olup dağa düşem
Sensin dün ü gün endişem
Bana seni gerek seni*

Let me drink the wine of love sip by sip,
Like Mecnun (Demented), live in the hills in hardship,
Day and night, care for you hold me in its grip,
You're the one I need, you're the one I crave.

*Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savurular
Toprağım orda çağıra
Bana seni gerek seni*

Even if, at the end, they make me die
And scatter my ashes up to the sky,
My pit would break into this outcry:
You're the one I need, you're the one I crave.

*Yunus durur benim adım
Gün geçtikçe artar odum
İki cihanda maksudum
Bana seni gerek seni*

"Yunus Emre the Mystic" is my name,
Each passing day fans and rouses my flame,
What I desire in both worlds is the same:
You're the one I need you're the one I crave.

EK-1. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

*Ol dost bize gelmez ise
Ben dosta girü varayın
Çekeyin cevr ü cefâyı
Dost yüzün görüvireyim*

In case my Friend does not return to me,
Then let me return to the Friend's embrace;
I'm willing to suffer from pain and torture
If that is how I can see the Friend's face.

*Sermaye bir avuç toprak
Anı dahi aldı bu aşk
Ne sermaye var ne dükkân
Bazara neye varayın*

A handful of dust was my stock in trade,
And love took even that away from me:
Now I have no capital left nor shop.
What use is going to the market place?

*Kurulmuşdur dost dükkânı
Dost içine girmiş gezer
Günahum çok gönlüm sizer
Ben dosta çok yalvarayın*

The Friend has His nice shop, neatly set up;
Cheerfully He walks around in that shop.
But my heart cringes, my sins are countless;
Humbly I must go implore the Friend's grace.

*Gönlün eydür dost benümdür
Gözüm eydür dost benüdür
Gönlüm eydür göze sabr
Bir dem haberin sorayın*

My heart declares: "The Friend belongs to me."
My eye declares: "The Friend belongs to me."
My heart urges my eye to have patience,
Yearning to receive news, to keep pace.

*Hak nazar kılduğı cana
Bir göz ile bakmak gerek
Ana kim ol nazar kıla
Ben anı nice yireyin*

We must accept those who have looked at God.
As sharing God's life, as one and the same.
If a person has received the blessing
Of God's vision, he is beyond disgrace.

EK-1. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

*Ömrüm beni sen aldadın
Ah n'ideyim ömrüm seni
Beni depdenimez kodun
Ah n'ideyim ömrüm seni*

Life of mine, you led me astray;
What shall I do with you, my life?
You left me paralyzed this way;
What shall I do with you, my life?

*Benim derdim hep sen idin
Canım içinde can idin
Hem sen bana sultan idin
Ah n'ideyim ömrüm seni*

You were all I was and had, all:
You were the soul within my soul.
My Sultan, I was in your thrall.
What should I do with you, my life

*Gönlüm sana eğler idim
Gül deyüben yiğler idim
Garipseyip ağlar idim
Ah n'ideyim ömrüm seni*

With your joys my heart used to glow,
Like mountain flowers, row on row...
I used to weep, gripped by sorrow.
What shall I do with you, my life?

*Gider imiş bunda gelen
Dünya işi cümle yalan
Ağlar ömrüm yavı kulan
Ah n'ideyim ömrüm seni*

After coming here, the soul flies;
Affairs of the World are all lies.
Whoever squanders his life, cries.
What shall I do with you, my life?

*Hayrım şerrim yazılısar
Ömrüm ipi üzüliser
Gidip suret bozulısar
Ah n'ideyim ömrüm seni*

My deeds are written, good and bad;
Nearing my life's end, I am sad;
The face wrecks the features it had.
What shall I do with you, my life?

*Bari koyuban kaçmasan
Göçgüncü gibi geçmesen
Ölüm şarabını içmesen
Ah n'ideyim ömrüm seni*

I wish you would no grab and run
Nor be the nomad who moves on.
I wish you would not drink death's wine.
What shall I do with you, my life?

*Birgün ola sensiz kalam
Kurda kuşa öyün olam
Çürüyüben toprak olam
Ah n'ideyim ömrüm seni*

I'll be left without you some day;
Bird and beast will eat me away;
I'll turn to dust as I decay.
What shall I do with you, my life?

*Miskin Yunus bilmez misin
Yoksa nazar kılmaz mısın
Ölenleri anmaz mısın
Ah n'ideyim ömrüm seni*

Dervish Yunus, you know, don't you,
Or don't they come into your view?
Remember those whose lives are through?
What shall I do with you, my life?

EK-1. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

Gözüm seni görmek için

I have these eyes of mine to see your see face;

Elim sana ermek için

I only have hands to seek your embrace.

Bugün sana ermek için

Today I shall set my on the road

Yarın seni bulmak için

So that tomorrow I can reach your place.

Bugün canım yolda koyam

Let me set my soul on the road today,

Yarın ivâzın veresin

Grant me tomorrow whatever its worth.

Arz eyleme uçmağın

Do not offer your paradise to me,

Hiç arzum yok uçmağ için

I have no wish to fly to Paradise.

Bana uçmak ne gerekmez

Who needs it, what use is to?

Hergiz gönlüm ona bakmaz

My heart's eye would not even glance at it.

İşbu benim zârlığı

All this sorrowful sorrowful clamoring of mine

Değüldürür bir bağ için

Is not for a garden up in the skies.

Uçmağ uçmağın dediğin

You keep trying to use it to entice

Mümünleri yeltdiğin

The faithful, but what you call Paradise

Vardır ola birkaç huri

Cannot boast of more than a few houris

Hevesim yok uçmağ için

And I don't hanker after their caress.

Sûfilere ver sen onu

Offer it to those who go by the creed;

Bana seni gerek seni

You're the one I crave, you're the one I need.

Hâşâ ben terk edem seni

My leaving you would be a shameful deed

Şol bir ala çardağ için

For the sake of mansion and trellies.

EK-1. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

*Bu dünyadan gider olduk
Kalanlara selâm olsun
Bizim için hayır dua
Kılanlara selâm olsun*

Out of this world, we're on our way:
Our greetings to those who will stay.
We send all our greetings to those
Who give us their blessings and pray.

*Ecel büke belimizi
Söyletmeye dilimizi
Hasta iken halimizi
Soranlara selâm olsun*

Under Death's weight, our backs gave away;
Now our tongues have nothing to say.
We send greetings to those who've asked
About us as, near death, we lay.

*Dünyaya gelenler gider
Hergiz gelmez yola gider
Bizim halimizden haber
Soranlara selâm olsun*

Fateful Death takes our lives away:
None can escape, none goes astray.
We send greetings to those who've asked
About us as, near death, we lay.

*Miskin Yunus söyler sözün
Yaş doldurmuş iki gözüün
Bizi bilmeyen ne bilsin
Bilenlere selâm olsun*

Listen: Mystic Yunus says so.
His eyes are filled with tears of woe.
Those who don't know cannot know us;
We send greetings to those who know.

EK-1. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

*Yalancı dünyaya konup göçenler
Ne söylerler ne bir haber verirler
Üzerinde türlü otlar bitenler
Ne söylerler ne bir haber verirler*

Those who perch on this false world and then go out,
They never speak nor send any news at all;
Those on whose graves all sorts of grass and weeds sprout,
They never speak nor send any news at all.

*Kiminin başında biter ağaçlar
Kiminin başında sararır otlar
Kimi masum kimi güzel yiğitler
Ne söylerler ne bir haber verirler*

Some of them have trees that grow beside graves,
Some are covered with weeds that wither in waves:
There lie innocent youths, fair maidens, and braves.
They never speak nor send any news at all.

*Toprağa gark olmuş nazik tenleri
Söylemeden kalmış tatlı dilleri
Gelin duadan unutman bunları
Ne söylerler ne bir haber verirler*

In the ground, their tender flesh has turned to dust;
Buried in deep silence, their sweet tongues hold fast.
Come, mention their names in your prayers-you must.
They never speak nor send any news at all.

*Kimisi dördünde kimi beşinde
Kimisinin tâcı yoktur başında
Kimi altı kimi yedi yaşında
Ne söylerler ne bir haber verirler*

Some died young; never lived beyond life's threshold;
Some wore crowns that their heads could no longer hold.
When they died, some were six or seven years old.
They never speak nor send any news at all.

*Kimisi bezirgân kimisi hoca
Ecel şerbetini içmek de güç a
Kimi aksakallı kimi pir koca
Ne söylerler ne bir haber verirler*

Be they revered teacher or greedy trader,
Drinking Death's nectar came harder and harder,
Be they White-bearded or religious leader:
They never speak nor send any news at all.

*Yunus der ki gör takdirin işleri
Dökülmüşler kirpikleri kaşları
Başları ucunda hece taşları
Ne söylerler ne bir haber verirler*

Yunus says: "All this is done by Fate alone."
From their eyes, all their brows and lashes are gone;
To mark their place there is only a headstone.
They never speak nor send any news at all.

EK-1. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yer alan Yunus Emre şiir çevirilerinden örnekler

*Severim ben seni candan içeri
Yolum vardır bu erkândan içeri*

I love you beyond the depths of my own soul;
On my way, I shun the canon and its call.

*Beni bende demen bende değilim
Bir ben vardır bende benden içeri*

Don't say I'm in my self. I am not at all.
There's an I within me, deep, deeper than I.

*Nereye kadar isem dopdolusun
Seni nere koyam benden içeri*

Wherever I look, I see you've filled that space:
Where, in my inmost soul, can you have your place?

*Beni sorma bana bende değilim
Suretim boş yürür dondan içeri*

Don't ask me about me: I'm not inside me-
In its robe, my body walks on, all empty.

*Senin aşkın beni benden alıptır
Ne şirin dert bu dermandan içeri*

My love for you has plucked me away from me:
What sweet pain is this? It's beyond remedy.

*Geçer iken Yunus şeş oldu dosta
Ki kaldı kapuda ondan içeri*

As he passed by, Yunus chanced to meet the Friend,
And remained at the Gate at the deepest end.

EK-2. Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

Bu bölümde eserde geçen Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi sunulmuş, tasavvufi terimler özgün şekilleriyle hedef dilde kullanılmıştır.

<i>Evvel benem âhir benem</i>	I am the eternity I am the end of life,
<i>Canlara can olan benem</i>	I am the life of many beloved lives,
<i>Azup yolda kalmışlara</i>	To those sinned and stranded,
<i>Hâzır meded iren benem</i>	I am the hope for help on hand.

<i>Düş döşedim bu yerleri</i>	I dreamed about these dwellings,
<i>Çöksü urdum bu dağları</i>	I pounded the spike down these mountains,
<i>Sayvân eyledüm gökleri</i>	I pitched the marquee these heavens,
<i>Girü dutup duran benem</i>	I am iterant hanging them back.

<i>Dahı aceb âşıkları</i>	As yet for I know many lovers;
<i>Ikrâr u din iman oldum</i>	I believed in God once again.
<i>Halkun gönlinde küfrile</i>	Sacrieleged in the public eye;
<i>İslâmıla iman benem</i>	I am Islam and I am the believer.

<i>Halk içinde dirlik düzen</i>	Peace and harmony in public,
<i>Bu üstüne kara yazan</i>	Writing on this its black destiny,
<i>Dört kitabı toğru yazan</i>	Writing down four Holy books truely,
<i>Ol yazılan Kurân benem</i>	I am the one that written Koran.

<i>Yunus değül bunı diyen</i>	Yunus does not say this word,
<i>Kendülüğidir söyleyen</i>	He is himself willingly to tell,
<i>Kâfir olur inanmayan</i>	Become a kafir ¹³⁷ unbelieving,
<i>Evvel benem âhir benem</i>	I am eternal I am end of life...

¹³⁷ Kafir: become non-Muslim

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>İlim ilim bilmektir</i>	Wisdom is to know wisdom
<i>İlim kendin bilmektir</i>	Wisdom means knowing oneself
<i>Sen kendini bilmezsin</i>	If you do not know yourself
<i>Ya nice okumaktır</i>	There is no point in reading...
<i>Okumaktan mânâ ne</i>	What is the point of reading
<i>Kişi Hakk'ı bilmektir</i>	It is to know Haq ¹³⁸
<i>Çün okudun bilmezsin</i>	Since you have read, do not know
<i>Ha bir kuru emektir</i>	It is a useless attempt...
<i>Okudum bildim deme</i>	Do not say "I've read, I've learned"
<i>Çok taat kıldım deme</i>	Do not say "I've worshipped a lot."
<i>Eri Hak bilmez isen</i>	If you do not admit man as Haq
<i>Abes yere yelmektir</i>	All other works futile...
<i>Dört kitabın mânâsı</i>	The meaning of four Holy Books
<i>Bellidir bir elifde</i>	Is explained in aleph ¹³⁹
<i>Sen elifi bilmezsin</i>	If you do not know what aleph is
<i>Bu nice okumaktır</i>	It is no longer read...
<i>Yunus Emre der hoca</i>	Yunus Emre says Hodja ¹⁴⁰ ;
<i>Gerek var bin hacca</i>	There is no point in making a thousand pilgrimages,
<i>Hepisinden iyice</i>	It's better than all;
<i>Bir gönüle girmektir</i>	To have welcomed a single gonul ¹⁴¹ ...

¹³⁸ Different sayings of God in Yunus.

¹³⁹ Elif. First Letter of Koran. The secrecy of it hasnot been found yet. It's related to person's intention.

¹⁴⁰ Muslim religious clerk.

¹⁴¹ The figurative telling of heart where Muslim feels his belief and love of God.

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

Aşkın aldı benden beni Your love stole me away,
Bana seni gerek seni I just only need to you and you...
Ben yanarım dün ü günü I burn for the past and the day,
Bana seni gerek seni I just only need to you and you...

Ne varlığa sevinirim I'm not happy for wealth,
Ne yokluğa yerinirim I'm not sorrowful for poverty,
Aşkın ile avunurum I am divert myself with your love,
Bana seni gerek seni I just only need to you and you...

Aşkın âşıklar öldürür Your love gets the lovers kill,
Aşk denizine daldırır It dives into the love of sea,
Tecelli ile doldurur It stuffs with the reflection,
Bana seni gerek seni I just only need to you and you...

Aşkın şarabından içem Let me drink the wine of love,
Mecnun olup dağa düşem Let me climb to the mountain like demented,
Sensin dün ü gün endişem You are my anxiety for the present and past,
Bana seni gerek seni I just only need to you and you...

Eğer beni öldüreler If they let me kill,
Külüm göğe savuralar Let my ashes throw the sky away,
Toprağım orda çağıra Let my buddy call me there.
Bana seni gerek seni I just only need to you and you...

Yunus durur benim adım Everyone calls me Yunus,
Gün geçtikçe artar odum My ode is growing day by day,
İki cihanda maksudum My aim for the world and the world to come,
Bana seni gerek seni I just only need to you and you...

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Ol dost bize gelmez ise</i>	If the Dost ¹⁴² does not come to us,
<i>Ben dosta girü varayın</i>	I arrive to the ost again.
<i>Çekeyin cevri ü cefâyı</i>	I feel sorrow and pain,
<i>Dost yüzün görüvireyim</i>	Let me see the countenance of the Dost.
<i>Sermaye bir avuç toprak</i>	The found is a handful of land,
<i>Anı dahı aldı bu aşk</i>	This love got it as well,
<i>Ne sermaye var ne dükkân</i>	There is neither found not store,
<i>Bazara neye varayın</i>	Why do I arrive to the bazaar?
<i>Kurulmuşdur dost dükkânı</i>	The store of Dost was broken,
<i>Dost içine girmiş gezer</i>	The Dost wandering around in it,
<i>Günahum çok gönlüm sizer</i>	My sins are a lot, the gonul is with a heavy heart,
<i>Ben dosta çok yalvarayın</i>	Let me beg for my Dost.
<i>Gönlün eydür dost benümdür</i>	Your Gonul is sincere, the Dost is mine,
<i>Gözüm eydür dost benüdür</i>	My eyes is sincere, the Dost is mine,
<i>Gönlüm eydür göze sabr</i>	My Gonul is sincere to the patience for eyes,
<i>Bir dem haberin sorayın</i>	I sent news for a moment.
<i>Hak nazar kıldığı cana</i>	When Haq ¹⁴³ tends to a soul,
<i>Bir göz ile bakmak gerek</i>	It needs to think a great deal.
<i>Ana kim ol nazar kıla</i>	If one looks with him,
<i>Ben anı nice yireyin</i>	I hold up him scorn ceaselessly...

¹⁴² Different sayings of God in Yunus.

¹⁴³ Different sayings of God in Yunus.

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>İşidin ey yârenler</i>	The ones you hear me!
<i>Aşk bir güneşe benzer</i>	Love resembles a sun...
<i>Aşk olmayan gönül</i>	Gonul deprived of love;
<i>Misâl-i taşa benzer</i>	Looks like a stone...
<i>Taş gönülde ne biter</i>	What sprouts in a stony heart,
<i>Dilinde ağı tüter</i>	Dip one's tongue in gall.
<i>Niçe yumşak söylese</i>	What if say gently;
<i>Sözü savaşa benzer</i>	His sayings looks like a quarrel...
<i>Aşk var gönül yanar</i>	When there is love, gonul burns.
<i>Yumşanur muma döner</i>	It melts, turns into candle.
<i>Taş gönüller kararmış</i>	Stone hearts all tarnished;
<i>Sarp katı kışa benzer</i>	They resembles to the hard steep winter...
<i>Geç Yunus endişeden</i>	Yunus does not have to worry about;
<i>Gerekse bu bîşeden</i>	If there needs to this,
<i>Ere aşk gerek önden</i>	Love is needed to a man beforehand;
<i>Ondan dervişe benzer</i>	Whence he looks to be dervish ¹⁴⁴ ...

¹⁴⁴ A poor holy man in Islam devoting himself to God.

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

Gönül Çalab'ın tahtı

Gönüle Çalab baktı

İki cihan bedbahtı

Kim gönül yıkar ise

Gonul¹⁴⁵ is crown of Chalab¹⁴⁶;

Chalab looks at gonul,

One is in misery within both world;

If whomever hurts the gonul...

Sen sana ne sanırsan

Ayruğa da onu san

Dört kitabın mânâsı

Budur eğer var ise

You, what to think yourself;

Thought the other worthy too.

The meaning of four Holy Books;

Is this, If there is...

Bildik gelenler geçmiş

Konanlar geri göçmüş

Aşk şarabından içmiş

Kim mânâ duyar ise

Known comings had passed away,

Replaced had remigrated,

Had drunk the wine of love,

If whomever feels the sense...

¹⁴⁵ Different sayings of Heart in Yunus.

¹⁴⁶ Different sayings of God in Yunus.

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Geldi geçti ömrüm benim</i>	My life came and went;
<i>Şol yol esip geçmiş gibi</i>	Like the wind blew and passed...
<i>Hele bana şöyle geldi</i>	As It seems to me;
<i>Şol göz yumup açmış gibi</i>	Like the opening and closing of an eye...
<i>İşbu söze Hak tanıktır</i>	As Haq ¹⁴⁷ is my witness;
<i>Bu can gövdeye konuktur</i>	The soul is the body's guest.
<i>Bir gün ola çıka gide</i>	One day is going to come;
<i>Kafesten kuş uçmuş gibi</i>	Like a bird fled out of the cage...
<i>Miskin âdem oğlanını</i>	The poor sons of Adam;
<i>Benzetmişler ekinciye</i>	Resembled to the seed man.
<i>Kimi biter kime yiter</i>	Some grows and some gets lost;
<i>Yere tohum saçmış gibi</i>	Like have sown their seeds to the earth...
<i>Bir hastaya vardın ise</i>	If you visit a sick,
<i>Bir içim su verdin ise</i>	If you brings a sip of water,
<i>Yarın orda karşı gele</i>	Tomorrow you'll be served,
<i>Hak şarabın içmiş gibi</i>	Like have drunk the wine of Haq ¹⁴⁸ ...

¹⁴⁷ Different sayings of God in Yunus.

¹⁴⁸ Different sayings of God in Yunus.

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Bir kez gönül yıkdın ise</i>	If you broke one's heart,
<i>Bu kıldığın namaz değil</i>	It is not your namaz ¹⁴⁹ for praying.
<i>Yetmiş iki millet dahi</i>	If all walks of life come,
<i>Elin yüzün yumaz değil</i>	Your hands and face are not clean sparkingly.
<i>Hani erenler geldi geçdi</i>	So many Erens ¹⁵⁰ came and dwelt
<i>Bunlar yardu kaldı göçdü</i>	These are lived and died
<i>Pervaz urup Hakk'a uçdu</i>	They greeted and hold Haq
<i>Hümâ kuşudur kaz değil</i>	It is Huma bird not the goose
<i>Yol oldur ki doğru vara</i>	This is the path of Haq rightly
<i>Er oldur alçakda dura</i>	This is Eren behaving humbly
<i>Göz oldur ki Hakk'ı göre</i>	This the eye grasping to Haq
<i>Yüceden bakan göz değil</i>	It is not the eye looking down on
<i>Doğru yola gittin ise</i>	If you goes throughly
<i>Er eteğin tuttun ise</i>	If you hold on the hem of Eren's robe
<i>Bir hayır da ettin ise</i>	If you do a charity work
<i>Birine bindir az değil</i>	It is a hundred to one not a few
<i>Yunus bu sözleri çatar</i>	Yunus snaps all these words
<i>Sanki balı yağa katar</i>	As if mixing honey to the butter
<i>Halka metâların satar</i>	He sells the goods to the public
<i>Yükü cevherdir tuz değil</i>	His carrying is pearl not the sal

¹⁴⁹ Ritual workshop of Muslims for God in five times a day.

¹⁵⁰ Holy man in Islam and Sufism devoted his life to God and arrived its honour.

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Ben yürüyüm yana yana</i>	I have a walk on whiningly,
<i>Aşk boyadı beni kana</i>	Love paints me bloody,
<i>Ne âkilem ne divane</i>	Neither I am wise nor insane,
<i>Gel gör beni aşk neyledi</i>	What love makes me, see and come...
<i>Geh eserim yeller gibi</i>	Sometimes I blow like winds,
<i>Geh tozarım yollar gibi</i>	Sometimes I dust like roads,
<i>Geh akarım seller gibi</i>	Sometimes I flow like floods,
<i>Gel gör beni aşk neyledi</i>	What love makes me, see and come...
<i>Ya elim al kaldır beni</i>	Whether raise me by grasping my hand,
<i>Ya vaslına erdir beni</i>	Whether converge me with yourself,
<i>Çok ağlattın güldür beni</i>	You got me shed tears a lot,
<i>Gel gör beni aşk neyledi</i>	What love makes me, see and come...
<i>Ben yürürüm ilden ile</i>	I have a walk from whereabouts to land,
<i>Şeyh anarım dilden dile</i>	I remind Sheikh ¹⁵¹ from mouth to mouth,
<i>Gurbette hâlim kim bile</i>	Who knows my homesickness in foreign land
<i>Gel gör beni aşk neyledi</i>	What love makes me, see and come...
<i>Miskin Yunus biçareyim</i>	Miskin ¹⁵² Yunus is wretched,
<i>Baştan ayağa yâreyim</i>	I am the lover from top to the toe,
<i>Dost ilinden âvâreyim</i>	I am idle wandering about the Dost,
<i>Gel gör beni aşk neyledi</i>	What love makes me, see and come...

¹⁵¹ A Muslim Religious Leader or teacher.

¹⁵² Being miserable and tired of the deep love of God.

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Ömrüm beni sen aldadın</i>	Life of mine, you led me astray;
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?
<i>Beni depdenimez kodun</i>	You left me paralyzed this way;
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?
<i>Benim derdim hep sen idin</i>	You were all I was and had, all:
<i>Canım içinde can idin</i>	You were the soul within my soul.
<i>Hem sen bana sultan idin</i>	My Sultan, I was in your thrall.
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What should I do with you, my life
<i>Gönlüm sana eğler idim</i>	With your joys my heart used to glow,
<i>Gül deyüben yiylər idim</i>	Like mountain flowers, row on row...
<i>Garipseyip ağlar idim</i>	I used to weep, gripped by sorrow.
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?
<i>Gider imiş bunda gelen</i>	After coming here, the soul flies;
<i>Dünya işi cümle yalan</i>	Affairs of the world are all lies.
<i>Ağlar ömrüm yavı kılan</i>	Whoever squanders his life, cries.
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?
<i>Hayrım şerrim yazılısar</i>	My deeds are written, good and bad;
<i>Ömrüm ipi üzüliser</i>	Nearing my life's end, I am sad;
<i>Gidip suret bozulısar</i>	The face wrecks the features it had.
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?
<i>Bari koyuban kaçmasan</i>	I wish you would no grab and run
<i>Göçgüncü gibi geçmesen</i>	Nor be the nomad who moves on.
<i>Ölüm şarabını içmesen</i>	I wish you would not drink death's wine.
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?
<i>Birgün ola sensiz kalam</i>	I'll be left without you some day;
<i>Kurda kuşa öyün olam</i>	Bird and beast will eat me away;
<i>Çürüyüben toprak olam</i>	I'll turn to dust as I decay.
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?
<i>Miskin Yunus bilmez misin</i>	Dervish Yunus, you know, don't you,
<i>Yoksa nazar kılmaz mısın</i>	Or don't they come into your view?
<i>Ölenleri anmaz mısın</i>	Remember those whose lives are through?
<i>Ah n'ideyim ömrüm seni</i>	What shall I do with you, my life?

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Gözüm seni görmek için</i>	My eyes are for seeing you
<i>Elim sana ermek için</i>	My hand are for attaining you
<i>Bugün sana ermek için</i>	Today for converging you
<i>Yarın seni bulmak için</i>	Tomorrow for finding you
<i>Bugün canım yolda koyam</i>	Today I set my spirit on you
<i>Yarın ivâzın veresin</i>	Tomorrow you let me response
<i>Arz eyleme uçmağın</i>	I donot for your heaven
<i>Hiç arzum yok uçmağ için</i>	I am not willing to be in heaven
<i>Bana uçmak ne gerekmez</i>	I donot need to be in heaven
<i>Hergiz gönlüm ona bakmaz</i>	I donot always demand to heaven
<i>İşbu benim zârlığı</i>	All this is my desperation
<i>Değöldürür bir bağ için</i>	It is not only for a wineryard
<i>Uçmağ uçmağın dediğin</i>	All I said for heaven to heaven
<i>Mümünleri yeltdiğin</i>	Striving to the believers
<i>Vardır ola birkaç huri</i>	There is just only a few houri
<i>Hevesim yok uçmağ için</i>	I am not inclined to be in heaven
<i>Sûfilere ver sen onu</i>	Give all them to the sufis
<i>Bana seni gerek seni</i>	I just only need to you and you
<i>Hâşâ ben terk edem seni</i>	I never dump into you
<i>Şol bir ala çardağ için</i>	That is all for a light cerement...

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Bir nazarda kalmayalım</i>	Let us not stick around anywhere
<i>Gel dosta girelim gönül</i>	Come set Dost's heart, gonul
<i>Hasret ile ölmeyelim</i>	Let us no die with sighing
<i>Gel dosta girelim gönül</i>	Come set Dost's heart, gonul
<i>Terk edelim il ü şarî</i>	Let us pack one's bags
<i>Dost için kılalım zârî</i>	Let us stich around for Dost
<i>Ele getirelim yârî</i>	Let us bring into yâr to others
<i>Gel dosta gidelim gönül</i>	Come set Dost's heart, gonul
<i>Bu dünyaya kalmayalım</i>	Let us not stay to this world
<i>Fânidir aldanmayalım</i>	Let us not taken in by ephemeral world
<i>Bir iken ayrılmayalım</i>	Let us not seperate while coalescing
<i>Gel dosta gidelim gönül</i>	Come set Dost's heart, gonul
<i>Kılavuz olgıl sen bana</i>	Let us be a guide to me
<i>Gönülelim dosttan yana</i>	Let us put our with amicably
<i>Bakmayalım önden sona</i>	Let us not peeping through fore to back
<i>Gel dosta gidelim gönül</i>	Come set Dost's heart, gonul
<i>Ölüm haberi gelmeden</i>	Not hearing the knell of death
<i>Ecel yakamız almadan</i>	Not arriving at the end
<i>Azrâil hamle kılmadan</i>	Not Azrail takes our lives
<i>Gel dosta gidelim gönül</i>	Come set Dost's heart, gonul
<i>Gerçek erene varalım</i>	Let us converge to real Eren
<i>Hakk'ın haberin soralım</i>	Let us ask for the informity of Haq
<i>Yunus Emre'yi alalım</i>	Let us take Yunus Emre with us
<i>Gel dosta gidelim gönül</i>	Come set Dost's heart, gonul...

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

Hak bir gönül verdi bana

Haq gives me a gonul to me

Ha demeden hayran olur

It admires at on the spur of the moment

Bir dem gelir şâdi olur

Sometimes It becomes festally

Bir dem gelir gıryan olur

Sometimes It becomes wailing

Bir dem sanasın kuş gibi

It looks like a bird for a moment

Şol zemherî olmuş gibi

It looks like in extreme cold

Bir dem beşâretten doğar

It births from a herald for a moment

Hoş bağ ile bostan olur

It becomes a nice orchard and vineyard

Bir dem gelir söyleyemez

Sometimes comes becoming dumb

Bir sözü şerh eyleyemez

Not expound to a word

Bir dem dilinden dür döker

Sometimes keeps on saying pearl

Dertlilere derman olur

Becomes remediate to all weebegones

Bir dem çıkar arş üzere

Sometimes climbs onto the ninth heaven

Bir dem iner taht-es-serâ

Sometimes drops into the underground

Bir dem sanasın katredir

Sometimes supposes a sip of water

Bir dem taşar umman olur

Sometimes it brims over becomes on ocean

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Bu dünyadan gider olduk</i>	Those coming to world, losing their touch with life
<i>Kalanlara selâm olsun</i>	Everyone not coming, sets off on
<i>Bizim için hayır dua</i>	Those ask for our circumstance
<i>Kılanlara selâm olsun</i>	Hail to those inquiring for us
<i>Ecel büke belimizi</i>	We all take leave from this life
<i>Söyletmeye dilimizi</i>	Hail to all those rests
<i>Hasta iken halimizi</i>	Benedict for us
<i>Soranlara selâm olsun</i>	Hail to all those praying for us
<i>Dünyaya gelenler gider</i>	Ending cripples us
<i>Hergiz gelmez yola gider</i>	Let us not say a word
<i>Bizim halimizden haber</i>	Remind us while falling sick
<i>Soranlara selâm olsun</i>	Hail to those inquiring for us
<i>Miskin Yunus söyler sözün</i>	Miskin Yunus says his word
<i>Yaş doldurmuş iki gözün</i>	His eyes stream a lot
<i>Bizi bilmeyen ne bilsin</i>	What knows not familiarising us
<i>Bilenlere selâm olsun</i>	Hail to those owning us...

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Yalancı dünyaya konup göçenler</i>	Those passing away dreamy life
<i>Ne söylerler ne bir haber verirler</i>	Neither they speak nor they tell
<i>Üzerinde türlü otlar bitenler</i>	Those bustling out all sorts of herbs
<i>Ne söylerler ne bir haber verirler</i>	Neither they speak nor they tell
<i>Kiminin başında biter ağaçlar</i>	Some of head plants trees
<i>Kiminin başında sararır otlar</i>	Some of head grows pale grasses
<i>Kimi masum kimi güzel yiğitler</i>	Some innocent, some beauty valiants
<i>Ne söylerler ne bir haber verirler</i>	Neither they speak not they tell
<i>Toprağa gark olmuş nazik tenleri</i>	Being undated to the ground their kind bodies
<i>Söylemeden kalmış tatlı dilleri</i>	Not having told their sweet talks
<i>Gelin duadan unutman bunları</i>	Let us not forget praying for them
<i>Ne söylerler ne bir haber verirler</i>	Neither they speak nor they tell
<i>Kimisi dördünde kimi beşinde</i>	Some of four some of five years old
<i>Kimisinin tâcı yoktur başında</i>	Some of not having a crown on their heads
<i>Kimi altı kimi yedi yaşında</i>	Some of six some of seven years old
<i>Ne söylerler ne bir haber verirler</i>	Neither they speak nor they tell
<i>Kimisi bezirgân kimisi hoca</i>	Some merchant some hodja
<i>Ecel şerbetini içmek de güç a</i>	It is severe to pass in one's chips
<i>Kimi aksakallı kimi pir koca</i>	Some white bearded some sage aged
<i>Ne söylerler ne bir haber verirler</i>	Neither they speak nor they tell
<i>Yunus der ki gör takdirin işleri</i>	Yunus says this is in the event of God
<i>Dökülmüşler kirpikleri kaşları</i>	Having lost their lashes and brows
<i>Başları ucunda hece taşları</i>	There is spelchral monuments at their bedside
<i>Ne söylerler ne bir haber verirler</i>	Neither they speak nor they tell...

EK-2. (devam) Talât Sait Halman'ın eserinde yeralan Yunus Emre şiir çevirilerindeki tasavvuf terminolojisinin çevirisine alternatif bir çeviri önerisi

<i>Severim ben seni candan içeri</i>	I love you with deep felt
<i>Yolum vardır bu erkândan içeri</i>	I have a road within this basis
<i>Beni bende demen bende değilim</i>	Do not say you are in with you
<i>Bir ben vardır bende benden içeri</i>	There is one within inner myself
<i>Nereye kadar isem dopdolusun</i>	Wherever I go you are full of me
<i>Seni nere koyam benden içeri</i>	Where I put you within inner myself
<i>Beni sorma bana bende değilim</i>	Do not ask to me I feel hazy
<i>Suretim boş yürür dondan içeri</i>	My soul is free, walks in with indress
<i>Senin aşkın beni benden alıptır</i>	Your love stole me away
<i>Ne şirin dert bu dermandan içeri</i>	What a sweet nuisance within this remedy
<i>Geçer iken Yunus şeş oldu dosta</i>	While passing, Yunus bumped into Dost
<i>Ki kaldı kapıda ondan içeri</i>	To my great relief stayed indoor

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : AKSOY ARIKAN, Rabia
 Uyruğu : T.C.
 Doğum Tarihi ve Yeri : 01.01.1976 Çankırı
 Medeni Hali : Evli
 Telefon : (0505) 448 15 85
 E-mail : rarikan18@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet
Doktora	Çeviri ve Kültürel Çalışmalar	Devam Ediyor
Yüksek Lisans	İngiliz Edebiyatı ve Kültür İncelemeleri	2014
Lisans	İngiliz Dili Eğitimi	1996
Lise	Sosyal Bilimler ve Edebiyat	1992

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018-devam ediyor	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Yabancı Diller Bölümü İngilizce Öğr. Gör.
2016	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Erasmus Koordinatörlüğü
2013	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Uluslararası İlişkiler Ofisi
2011	Ankara MEB	Uzman İngilizce Öğretmeni
1996	Bursa MEB	Uzman İngilizce ve Fransızca Öğretmeni- Yöneticilik

Yabancı Dil

İngilizce-Fransızca

Hobiler

Evcil Hayvanlar (Kedi, Kuş), Kitap Okumak, Film İzlemek, Müzik Dinlemek (Radyo Kültürü), Piyano Çalmak, Şarkı Söylemek, Resim yapmak, Örgü Örmek, Spor Yapmak.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

